

اسدالله میرزا - اگر از اول مجلس حکم به توقیف نمیکرد همین طور بود که شما میفرمایید.

حاجی سید نصرالله - همه میدانند و خدایم - داند که من هرگز در صد غرض با کسی نبودم اول کسی که آزادی روزنامه را خواست من بودم که در دارالفنون حضور جمعی صحبت شد در این باب و من جدا همان وقت آزادی روزنامه را خواستم و محقق نمودم که حیات مملکت بسته به آزادی روزنامه است من ملاحظه نمودم این آرتیکلی که در آن درج بود علاوه بر توهین بعضی ضررها امروزه بجهت این مملکت داشت لهذا من ایراد کردم.

اسدالله میرزا - حالام باید آزاد کنند بعد هر کس هر حرفی دارد معاکه شود و وزیر علوم استعطاق کننند اول دفعه باید آزاد نمود اما معاکه شود.

آقای سید مهدی - آن روزیکه صور اسرافیل توقیف میشد فرار بود که قانون انطباعات بیرون بیاید پس باید زودتر قانون انطباعات را تمام کرد.

اسدالله میرزا - بیرون آمدن قانون میزان معینی ندارد شاید مدتی طول بکشد نباید توقیف باشد تا آنوقت که هیچ معلوم نیست.

حاج سید عبدالحمین شهسپالی - روزنامه که بخواهد بین مردم اسباب فتنه و فساد بشود هیچ لازم نیست که آزاد باشد و بردارد این چیزها را بنویسند این چه روزنامه نوشتن است.

اسدالله میرزا - باید قید شود که بعد از این مقالات را ننویسند.

آقای شیخ حسین - شاهزاده میفرماید که چرا توقیف کردند خدا پندارال تقاضای رایبازمرد که ما را تکفیر نکردند آنروز که مذاکره حبلالتین شد همه گفتند مقرر است من میگویم غیر از آزادی مذهب تقصیر یلتیکی کرده است پس نه این است که تقصیر ندارد توقیف اول از روی حق بود.

اسدالله میرزا - جناب آقا شیخ حسین شما اشتباه کردید من نگفتم که چرا توقیف کردند و من خودم در توقیف آن همراهی کردم حالا خواهش و استدعاهایی که شده است این است که از توقیف بیرون بیاید خوب است این را بنام نسبت نمیدانید که فلانی ایراد بر توقیف دارد.

میرزا سلطان - چون این روزنامه را مجلس توقیف کرده اگر بدون تحقیق اجازه بدهد که از توقیف بیرون بیاید گمانم این است که آنوقت امر مجلس پذیرفته نشود خوب است همان طور که آقا میرزا محمود گفتند رجوع بوزارت علوم شود که خود وزارت علوم به بینه مجازات دارد بدهد والا مریض نماید.

حاجی سید نصرالله - بلی عقیده من هم همین است که روزنامه حبلالتین هم صور اسرافیل رجوع بوزارت علوم شود.

حاجی میرزا علی آقا - این حرف مرا باید همه گوش کنید مقصود از این اساس جریان کار است که کارها پیشرفت نمایند پس باید اعتراض را کنار گذاشت و تحقیقاً در فکر پیشرفت کارها بود و تکیه ما می بینیم کسی بطرف مجلس آمده و مشروطه طلب است ما باید با او مهربانی نمائیم و با هم با هم نه اینکه دشمن تراشی نمائیم که چرا

فلان روز نامه نویسی یا فلان واعظ چنین حرف زد باید همه را صرف خود کشید بطور که امام جمعه صادق بقضای فرمایشی میکند که ملخص آن این است که اگر کسی کاری کرد و خودش متکبر شد سایرین هر گاه پنجاه قسم یاد کنند که این شخص این کار را کرده باید همان قول خود را قبول کرد پس باید عفو و اغماض در بین باشد و هر کسی که بطرف مجلس آمد باید او را پذیرفت و دست رد بپسندید او نزد خواه روضه خوان یا واعظ پاروزنامه نویسی و غیره باشد و این مجلس ما مصداق این دو بیت از شعر باید باشد.

(بازا باز هر آنچه هستی باز آ)

(گر کافر و کبریت برستی باز آ)

(این مجلس ما مجلس نویسی نیست)

(صدبارا گر توبه شکستی باز آ)

محقق الدوله - مسئله اخلاقی قیود قانونی است نباید درم کرد.

وکیل التجار - باید تصور نکرد که مملکت ما مشروطه مثل آنگان یا فرانسه است ما حالا یک سال است که مشروطه شده ایم باید باقتضای وقت حکم کند ما باید ملاحظه حال خودمان را بکنیم و نباید دین و مذهب را کنار بگذاریم و هیچوقت نمیخواهیم مشروطه را که مضر بدین باشد داشته باشیم خصوصاً روزگاریست خیلی باید ملاحظه کنند بلکه همسایه های ما را با نفاق ما ملایم و غیره مقبول نرسانند نه اینکه در حق آنها چیزی نوشته که دشمن تراشی کنیم.

آقای سید مهدی - تا حال گفتگودر بینظمی و اغتشاش و نبودن مجازات بود بنده مثلا طرفم با فلان روز نامه اول این که روزنامه که بر میدارد نسبت بوقلاهر چه میخواهد مینویسد و این تفصیل هیچ مجازات نیست شما میخواهید که مملکت شما نظم بر دارد این نمیشود باید نظم و مجازات باشد.

وکیل الرعایا - مجازات چیزی است که حیات مملکت با اوست و این حرف را نباید بگویند مجلس فراموش کرده مجازات تنها همان نوشتن در کافه نیست باید مجازات به معنای باشد عقیده بنده این است که اداره حبلالتین امروز از توقیف مرخصی گیرد و بنویسند و قلمی که نوشته است هر طور مجازات لازم است داد.

حاج سید نصرالله - عقیده بنده آنستکه همان قسم رجوع بوزیر علوم شود.

آقای میرزا محمود - اینکه گفتگو شد که راجع بوزارت علوم گردد صحیح است ولی یک نفس دارد و آن این است که چون از قانون انطباعات یک ماده اش این است که روزنامه نویسی باید رایج بذهب چیزی ننویسد و در باقی مطالب آزاد است مجلس این ماده را تصویب کرده خوب است این ماده بوزیر علوم یاد آوری شود که بر طبق آن رفتار شود (جواب داده شد که هنوز چون بصره نرسیده قانونی نشده است.)

آقای شیخ یوسف - هرگاه دو نفر یادوهیث باهم مخالف باشند و در قضیه شخصی منازعه کنند لابد جمعی او را تصدیق و گروهی دیگر این را تصویب میکنند قضیه که در شرازم واقع شده بنده میخواهم بگویم آن کسانی که طرف با قوام هستند حق با آنها است و میگویم که آنها را باطل نمیدانم باید عقیده خود را بگویم و از آنروز که از شیراز

تلگرافخانه ها است که بر میدارند دروغ تلگراف میکنند.

حاج امام جمعه - در حقیقت امروز خیلی برای اهل مجلس و خصوصاً برای بنده اسباب آسوس شد و در حقیقت تمام مملکت امروز چشم داشت باین مجلس دارند و از سایر ادارات مایوس هستند آخر شیراز یک قطعه از خاک ماست و الان چند روز است که دو طایفه شده جمعی در تلگرافخانه و جمعی در شاه چراغ متحصن شده اند بنده اطلاع دارم و در تلگرافات دیدم که شهبه با یکدیگر مبارزات دارند و فتنه است که علی الاصح بیرون میروند آن بنده فتنهها است که از خاک مایند میشود آنهم وکلای ایشان در اینجا آقا شیخ یوسف آنطور میگوید البته عقیده ایشان است و راست میگویند این طور هم که آقا میرزا ابوالحسن خان میگویند عقیده ایشان هم این طور است ولی عقیده که گفتن و رای دادن باشد شیراز تشار و تنازع است همه حرفی را اینجا نمی شود گفت چندی قبل بعد از مذاکرات از این مجلس حکم شده که قوام الملک و سرهایش بیایند بعد آمدند و بعد از آن گفتند سرهایش برود اگر بی جهت آمده بودند که چرا و اگر با جهت آمده بودند که این رفتن چه بود مقصود این است که تمام اینها بدون تحقیق شد علت آن خواستن چه بود و جهت این رفتن چه شد مقصود این است که بهر حال تنازع را از میان بردارند اما در باب اینکه در تلگرافخانه متحصن نشوند خیلی خوب است اما باید مجازات باشد که اگر کسی متحصن شد دیگر بر عرض او گوش نهند.

آقای شیخ یوسف - من شهادت می دهم در آن دوماه که در شیراز بودم تقصیری از قوام و سرهای او ندیدم و من تحقیق هم نشدیم ولی میگویم تقصیر از آن اشخاصی است که همراهی از قوام میکنند و من خودم از اشخاصی بودم که رای دادم قوام برود ولی از فتنه حاج سید عبدالحمین لاری خبر نداشتم و عقیده ام این بود که اگر برود امن می شود.

قوام دیوان - آنشب در تلگرافخانه از نظام السلطنه تکلیف خواستیم که چه باید کرد آن بود که تلگراف کرد ما غرضمان آسایش است غرض دیگری نداریم جناب حاج امام جمعه و سایر وکلای تشریف دارند هر طور صلاح می دانند بفرمایند تا عمل بکنیم.

حاج امام جمعه - در هر شهری یک چند نفری هستند که اسباب اغتشاش می شوند اگر می شود از طرفین این چند نفر را بخواهید بیایند طهران تا رفع اغتشاش شود.

فخر السادات - این گفتگوهای شخصی در اینجا هیچ فائده ندارد باید علاج فوری کرد آنها همه مسلمانند فکری بکنند که مردم بیچاره در این آتش نوزند و کول باید کسی باشد که صاحب ملاحظه باشد تا دلش بحال دیگران بسوزد.

وکیل الرعایا - تمام نظلمات آنها از رفتارهای بیش قوام بود ولی فعلا چیزی که مشر بر تقصیر او باشد نبود این بود که مجلس قوام را خواست و امن شد بعد حاکم نظم آنها را بآمدن پسر قوام دانست چون نماینده دولت صلاح اینطور دانست مجلس ساحت مانند حالا یک جمعی جمع شده می

گویند قوام و پسرانش مال ما را چاییده و مانان ذرت را سر نمی خوریم میگوئیم که قوام بیاید تا مملکت آسوده باشد حالا آنها که قوام را میخواهند برای چیست برای تخیل او است چیز دیگری هم هست ؟ والا چه کرد از برای فارس نه مدرسه دایر کرد نه صنعتی رواج داد نه کاری کرد پس چرا باید این قدر با آنها همراهی بشود.

آقای میرزا ابوالحسن خان - آنها بیکه میگویند قوام بیاید هیچ حمایتی بشان از قوام ندارند از روی انصاف میگویند من قوام را بایک نفر فتنه مساری میدانم اهل تملق و طمع نیست آنها بیکه میگویند قوام نباید آنها نوگرهای قوام هستند میگویند او نباشد تا هر چه هست ما بخوریم ما باید در کتب اصلاحات حرف بزنیم و کول باید محض رضای خدا حرف بزند نه اینکه حامی معتد دیوان یا فخر او باشد من هم عقیده شامی قوام هستم ولی اینطور نیست این بود که رفیق تلگرافخانه تکلیف خواستیم گفت تقصیر با آنها ای است که حاجی سید عبدالحمین لاری را آوردند و خیال قساد دارند حالا ما چه کار داریم ما باین کارها مایب امتیث را بخواهیم که هر طور صلاح میدانند اگر با حضار پسر قوام است یا هر طور است امنیت بدهند.

حاج سید عبدالحمین شهسپالی - آن روزیکه خواستند بروند تلگرافخانه و از نظام السلطنه سبب این فتنه را بخواهند من عرض کردم اگر جمعی از وکلای برودند در تلگرافخانه از آن طرف هم جمعی از معاریف را بخواهند با نظام السلطنه و صلاح این کار را خواستار شوند مسلماً اصلاح خواهد شد حالام خوب است آنطور که عرض شد اقدام نمایند تا رفع فتنه شود.

نایب رئیس - شما وزیر داخله و وزیر مسئول دارید اگر اصلاح میخواهید باید از او بخواهید نه اینکه خود بکارها رجوع نمائید.

اسدالله میرزا - اینکه فرمودید بوزیر داخله باید رجوع شود صحیح است عقیده بنده این است اغلب این مفاسد از این مذاکرات است که مادر این مجلس میبکنیم اصلاح را باید از همان وزیر داخله خواست و دیگران هم مداخله در کار نکنند.

میرزا سلطان - مادامیکه نصر الملک با معتمد دیوان یا سرهای قوام در آنجا مصدر کار هستند همیشه این اغتشاشات خواهد بود.

حاجی آصف الدوله - در آنجا حکومت کرده اند میدانید بخودشان رجوع کنید درست خواهند کرد.

نایب رئیس - باید رجوع شود بوزارت داخله و خودشان هم مشغولند البته اقدامات لازم شده و میشود.

مذاکرات روز پنجشنبه ۲۳ رمضان
دارالشورای ملی
خلاصه مذاکرات روز چهارشنبه ۲۲ آرای حاجی سید نصرالله قرائت کردند.

رئیس - چون مطالبی که رای گرفته شون نیست و بعضی تلگرافات از قبیل تلگرافی از شاهزاده عین الدوله و غیره رسیده است محض اطلاع قرائت شود چون روز احیاء است بطور اختصار محض اطلاع گفتگو بشود تا مردم بدانند که آقایان و کلا و حجج اسلام کار ملت را بر هر چیز مقدم میدانند

تلگراف شاهزاده عین الدوله قرائت شد قریب باین مضمون خدمت جناب حاجی احتشام السلطنه پس از مسئلت از سلامت وجود شریف و تبریک ریاست در مجلس مقدس در روزنامه حبلالتین شرحی در خصوص خوی و ارومی نوشته شده بود طوری بر من سخت گذشت که خواستم بدون اطلاع مجلس و دولت از راه بادکوبه و غیره بر سرحد قراجه داغ رفته از بقعة السیف ملاقات خود جمعی را جمع آوری کرده بابکام خود میرسم و با جان در این راه میدهم باز گفتن شاید خوش نیاید این است که صورت کلا را نسلیت میگویم خصوصاً جناب حاج امام جمعه را در این موقع که از کسان و بستگان ایشان بدرجه شهادت رسیده اند تسلیت و تعزیت میگویم مطلب دیگر آنکه جناب علامه الدوله و شما وکالت دارید که تمام ملاقات مرا بفرمودید در پانزده ملی بگذارید که بانک ملی موجب آسایش و حیات مملکت است و چه قدر در انتظار دیگران اهمیت دارد امروزه روز اتحاد و موقع یگانگی است نه نفاق و یگانگی مقتضی امروز اینست که باید همگی با کمال جدو جهد دست بدست یکدیگر داده در راه حفظ وطن و ترقی مملکت بکوشیم و آتی غفلت نکنیم.

وکیل الرعایا - تمام فرمایشات شاهزاده را باید از روی صدق و حقیقت دانست و امثال او را از خدا خواست که زیاد نماید.

بحر العلوم کرمانی - پریروز حضرت والا ظل السلطان هم همین مراتب را بالاتر اظهار می فرمودند که خدا شاهدست در راه ترقی ملت و آبادی مملکت از قبل مال و راجان مضایقه ندارم و هر چه از من بر آید از رحمت کونانی نخواهم نمود و گمان نکنید که این استمداد من برای زمان استبداد بوده بلکه حالام حاضریم که همه قسم خدمات خود را بملت ضاهر نمایم.

رئیس - اینها صحیح است حالا اهل اسلام است باید همانطور که قولوا لا اله الا الله تفلحوا راه هر کس میگفت مسلمان می شد حالا هم هر کس اظهار همراهی میکند باید پذیرفت تا کم عادت نمایند و بمقام فعلیت برسد شاهزاده ظل السلطان خیلی همراهی کرده و میکند و هر چه میگویند همین طور است همین طور شاهزاده عین الدوله هم همراهی خواهند کرد.

حاجی سید نصرالله - شاهزاده عین الدوله همانطور که سابق در حفظ مملکت مستبدانه ثابت بود حالا هم در اداره کردن مملکت مشروطه همین طور که اظهار کرده اند ثابت القول خواهند بود و من ایشان را ثابت القول میدانم باید حالا این نوع اشخاص را مستعمل کرد و بیکار نگذاشت اشخاصی که سابق مستبد بودند همانها آلت کار این مملکت هستند باید حالا آنها را پذیرفت و هر کدام از آنها که زیر بار کار رفتند باید مسئول شد بعضی ایرادها میکردند که فلان مقصر را چرا روی کار آوردند نباید این حرفها گفته شود زیرا که غیر از آنها تقدماً کسی را نداریم و دیگر اینکه امروز نباید نظر بامهال سابق داشت باید از هر کس کار خواست.

آقای ملاح حسن وارث - فرمودید دیروز واقعه اتفاق افتاد که خیلی اسباب تا صاف است بفرمائید چیست.

رئیس - دیروز در مسجد شاه شخصی که خودم هم میشناسم او را اساتذ ادبی نسبت باعلی حضرت

کرده است و این خود غلط است امروزه قوه مجلس از تمام قوا بیشتر است اگر چیزی باشد در مجلس بدون گفتگو و وحشت گفته میشود حالا هیچ کس حق گله ندارد شما هر کاری دارید من در دو ساعت او را اجری میکنم و ابداً اعلی حضرت کوتاهی ندارند مادامیکه بین امرا و مجلس اختلاف بود کار مملکت معطل بود حالا که اتفاق شد کار پیشرفت کرد و میکنند امروز قیر از این ها آدم نداریم حالا باید این ها مصدر کار باشند و از دو طرف هم افاض شود و از این تاریخ بعد باید مراقب اعمال آنها باشیم دیشب مخصوصاً مظفر الدوله را خواستیم و مقدرت زیاد خواستیم که این شخص هم جوانی کرده است بد کرده است آخر اگر حرفی مبنی هست بمجلس اظهار کنند این حرکات صحیح نیست .

وکیل التجار - این اتفاقات که این چند روز اتفاق افتاده خیلی اسباب یأس شده است دیروز هم مسجد شاه قمه کشیدند هیچ کس جلو گیری نکرد باید عرض کنم که از عدم مساعدت حکومت این اتفاقات می افتد و وزیر داخله در بر سر سه ساله است بخاکموت نوشته اند جواب داده است که شما خودتان مسؤوبید که این حرکات از کجا است این است که جلو گیری نشده است از قرار این نوشته باید منتظر اقدامات زیادتر از این بود بهر حال باید جلو گیری شود .

رئیس - این اشخاص معلوم میشود کمی خواهند این مملکت برود و الا این چه حرکات است باید بدانند که این حرکات و افتشاش وقتی که پای خارجه بمیان آمد آنوقت دیگر هیچ ملاحظه در بین نیست پس باید جلو گیری کرد و بحکم اقتدار داد که این بی نظمه با رقع شود و این مردم خودشان را اینای بی آب و خاک بدانند و حفظ استقلال وطن خودشان را بنمایند و بخوانند .

آقا ملا حسن وارث - يك كلمه وکیل التجار گفت که در آن کاغذ نوشته شده است که شما خودتان میدانید که این افتشاش از کجا است این مسئله هم است پس چه باید فهمید .

وکیل التجار - من اشکارا میگویم که گمان نکنند ملت از حرکات آنها اطلاع ندارند در هر جا امروز در خلوت و جلوت قوه ملی هست و از کار آنها بصیرت دارند گمان نکنند که اگر کاغذ در این روز نوشته شود کسی نمیداند .

رئیس - شما این مطلب که گفتید باید سته ارائه بدهید بعضی مطالب هست که بیک حرف باهت قتل و فساد می شود پس باید ستم خواست محض حرف نمیشود .

آقا سید حسین - هر مطلبی که کشیده شد نمیشود در این مجلس اظهار کرد .

وکیل التجار - بنده چیزی که عرض میکنم بی سند نیست این کاغذ را بگیرد و جواب حکومت را هم از وزیر داخله بخواهید مطابق کنید معلوم خواهد شد .

رئیس - بسیار خوب باشد برای روز شنبه .

آقا میرزا ابوالحسن خان - مجلس هرگز باین حرفها راضی نیست این شخص حرف بزرگی زده است چرا وزارت داخله از او مؤاخذه نکرد اگر مجازات در میان نباشد بالمره هرج و مرج خواهد شد .

آقا سید مهدی - دیروز در خصوص مسجد

سجلاز اظهار کرد مسئول امنیت این مملکت کیست یکی را این نشان بدهید و هم چنین در باب مجازات اظهار کردم که اگر بالمره از میان مردم برداشته شود مملکت هرج و مرج میشود باید آنکسبکه مسئول امنیت است مقصر را مجازات بدهد .

بهر اعلام کرمانی - معاروف و مقصد فی الارض جزایشان در شرع معین است از مجلس حکم شود که اجراء نمایند .

وکیل التجار - دو کلمه بجهت مبری بودن وزیر داخله میگویم که ایداً وزیر داخله از این کار مسبوق نبود که مطالب چیست .

آقا سید حسین تقی زاده - این که نباید هر کسی هر چه میداند بگوید که قانوناً مسئول است صحیح است ولی در قلوب نمیتواند راه پیدا کند مگر آنچه را که از راهش داخل شود حاکم وقتیکه بگوید حالا که انجمن نمیکند کار بکنم بلدیه دارید مجلس دارید پس مجلس درست نماید معلوم میشود که مقصودش اختلال است حاکم نباید مداخله و مسامحه در کار خود نماید معلوم میشود که میخواهد باین ترتیب اسباب رنجش مردم را از مجلس فراهم آورد تا مردم شرارت کنند .

حاجی محمد ابراهیم - حالا چه باید کرد علاج چیست ؟

رئیس - باید بوزیر داخله نوشت که از امروز بعد مجلس گوش نمیکند باین حرفها مجازات بدهند و همان قانون مجازات اسلامی را اجرا بدارند .

آقا شیخ حسین - منظور که قرار شده الیات و تفاوت عمل امساله را مردم مثل پارسال بدهند همان طور فرار بگذارند که مجازات را هم عجله مثل سابق مجرا دارند .

وکیل انرعايا - قانون ما که در هزار و چندین سال قبل آمد این مسئله مجازات که مجری نشده بود بواسطه پول بود که میگرفتند و نمیکند اشتد قانون محمدی (ص) مجری شود حالا مسئله پول از میان برداشته شده اگر کسی سلاح کشیده بپینددز قانون محمدی (ص) چه مجازاتی بر آن مقرر شده همان را مجری دارید .

رئیس - صحیح است در حقیقت تمام این زحمات برای این بود که قوانین اسلامی جاری شود چیز دیگری نبود باین کس تعبیری کرد بقانون اسلامی مجازاتش بدهند .

آقا میرزا ابوالحسن خان - حالا که اینطور است هر کس که با اعلی حضرت اسامه ادب کرده و فوراً باید تحت استنطاق در آمده مجازات شود اگر مجازات نشد و افاض شد خود حکومت مقصر است باید مجازات شود .

آقا میرزا محمود - يك چندی قبل که میخواستم بمجلس بیایم یکی میگفت که منزل حاجی سید السلطنه بودم از وضع شهر شکره داشتند و میگفتند که شخصی شش لول کشیده بود فرستاده ام بیایم انجمن نگذاشته بودند و همچنین در جای دیگر حال بمقیه بنده این است که باید معلوم کرد که این دخالت انجمنها در اینگونه امور صحیح است یا خیر باید ترك کنند تا حکومت هم بکار خودش برسد .

وکیل التجار - در شش ماه قبل عرض کردم که مجازات باید ترك نشود و حکومت نباید توسط قبول کند . کسی که بخواهد يك مملکت را نظم بدهد

بهر حرف کسی نباید گوش دهد بقیماً انجمنها هم از قبول نکردن توسط آنها نمی رنجند اینها بهانه است که میگویند فلان انجمن توسط کرده است باید امنیت بدهند .

رئیس - در این مسئله همین اندازه کافی است باید بوزارت داخله نوشته شود که نظیبه و حکومت رای بدهد که هر کس مقصر است باید گرفته و مجازات داده شود توسط انجمن یا قیر آنها قبول نشود البته انجمنها هم نباید در امورات حکومت مداخله کنند هر کاری دارند باید بمجلس رجوع نمایند .

حاجی محمد ابراهیم - امروز گوش در بازار پیدا نمیشد آخرین فکری از امروز باید برای نان و گوشت کرد .

محقق الدوله - آن روز عرض کردم که برای گوشت و نان باید يك شرکت مسجعی دایس شود این عنوان دیگر در مجلس نشود يك جمع مردم متفلس که پول چوبدارها را خوردند در يك سنی گوشت را ارزان میکنند ولی همینکه هوا سرد شد مسامحه در کار خود نماید معلوم میشود که میخواهد باین ترتیب اسباب رنجش مردم را از مجلس فراهم آورد تا مردم شرارت کنند .

رئیس - بنده بر حسب تجربه که در ضمن حکومت های زیاد تحصیل کرده ام عقیده ام این است که هر نان و گوشت اگر رجوع بحکومت شود بدتر خواهد شد و این که منظور که گفته شد که بیانی دایر کنند مثل همین است لازم نیست که نرخ مشخص شود بیافضای وقت باشد هر وقت گران است گران و هر وقت ارزان است ارزان لیکن اگر کمیانی تشکیل میشود باید مردمان صحیح باشند که مردم را راحت کنند گمان نکنید که شما مشروطه مستبد باز همان طور ها که بود خواهد بود .

آقا شیخ حسین - چرا حقوق بلدیه را که از قبیل عوارضات شهری وغیره است یاد نمیدهند .

رئیس - يك اندازه که معلوم بود و اگذار شد و آنها بیکه محل اشتباه است گفتیم در انجمن دیگر دقت شود تا معین و معلوم گردد .

محقق الدوله - اظهارات جناب آقا شیخ حسین گویا از ماخذ صحیح باشد آن شب که گفته شد بعضی واگذار شود دست آویز پیدا شد و بلدیه بفروعات پرداخته هنوز اداره بلدی تشکیل نشده است .

وکیل انرعايا - یکی از عوارضی که باید بلدی عائد شود کرایه میدان امین السلطان است معلوم نیست چه میشود اما اسباب اداره کردن اداره بلدیه در این مملکت فراهم نیست یکی از اسبابها کارخانه آدم سازی است که آدم را طوری تربیت میکنند که ابدأ دروغ نمی گوید ولی اینجا اینطور نیست .

آقا میرزا محمود - سابق هر وقت از نان و گوشت گفتگو میشد می گفتند بلدی به باید که باز حتهای زیاد بلدی تشکیل و نظامنامه آن تمام شد اهل تهران زخمها کشیده بلدی را منقذ کردند حالا از بلدی بهر سندی که چرا عمل نان و گوشت با اینطور است میگوید مجلس عمل نان و گوشت را از ما سلب کرده و حال آنکه سابق هر وقت گفتگو میشد میگفتند حق بلدی است .

رئیس - گفته شده که مجلس عمل نان و گوشت را بخود کرده همین است که گفتیم آنها باید مواظبت

داشته باشند که گران نروشد اما ترتیب کمیانی و شرکت او بمجلس است حال هر طور صلاح می دانید برای بدهید .

آقا میرزا حسینعلی - در خصوص گوشت از حمام الاسلام وکیل بلدی به شنیدم که گفت چند شب است می آیند در صدد تشکیل کمیانی هستند خوب است از آنجا تحقیق شود لایحه از طرف بلدیه قرائت شد شمر بر اینکه چون بلدی در صدد تشکیل کمیانی بود حضرات قصابها قهמידه کشتار را کم کردند و گوشت نایاب شد .

آقا شیخ حسین - باید ترتیبی داد که هر صنفی هر چه دلش خواست نتواند بکند فرضاً امروز این صنف این قسم کردند فردا صنف دیگر اینطور نکنند .

رئیس - باید کسب آزاد باشد تا هر کس بتواند این کار را بکند .

حاجی محمد تقی - تابستان صحیح است ولی زمستان چه کنند دیروز یک دسته خواسته گران کنند يك دسته دیگر گفته که مگر شما از ملت نیستید بهر حال يك دسته میگویند شش عباسی يك دسته میگویند يك قران این است که اینطور شده است باید کاری کرد که ترتیب داشته باشد .

حاج امام جمعه - من عرض میکنم اگر يك روز موکلین ما از ما بپرسند که ما شما را وکیل نکردیم که بروید با اندازه یکماه تنها اسامی طهران را ارزان نمایند ما چه جواب خواهیم گفت این رفاهیت را از برای همه جا باید فراهم کرد اما اینکه آقای رئیس گفتند که باید نان و گوشت آزاد باشند خود خیلی مبتلای باین کار شده ام اطلاعات دارم باید این آزادی را معنی کرد مقصود این است که دست خیانت نیاید دراز شود مثل اینکه سابق ترتیب حکومتها همین طور بود و نباید این تضاب و خیاب را بی رئیس و آزاد هم گذاشت حالا که خوب است ولی یکماه دیگر هیچ گوشت و نان پیدا نمی شود بندگان خدا میان قحطی میمانند عقیده بنده این است که اینکار را مجلس راجع بلدی به نمایند و جداً اصلاح آنرا بخواهد و آنها کار را تمام کرده پیشنهاد مجلس نمایند .

آقا میرزا عثمان - اینکه گفته شد گوشت آزاد باشد بنده میگویم نباید آزاد باشد زیرا که امروز زمستان است فردا تابستان هر کس در کوچه گوسفند میکشد و اسباب عفونت و مرض میشود .

آقا میرزا ابوالحسن خان - در اینکه بلدی باید بگوید ترتیب نان و گوشت را می دهم شبه نیست در جزئیات آن باید کمیسیون بکنند و با اشخاصی که خیر و بصیرند و اطلاع دارند مذاکره کنند و زیاده از این در مجلس بی فایده گفتگو نشود .

رئیس - صحیح است همین طور است که میفرمائید .

تلگرافی است از شاهرود رسیده قرائت شود قرائت شد شمر بر این که سوار ترکمان آمدند در قزوین سی هزار گوسفند بردند و پنجاه نفر را کشته اند و چند نفر را اسیر کردند اگر علاج نشود باید برویم بترکمان اطاعت بکنیم تلگرافی دیگر نیز قریب به همین مضمون رسیده بود قرائت شد .

رئیس - اقدامات در این باب شده .

ادیب التجار - چه اقداماتی ؟

رئیس - سوارهای خراسانی را خبر کرده اند فوج شاهرود و بسطام هم جمیع میشود فوج مازندران

هم همینطور سپهبدار هم همین دو روزه خواهد رفت .

آقا میرزا ابوالحسن خان - باید مطمئن شد که سپهبدار اینک استر آباء میروند یا خیر میروند به تنگان .

رئیس - میروند رشت و از آنجا به بندر جز و ابداً این سوه ظن ها را حاصل ننشاید نصر السلطنه نباشد پدر نصر السلطنه باشد تا این مجلس هست کسی نمیتواند مخالفت نماید قوه مجلس که جایی نمیروند این کاغذی است از متولی باشی قم رسیده خیلی اصرار نمودند قرائت شود قرائت شد شمر بر این که با اساس مشروطیت کمال مساعدت و همراهی را دارم و خود را مشروطه طلب میدانم در آن مدت که در طهران بودم هر قدر از طرف اشرار بدگویی شد هر چه با دوازهت عارض شد کسی جواب نداد حالا هم وکیل بنده در آنجا است خود بنده هم در قم هستم هر چه ادعا دارند ثابت نمائید بنده حاضر .

رئیس - متولی باشی سابق نوشته است که اگر ادعا از بابت حقوق گذشته دارند وکیل در آنجا است که گفتگو شود حالا این مطلب با وزیر علوم است اگر اطمینان دارند که با وکیل او گفتگو کنند لازم بآمدن او نیست .

وکیل انرعايا - دو مطلب است یکی اینکه از بابت حقوق گذشته گفتگو داشته باشد یکی اینکه این بعد متولی هستند یا خیر .

رئیس - خیر متولی حاجی صدر الدوله است موقوفات هم بایشان سپرده شده این گفتگو ها از حساب بیش است .

آقا سید حسین - ما اگر بخواهیم هر کس سابق بد کرده بیرونش کنیم دیگر کسی باقی نمی ماند اعتقاد بنده اینست که بعد از این هر که خوب کرد خوب است و هر کس بد کرد بد است .

آقا سید مهدی - این ایام ماه رمضان که اجتهادات زیاد است بعضی از مردمان دوست نامیای مردم افتاده اند و شهرت می دهند که کمیسیون مالی حقوق مردم را قطع کرده و این ترتیب اسباب وحشت مردم شده و هر چه کلا می گویند که خیر حقوق مردم داده خواهد شد قبول نمیکند خوب است که يك توضیحی از کمیسیون مالی داده شود تا اسباب اطمینان مردم شود .

رئیس - خودتان میدانید که من در تصحیح دوره دوم مالی آمده ام و يك اندازه کار زیاد بود نتوانستم داخل کمیسیون شوم ولی بیک درجه اطلاع دارم این که میگویند حقوق بریده شده چنین نیست اگر مردم مطلع بشوند خیلی ممنون خواهند شد این کمپو کسری که شده است چند قسم است یکی از بابت اشخاصی است که در این دوساله آخر بی ماخذ بردند در حقیقت اسم آنها بود یعنی بکنفر با اسم های مختلف برده است آنها را قطع کرده اند دیگر از قلمهای درشت مثل ده هزار تومان و غیره از اینها هم کسر کرده اند دیگر اینکه حقوق بعضی از نهایی مشرمان است که گرفته اند و شوهر کرده اند از آنها هم قدری کسر شده است و تمام این قلمهای درشت هزار و سیمه قلم بیشتر نیست اینست که مردم اطلاع ندارند و اسباب وحشت آنها شده حقوق گذشته هم چند قسم است یکی حقوقی است که از عهد مشیر السلطنه باقی مانده است هنوز فراری در این باب

گذاشته نشده یکی از بابت یونت ثیل است چند روز قبل در مجلس رای داده شد که تومانی پنجاه از بدهند و حقوق مشورن را تمام بکنند و اینکه گفته شد فلان شروع شود از پنجاه تومان بیابین را بکنند برای اینست که این پولها بیکه داده شده اغلب وعده دارد و جمع نشده است و البته تمام این را بورت هارا همین چند روزه کمیسیون مالی مجلس خواهد داد آنوقت هر طور صلاح دانستید رای خواهد داد .

آقا میرزا محمود - ظاهراً وزیر داخله خواسته بود که متولی باشی را بخواهد از قراری که این کاغذ در آنجا خوانده شد مجلس گفته است که او نیاید .

رئیس - مجلس کاری بآمدن یا بآمدن او ندارد و هر چه را که وزیر علوم صلاح دانست همانست .

وکیل انرعايا - در باب تلگراف افغانه اقدامی بشود .

رئیس - بلی خواهد شد .

تلگرافی از عراق مشربرتشکی از ظلم پسرهای حاجی آقا محسن قرائت شد .

رئیس - از طرف مجلس و وزارت عدلیه تلگراف شده که احقاق حق شود .

(مجلس ختم شد)

مذاکرات روز شنبه ۲۵ رمضان دارالشورای ملی

خلاصه مذاکرات روز پنجشنبه ۲۴ را آقا میرزا ظاهر قرائت کردند .

آقا میرزا فضلعلی آقا - این زماندارم ها که اینجا معطل شده اند قرائت میشود قرائت شد

رئیس - لایحه نوشته اند قرائت میشود قرائت شد شمر بر این که در کمال عجز و افتخار عرض میکنم بموجب اصل صد و هفتم قانون اساسی حقوق و شئون نظامی بدون قانون گرفته نمیشود از روی چه قانون لو اهل السلطنه منفسل و سهراب خان خاتن منسوب گردید یکی از خبیانتهای او این که در خصوص حقوق زنداندارم که با آن انتضاح گرفته شد نیز داخه حقوق سپهبد و شصت و شش نفر را گرفته در حالیکه ۱۷۴ نفر بودند .

رئیس - طرف مقابل ایشان هم همین طوره

آقا سید مهدی - سابقاً در انجمن عرایض هر هفته یا کت از سیستان می آمد هر یک ضد یکدیگر بود مقصود این است که تحقیق شود حق با کدام است

آقا میرزا علینقی - در اینکه سهراب خان از صاحب منصبان تربیت شده است و همه او را قبول دارند حرفی نیست و خود حضرت عالی هم میدانند و اینکه گفتند نصف از این هم صحیح نیست پس همانطور که آقا سید مهدی گفته باید رجوع شود در تحقیق شود .

آقا سید حسین - این عریضه کاری بکنم و زیاد ندارد نوشته است که مواجب از برای سپهبد و شصت و شش نفر گرفته است و داده است این را باید تحقیق کرد اگر صحیح است که باید نگذاشت و مجازات داد دیگر اینکه علی محمد خان که سالها خدمت کرده چرا او را اخراج کرده اند .

حاجی مهین التجار - ماکینه صحیح داریم اینکارها راجع بمجلس نیست کار وزارت جنگ است چرا اوقات مجلس باید تضييع شود .

رئیس - صحیح است ولی کاریکه بمن رجوع شد گمان میکنم که من مضایقه دارم در صورتیکه چنین نیست کار وزارتخانه‌ها را باید بخودشان رجوع نمود ولی حالیکه رجوع شده بطور استثناء این کار را هم تمام کنید تا بعد هر چه برسد رجوع بوزارت خانه‌ها شود اگر اصلاح نشد بمجلس رجوع کنند حالا این کار را باید رجوع کرد بوزارت جنگ بیا وزارت داخله .

آقای میرزا سیدعلیق - در حقیقت این ایراد کرده است بر ما که چرا شخصی بی‌وجه معزول شده است و چرا شخصی بی‌وجه منسوب شده است اگر اینطور باشد خیلی از این طور کارها را معمول داشته اند .

آقای سیدحسین - مقصود این است شخصی را که با تغییر معزول کرده‌اند دو باره چرا او را منسوب کردند .

رئیس - راجع می‌شود بوزارت داخله محاکمه شود معلوم گردد .

وکیل الرعایا - در آن کافذ نوشته شده بود که بجهت قانون لواء السلطنه را معزول کردند که چرا این طور شده است پس حق مجلس است که رسیدگی کنند .

آقای میرعماد - اغاب گفتگو می‌شود که نباید اینکارها رجوع بمجلس شود این صحیح است ولی در صورتیکه شما ادارات صحیح داشته باشید در بدو تأسیس سایر ادارات ملاحظه نمائید که چه می‌کرده‌اند اگر مجلس هم رسیدگی ننماید پس کجا بروند .

رئیس - صحیح است باید بنا به اندازه مجلس مداخله نماید و حالاً هم یک اندازه وزارتخانه‌ها ترتیبی حاصل کرده و نمی‌شود بجزئیات رسیدگی نمود .

وکیل التجار - این که امورات وزارتخانه‌ها مرتب نمیشود برای اینست که مجلس در کار آنها دخالت میکند و از اینجا دوسرور وارد میشود یکی اینکه ولایات اغتشاش می‌شود و ادارات از کار می‌افتند و دیگر این که مجلس از کار خود بازمانده من امر و مخصوصاً هم خود را معزوف داشته ام باین که بمجلس اعلام نمایم مادامیکه مظالمین از تمام وزرات‌ها مایوس نشده‌اند بمجلس نباید رجوع نمایند مجلس هم نباید این گونه کارها را بپذیرد بعضی که دسترسی دارند می‌آیند و سفارش نامه می‌گیرند بعضی که دسترسی ندارند بیرون داد و فریاد میکنند باید طوری بشود که وزارتخانه‌ها مرتب بشود و مردم آسوده گردند .

آقای سیدحسین - حالا که اطمینان بوزارتخانه‌ها دارید خوب اسفند که معاون مین کنند همه روزه در مجلس باشد .

رئیس - شما می‌گویید معاون هر روز بیاید مگر میشود که معاون همه روزه این‌جا باشد .

احسن الدوله - لابد هر صبحتی که در اینجا میشود راجع یکی از وزارتخانه‌ها است .

رئیس - باید جمع کرد بین قول آقای میرعماد و وکیل التجار و باید این عریض را کم کرد کم هم شده است .

اسدالله میرزا - ایران در گرداب هلاکت است از یک طرف اروپا آنطور از یک طرف استرآباد قتل و قمارت میشود همه حیرانند که ایران از این گرداب چطور نجات میابد با این وضع و ترتیب عوض این که فکری بکنیم اوقات مجلس

را صرف میکنیم باین که چهار نفر این‌جا شکایت از یکی میکنند مجلس همین قدر باید رسیدگی نماید که این مسئله راجع بکجا است رجوع نماید و الا لابد هر کس که بر سر عملی باشد چهار نفر از او شکایت دارند و چهار نفر هم راضی هستند .

آقای شیخ حسین - مطلب همان است که خود حضرت عالی فرمودید که این راجع شود بوزیر مسئول بانی آن زیاد است .

احسن الدوله - بنده عرض میکنم کارهای جزئی که در این شهر اتفاق می‌افتد این قدر طول میکشد و اصلاح نمی‌شود وای بجای دیگر که دور است بنده عقیده‌ام این است که این امر راجع شود بوزارت جنگ که نصف باین صاحب منصب و نصف بآن صاحب منصب سپرده شود .

آقای میرزا ابوالحسن خان - بدیهی است که کارها باید تفکیک شود که کار مجلس کدام است این کارها را هم بوزارت مجلس نیست باید کارهای عمومی راجع بمجلس شود مثل کار استرآباد و غیره و بر فرض هم راجع نشود خود مجلس حق دارد رسیدگی نماید از فراری که شنیده شد وزیر امور خارجه جواب مراسله سفارت انگلیس را در باب مساعده روس وانگلیس داده است لهذا خواهش می‌شود که مقرر شود وزیر امور خارجه فردا در مجلس حاضر شوند و توضیحات از باب جواب مراسله بدهند دیگر اینکه قبل از رفتن بنده یک نفر از طرف دولت علیه برای مأموریت در مجلس صلح لاهه مین شد و جناب سید خان ممتاز السلطنه رفت و از قراریکه در روزنامه‌ها دیده‌ام در باب حکمت اجباری بعضی چیزها نوشته‌اند که دانستن آن لازم است لابد بنده دولت علیه هم اطلاعات خود را بوزارت امور خارجه داده است تشریف بیاورند که توضیحات در این باب هم بدهند .

رئیس - اغاب و اطلاع بوزارت امور خارجه داده می‌شود که باینکه توضیحات آن دو مطلب را بدهند .

رئیس - گویا پیش از این گفتگو شده که بعضی تسهیل امر از برای هر یک از وزارتخانه‌ها که میسوی مین شود که کار آن وزارتخانه در آن که میسوی بگذرد نمیدانم تصویب کردند یا خیر .

خیاط باشی - تصویب شده است اگر عده و کلا کافی باشد مین شود .

رئیس - اگر تصویب شده است بدانید که در هر صورت غیر از وقت انعقاد مجلس است چند کمیسیون باید مین شود یک کمیسیون برای عدلیه که باید درست تعقیق و دقت شود که خیلی مشکل است یکی هم برای وزارت امور خارجه یکی هم برای وزارت داخله یکی هم برای وزارت مالیه این چهار کمیسیون باید مین شود کمیسیون مالیه هست .

آقای میرزا سیدعلیق - شما مین می‌فرمائید یا باید برای مجلس باشد .

رئیس - باید برای مجلس باشد هر کس که بنظرشان میرسد بنویسند تا انتخاب شود .

اسدالله میرزا - باید ملاحظه کرد که صلاحیت داشته باشند خوب است که از برای وزارت داخله از کلا ولایات هم باشند .

رئیس - هر کس از برای کاری است البته باید ملاحظه شود که از هر کسی چه کاری ساخته

رئیس - هنوز باینکه بگذرد باز نکرده‌ام گویا افراد را فرستاده اند .

است نه این که وجود کسی معطل باشد این و کلا حالا یکسال است که در این مجلس هستند البته بصیرت در امور پیدا کردند و یکسال دیگر هم که بگذرد هر یک قابل از برای کمیسیون وزارت خانه‌ها میشوند .

اسدالله میرزا - از برای اجزای کمیسیون فرض بنده این است که آدمهای صحیح انتخاب شوند که موافق آثار باشند .

وکیل التجار - این انتخاب کمیسیون بسیار خوب است و کار مجلس هم خیلی کم می‌شود حال خوبست قدری صبر شود تا باقی مانده و کلا انتخاب شوند این هیئت یعنی خودم را عرض میکنم آنطوری که باید در امور وزارتخانه‌ها غیر باشم نیست دیگر اینکه کمیسیونها هر چه تصویب و تصحیح می‌نمایند بمجلس اظهار دارند که مجلس که اینجاست مستحضر باشد .

رئیس - این دو مطلب که شما گفتید بسیار خوبست و منافاتا گفته آقایان هم ندارد البته هر یک از و کلا برای کاری مناسب دارند و آنکه خیلی احتیاط از اکثر کارها اطلاع حاصل کرده‌اند راپورت کمیسیون هم صحیح است باید همه وقت راپورت اعمال خود را بمجلس بدهند که تمام امور از مجلس جریان پیدا نماید ولی اینکه کمیسیون هر ایش راپورت خود را نمی‌دهد بواسطه زیادی و مکررات است .

آقای میرزا ابوالحسن خان - این ترتیب کمیسیون صحیح است ولی انتخاب این و کلا که حق خود مجلس است جهت آن پیش چیست هر و کلا که خود است اعتماد بوجوب نظام نامه مجلس حق تجدید انتخاب را دارد پس چرا تأخیر می‌شود .

رئیس - این مسئله صحیح است هیچ مانعی ندارد انشاءالله روز سه شنبه دیگر یک کافذی آن روز کمین نبودم خوانده شده بود که وزیر نظام برای ریاست قشون نرود و نوشته شده بود که نرود او هم حاضر شد که نرود ولی یک چیزی نوشته در این باب گفتند که خوانده شود .

آقای میرزا ابوالحسن خان - بنده هم نبودم آیامجلس حقدار که بگوید وزیر نظام نرود مستقیماً حق ندارد که باو بنویسد باید بوزارت جنگ نوشته شود .

وکیل الرعایا - مجلس صحتی نکرد از انجمن خراسان نوشته بودند که بچه قانون بازن وزارت جنگ می‌رود یا سر خود می‌رود معلوم شود مجلس هم چیزی نگفت که نرود .

رئیس - حالا چه باید کرد؟ گفته شد رجوع بوزارت جنگ شود .

حاج سید عبدالحمید شهبانی - انجمن خراسانی نوشته که بدون اجازه می‌رود یا با اجازه .

آقای میرزا ابوالحسن خان - وکیل هر چه شنیده است باید بگوید حقدار ولی باید رجوع به بوزیر مسئول شود .

آقای میرزا سیدعلیق - کرمانشاهها از رفتن حاجی سید الدوله خیلی شکایت کردند .

رئیس - بوزیر داخله رجوع شده است اصلاح خواهد شد .

آقای سیدحسین - استوالی شده بود در باب آن بولیکه بقشون داده شده است که با افراد رسیده است یا خیر جواب چه شد ؟

رئیس - هنوز باینکه بگذرد باز نکرده‌ام گویا افراد را فرستاده اند .

آقا سید حسین - یکی دیگر در باب آن اظهاری که دیروز وکیل التجار از بابت رفته مؤید الدوله کرده‌اند چه شد ؟

وکیل التجار - عین آن رفته را از راه برگردانده‌اند باز نماند (رفته حکومت راپاز نمودند)

آقای میرزا ابوالحسن خان - این مسئله توضیحات میخواهد .

وکیل التجار - این شخص عارض بوده جواب پاکت خود را از حکومت گرفته خواست باصف الدوله برساند چون در مجلس صحبت شده برسانده من فرستادم آوردند .

رئیس - قرائت شود .

آقای میرزا ابوالحسن خان - عقیده بنده اینست که قرائت نشود این پاکت از مؤید الدوله است بعنوان آصف الدوله و حالا بدست وکیل التجار افتاده است . باید اول آن شخص طرف را حاضر کرد یا حضور و کلا تعقیق شده بعد قرائت شود کافذ قرائت شد قریب باین مضمون اگر چه در این موارد که بلیه نامه است تکلیفی برای حکومت و غیره نمیشود مین کرد البته تفصیل را عرض کرده‌اند مطالعید در آن صورت ایرادی بر کسی نیست و حضوراً خواهم عرض کرد .

رئیس - چون این مطلب در مجلس خوانده شد باید خودش را خواست تا توضیح بدهد .

سیدالحکما - در خصوص آن یکماد قانون وزارت داخله خوبست بخوانید تمام شود .

رئیس - خوبست تمام کنید .

آقای میرزا سیدعلیق - مسئله تلگراف خانه چه شد ؟

رئیس - امشب قرار است که تمام شود .

آقای میرزا افضلعلی آقا - حاج محترم السلطنه رفته است یا خیر؟

رئیس - مشغول تهیه و تدارک بودند فردا میروند .

آقای سیدحسین - آن مسئله را که فرمودم ها نوشته‌اند که حقوق سیدصدوست و پنج نفر را گرفته و صد و هفتاد و چهار نفر داده‌اند باید رسیدگی کرد که چه شده است چون مالیه است حق مجلس است گفته شد که باید رجوع بوزارت جنگ شود .

(آن ماده که از نظامنامه وزارت داخله مانده بود قرائت شد) .

تلگرافی از طرف حجة الاسلام آقای آخوند ملا محمد کاظم خراسانی بعنوان حجة الاسلام آقا سید عبدالله مجتهد رسیده بود از بابت طلب معمار ها از مرحوم امین حضرت و اینکه رجوع بشرح شود و توسیه در حق اولاد و وارث آن مرحوم قرائت شد .

آقای سیدمهتابی - این مسئله که معمارها بپناه ایشان رفته‌اند اصابت ندارد خود معمارها در خانه ایشان جمع شده و بعد رجوع بدلیه شد الان در عدلیه مطرح شده است .

آقای سیدعبدالله مجتهد - خوب است همین جواب را بعزرت حجة الاسلام بدهند .

رئیس - خود حضرت‌عالی همین نحو جواب بدهید . مجلس ختم شد

مذاکرات روز یکشنبه ۲۶ شهریورماه المبارک دارالشورای ملی

خلاصه مذاکرات روز شنبه ۲۷ شهریورماه قرائت کردند .

آقای میرزا محمود خواساری - شش نفر از وکلای طهران استعفا داده‌اند و انتخاب آنها با مجلس است بعضی هم که مرخصی حاصل میکنند میروند بهترین است که عاجلاً این شش نفر را انتخاب نمایند .

رئیس - دیروز در این موضوع مذاکره شد و قرار شد همین ایام انتخاب شوند شما هم اگر کسی را در مد نظر دارید اصنامی آنها را بنویسید سایرین هم می‌نویسند .

اسدالله میرزا - گمان نمیکنم مجلس حق انتخاب داشته باشد .

آقای میرزا محمود - موافق نظامنامه مجلس حق انتخاب دارند .

اسدالله میرزا - ظاهر آ مفاد نظامنامه این شد که اگر شش ماه زیاد تر بآخر سال نباشد مجلس انتخاب میکنند و الا خود موکلین انتخاب میکنند .

لسان‌الحکما - انتخابات سیم دومای روس نزدیک است تمام شود ولی اینجا هنوز یک دوره تماماً انتخاب نشده خوب است تاکید شود که وکلای اطراف هم بیایند .

رئیس - مشیر السلطنه در زمان وزارت داخله اش تلگراف با اطراف ولایات کردند بعضی از ولایات ما مثل کردستان و بعضی جا های دیگر هنوز بسوی مشروطیت بشماشان نرسیده اینست که مسامحه میکنند از دو باره تاکید می‌شود که وزیر داخله تلگراف کنند که زودتر و کلا بیایند .

وکیل التجار - در باب وکلای ایالات خیلی گفتگو شد و خیلی هم اهمیت دارد خوب است تاکید شود که زودتر انتخاب شوند .

محقق الدوله - در باب وکلای ایالات چندی قبل تلگراف نظام السلطنه در مجلس قرائت شد که مال اشقائی حاضر است از سایر ایلات را هم قدری تامل کنید تا میل و مقتضیات آن فراهم شود .

احسن الدوله - اصلاح حال وکلای طهران اسباب خرابی اطراف است اکثر مرخصی گرفته میروند ملت چیست بی‌برده حرف را باید زد اغلب اموراتشان مختل است سایرین هم این وضع را که می‌بینند نمی‌پسندند .

رئیس - صحیح است و کلا حق دارند یک سال است آمده‌اند چیزی باشان داده نشده این مسئله از حقوق خود مجلس است باشد برای مجلس مخصوص .

حاج امام جمعه - چون امالی مملکت ما انتخاب وکیل را ندیده بودند این است که اگر مشغول نباشند مشغول هم نیستند من خودم را می‌گویم من نیستم آن کسی که وکیل دوست هزار نفر پاسی کروم جمعیت باشم و کالت کار آسانی نیست هر کس بتواند زیر بار او برود این عده وکلای که انتخاب آنها در عهده شما است خیلی خیلی باید دقت کنید در کساعت نمیشود باید خیلی بدقت ملاحظه کنید این شش نفر وکیل

را که مین میکنند همچو باید فرض کنید که اگر از طرف آنها تقصیری صادر شود و زود آن بر عهده شما باشد باید ملاحظه کرد که اشخاص قابل لاین انتخاب شوند .

رئیس - کافذی از طرف حضرت والا ظل السلطنه رسیده چون این کافذ دوم است و اصرار شده بود که قرائت شود قرائت میشود قرائت شد قریب باین مضمون :

جناب احتشام السلطنه خوب اطلاع دارید که در هر مملکت که قانونی است رئیس مجلس اول شخص مملکت است بعد از اعلیحضرت و در این صورت هر چه بتوسط ریاست بخدمت مجلس و ملت عرض میشود باید از طرف ملت جواب بدهد در اداسط سلطنت شاهنشاه که بنده در طهران بودم که بسمت ریاست مجلس شورای وزارتخانه‌ها مشدم با زحمات زیاد طوری بودجه را اصلاح کردیم که هر سال میانی زیادتر از مخارج بخرینه سلطنت صرفت بعد از مستوفی المالک بنده پسای خود را بیرون کشیدم و اواخر سلطنت پدر شهیدم و برادر شهیدم کار دولت با اینجا کشید که می‌بینید در آن زمان که با تفاوت عملی که در بودجه دولت داریم گمرک سیصد هزار تومان بود و تلگرافخانه بیست و چهار هزار تومان میداد و حالا سیصد هزار تومان است و گمرک زیاد شده همان وقت هم عضدالملک بود و هم ظل السلطان خرج حرم‌خانه هم از اینقدرها زیادتر بود پس این کسر محل از کجا شده با این تفاوت ها که می‌بینیم پیدا شده در این ده سال آخر اشخاصی زیاد بعنوانات مختلفه موجب بردن تا کار با اینجا کشید باید امروز مواجب آنها جرح و تعدیل شود نه اینکه از حقوق من و عضدالملک کسر شود در چندی قبل بناصر الملک وزیر مالیه و رئیس الوزرای حالیه نوشتیم و از بابت این کسر مواجب استفسار کردم جواب دادند همچو چیزی نیست بنده هم آسوده شده برات صادر کرده حواله اصفهان شده و تا اکنون بخرج نیامده خودم هم حاضر هستم که کمیسیون مالیه حاضر شده ترتیبی بدهم که همه تحسین نمایند در این مدت خیانتی از بنده صادر نشده که از حقوق کسر شود شکست بخورم امتیاز بی‌جا ندمانم بقرض مملکت را و بران نکرده قلم از دست ندمانم .

سیدالحکما - خوب است بیایند آن توضیحاتی که می‌گویند در کمیسیون مالیه بدهند .

رئیس - بلی هر کس حق دارد که هر چه را در صلاح مملکت میدانند اظهار نمایند .

آقای سیدحسین تقی زاده - هیچ شایسته نمیدانم که باینقدر انتضاح و با این حال مملکت یک شاهزاده بزرگی چنین عجز ولایه بمجلس نماید که حقوق مرا کسر نکنید باید بدانند که کس حقوق نه از برای صدور خیانت است بلکه بواسطه آثامی صاحب مواجب است که هر کس بزرگتر است میگوید در این حال مملکت شما هم بزرگی کنید و نگویید نه اینکه از جهة خیانت باشدو نیز از این کافذ چنین معلوم میشود که این حواله بدون اطلاع وزیر مسئول بوده اگر اینطور است پس این زحمات کمیسیون مالیه و مجلس چیست باید دانست یک وزیر را که مجلس عزل او را میخواهد بواسطه اینست که با مسلک مجلس موافق نیست و اگر بعد معلوم شود آن وزیر خیانت کرده بمجازات میرسد پس حالا باید فهمید اگر وزیر اینکار را کرده از وزیر مؤاخذه شود و بمجازات برسد .

ادب التجار - آن وزیری که آنای قتی زاده گفتند بمجازات خود رسید این تلگراف از اعلیحضرت نبود از آنجا بود این حقوق تمام حقوق خود حضرت والا نبود از بابت مواجب فوج سرباز و سواری است که ابواب جمع حضرت والا است انجمن آنجا گفت که باید به هم سپریاز داده میشود یا غیر کافدی از طرف مین السلطنه رسیده بود قرائت شد قریب باین مضمون نظر باینکه شاگردان مدرسه فلاحت زحمت کشیده و چند نفر فعلا فارغ التحصیل هستند و زحمات آنها بی نتیجه می ماند خوب است بعضی رفاهیت و ترویج فلاحت سه مدرسه فلاحی در سه نقطه از املاک خالصه تأسیس شود که اطفال رعایا را تربیت و مانوس بعلوم جدید نماید.

سیدالاحکماء - رجوع بوزارت فلاحت شود. **صدیق حضرت** - رجوع بوزارت علوم شود. **وکیل التجار** - هر کسی بخواهد مدرسه تأسیس نماید میتواند حاجت بصوب مجلس نیست آنچه معلوم میشود اینست که مختار اینکار را خواسته اند از عواید ملکی باشد در این صورت باید فهمید که لازمست یاخیر؟

رئیس هیجوت مابلی نباشد که کسی کاری را مجاناً بکند کار مجانی گران تر تمام میشود.

آقای میرزا ابوالحسن خان - این کار بسیار است ولی اینگونه لوازم باید بهمان وزارت علوم رجوع شود از ایشان خواسته شود مجلس هم باید با خیالات ایشان همراهی کند نه اینکه بدو مجلس اظهار شود.

احسن الدوله - ده سال است که این مدرسه فلاحت دایر شده و از قرار معلوم علمی است بی عملی و اینها که ده سال مهمل شده اند یک گاو آهن نمیتوانند در دست بگیرند این مدارس مجلی باید عملی باشد نه علمی.

آقای میرزا محمود - عقیده بنده با آقای میرزا ابوالحسن خان یکی است اینگونه لوازم باید بوزارت علوم اظهار شود.

آقای میرزا ابوالحسن - دوفقره شوال است که مجلس میخواهد از وزیر امور خارجه بنشیند یکی اینکه جواب مراسم سفارت دوات فقیه انگلیس را در باب معاهده چه نوشته اند و دیگری اینکه از بابت حکمیت اجباری که از نتایج کنفرانس لاهه است چه اطلاع دارند.

وزیر امور خارجه - جوابی که در باب مراسم سفارت دولت فقیه انگلیس داده شده است از این قرائت سواد مراسم متعادل مضمونی است که بتاریخ ۲۵ شهر رمضان المبارک ۱۳۲۵ از وزارت امور خارجه بجنابان وزیر مختار دولت روس و شازده دافر دولت انگلیس نوشته شده.

وزیر امور خارجه - بلی ایشان نایب رئیس افتخاری شده اند و خیلی در این مأموریت زحمت کشیده اند. **حاج امام جمعه** - یک تقاضا در این مجلسک داشتیم که از یک کاکی متلاصده هزار تومان می گرفتند و یک ولایتی را با او می فروختند گویا یکسال است انشاء الله این کار موقوف شده است نه دانم این مسئله بگوش اجزای خارجه رسیده است یا نه متلاکارپردازی جدا همه ساله فروخته می شود به یک مبلغی و مبالغی زیاد از حجاج می گیرند و مدعی زیاد میشود. **وزیر امور خارجه** - اقدامات لازمه شده و اقدام کامل اینستکه از اینجا آدم برود کافدی از طرف نصر السلطنه رسیده بود قرائت شد مشمر بر اینکه هازم استرآباد هستم دفع تمذیبات ترکمان

کرده اند خواهند بود دولت علیه ایران نظر باستقلال که بفضل خداوند متعال بفرمودی خود داراست کلبه حقوق و اختیاراتی را که از استقلال نام بدولت طلبه حاصل است از اثر نفوذ هر قسم قرار دادیکه مابین دو یا چند دولت خارجه در باب ایران منعقد شده یا شود اصولاً و حقیقه مضمون محفوظ میلند و در روابط خود با دول متجا به تشبیه مبانی و داد و یکجهتی موافق اصول هود مقدسه و قاعده درهای با زبری تجارت بین الملل سعی بلیغ خواهد داشت در باب وجوه استقراس هم بدیهی است که دولت علیه قصول قرار داد هائی را که در این باب منعقد شده است بلا تغلف رعایت خواهد نمود برای اظهار و اعلام اصولیکه در این مراسم مقید و مطرح است سوادی از آن برای نمایندگان دول متجا به مقیمین دربار دولت طلبه ارسال شد در این موقع احترامات فایده را نسبت بان جناب جلال تاج تجدید می نماید و در باب کنفرانس لاهه تفصیل اجمالی آن این است که دولت امریک تکلیف کرد بکنفرانس لاهه که یک محکمه عالی تأسیس شود و در آن لایحه که بمجلس داده بود این طور نوشته بود که هفده نفر از میان نمایندگان ۸ دولت انتخاب شود باین ترتیب که هشت نفر از این هفده نفر ۱۲ سال بست نمایندگی باشند و هفت نفر دوسال ولی این تقسیم را از روی صحت نکردند باین معنی که گفتند هشت نفر از طرف هشت دولت معظم انتخاب شود و سایرین را دول دیگر انتخاب کنند دولت ایران را در آنجا در مقابل دولت سرستان و غیره قرار داده بودند که حق دوسال داشت ممتاز السلطنه مأمور دولت ایران از روی حقوق بین الملل باین تقسیم ایراد کرد همین طور هم بود چرا که تمام دول در حقوق بین المللی مساوی هستند و هیچ قرفی ندارند و حق داشتند که این هشت نفر را از میان هفده نفر انتخاب کنند نه اینکه هشت نفر در مقابل هشت دولت معظم انتخاب شود این بود که سایر دول هم پروتست کردند و این مسئله پیشرفت نکرد و در باب حکمیت اجباری از مذاکرات و تقاضای آن مجلس اینستکه هر گاه گفتگویی فی مابین دو دولت پیدا شود بدو مجبورند معا که کنند نه اینکه قبل از محاکمه با هم جنک کنند و این ترتیب از دولت پیدا شود بدو مجبورند معا که کنند نه اینکه

آقای میرزا محمود - فی العقیقه باید خیلی از سیهاد مضمون شده که انتظام مملکت را بوجود سالار مضمون پیدا کرده است خوبست بجهت رحیم خان هم یک ماموریتی پیدا کند.

اسدالله میرزا - مسئله استرآباد طوری اهمیت داشت که بگمان بنده این طور می نمود که و کلا هیچ استراحت نخواهند نمود تا رفع این فائلا را بکنند حالا هر کس این مأموریت داده شود باید لوازمی که خواسته باشد داده شود که رفع این فائلا بشود.

حسعلی خان - کار این مملکت بافتضاح کشیده پنج ماه از دست یک نفر فریاد میکشند تا اینکه او را عزل میکنند بعد او را وزیر میکنند هشت ماه از دست یکی دیگر داد میکنند تا زنجیر بگردن او میکشند بعد بخواهش یکی دیگر می خواهند مرخص کنند بنده کاری ندارم که بعدها کسی در مأموریت خود خدمت خواهد کرد یا نه همین قدر میگویم حالا که مجازات در میان نیست کاری نکنید لافل ترویج قبایح هم بشود.

وکیل التجار - ما باید یک عده قشونی که حاضر داریم مهیا نمائیم که هر وقت لازم شد حاضر باشند نه اینکه منتظر باشیم اگر محتاج شدیم آنوقت فلان آقارو بخواهیم بهزار زحمت دوهزار تعبیل بنشیند.

سیدالاحکماء - عقیده بنده این است که این ترتیب که سپه دار نوشته بد نیست همان مجازات سلب شئون و گرفتن میلی پول که فرمائنا در زمان وزارت عدلیه معین کرد حالا هم مناقات ندارد که همان طور بشود و امنیت مملکت را هم بهر نحو ممکن است بدهند.

آقای سید مهدی - اگر سپه دار بدون مقدمه میگفت سالار مضمون را بدهید من بیرم بهتر بود تا اینکه این مقدمات را بچیند اینک نوشته اند در میان ترکمانان نزاع مذهبی است این خیلی کم است ثانیاً معلوم نیست سوار بچندرت بتواند در آنجا کاری بکند.

آقای میرزا ظاهر - آنچه معلوم است این است که تمام این تحریکات از طرف خود سالار مضمون و اکرم الملک و مظفر الملک است که اینکارها را بکنند تا او را مستغلب نمایند.

آقای سید حسن قتی زاده - اگر فقط مسئله استرآباد است چون مهم است مطرح شود ضرر ندارد و الا خوب است مجلس اندکی تأمل کند و بظاهر بیادوند آقایان و کلا آن حکم آخری که مجلس کرد تا آخر رمضان اگر استرداد اسرا نشد آنچه بایست در باره سالار مضمون مجازات بشود بعمل آید دیگر اینکه مجلس بایست باین جزئیات بپردازد شاید گرازا بنده این عرض را کرده ام

و همه هم تصدیق کرده اند که مجلس باید بکار هائی که وضع قوانین باشد بپردازد و هر گاه یک مصلحتی هم مهم شد باید از وزیر مشول آنکار را خواست و با او گفتگو کرد از اینکه ما هر روزه بنشینیم و خودمان گفتگو کنیم کار هیچجا منتهی نمی شود اگر اندکی ما رعایت وظایف مجلس را کرده بودیم حالا تمام قوانین مرتب شده بود در خصوص اینک گفته سپه دار هم عقیده بنده این است که بیش از این در باب سالار مضمون مجلس وقت خودش را تقصیر نکند و از برای اینکار های جزئی هم مجلس باید یک اداره عالی تشکیل بدهد و خودش جواب این مراسلات را بدهد تا وقت مجلس را تصعب نکند.

رئیس - آن اداره که میگویند بجه ترتیب مقصود شاست ؟

آقای سید حسن قتی زاده - در جاهای دیگر رئیس و دوفر منشی از صبح تا شام نشسته امور مجلس را اداره میکنند یکی هم یک کمیسیون لازم است چنانچه در سه ماه قبل گفته شد که تمام لوازم و تلکرافات که می آید ملاحظه کرده اگر فوری و لازم است بمجلس فرستاده شود بفرستند و الا که بانجمن عریض فرستاده شود جواب بدهند.

رئیس - تمام اینها صحیح است و می دانید که بجه استلازه من گرفتارم و نمی توانم برسم و اینکه تمام این کافدها در در مجلس می آورم بعضی اینست که کسی خیالی نکند خودتان اطلاع دارید که در خیلی از مواضع می گویند که بی اطلاع ما کار درست شده البته لازم است هیئت معین شود که به این تلکرافات و کافدها رسیدگی کرده اگر بمجلس آمدنی است بیاورند در باب سالاران کاری که در سه روز بعد خواهد شد امروز بشود در باب اسرا هم میگویند استرداد آنها ممکن نیست مگر بقوه قاهره

آقای میرزا محمود - آن روز که آتیاک بمجلس آمد گفت که رشید نظام را خواست بر گفت پول حاضر شود من می روم تمام را می آورم.

آقای شیخ حسین - عقیده بنده همانطور که سابق قرار گذاشتند اسرا استرداد شود حالا ضرر ندارد نصر السلطنه از او ضمانت می کند باو بدهند و اسرا را از او بخواهند.

حاج معین التجار - عقیده بنده با آقای شیخ حسین یکی است در حقیقت حکمی که عدلیه کرده است مجری می شود و آن گرفتن پول و سلب کردن شئون است میشود تمام اینها بشود و اهرم مرخص شود سپه دار سیرده شود یک اهمیتی دارد و اگر هم کاری صورت نداد ممکن است او را از نصر السلطنه خولست.

آقای شیخ حسین - اگر مکرر هم عرض کنم حرفی نیست عرض بنده اینست که امروز روز این حرفها نیست بهتر ترتیبی که پیشرفت کار حاصل شود باید قبول کرد.

مجلس ختم شد

مذاکرات روز سه شنبه

۲۸ رمضان المبارک
دارالشورای ملی
خلاصه مذاکرات روز یکشنبه ۲۶ را آقای میرزا ظاهر قرائت کردند.

آقای میرزا ابوالحسن خان - مقدمه عرضی دارم مملکت را منشوش و مخصوصاً قارس را از همه بدتر می بینم لازم میدانم حضور کلاه عظام عرض نمایم و مقصود خود را روی کفاند آوردم تا بسبب آن حال صعبانی که دارم بتوانم مقاصد خود را کاملاً ادا نمایم خاطر محترم شما و کلاه را متوجه می سازم بجوابی که از طرف دولت علیه سفارت دولت انگلیس در خصوص قرار داد فیما بین انگلیس و روس راجع بایران نوشته شده و وزیر امور خارجه در روز حضوراً اعلام فرمودند من میگویم این استقلال خداداد را که مرقوم فرموده بودند ایران بخودی خود دارا است در صورتی معنی حقیقی پیدا خواهد کرد و باید از خواهد ماند که ما ایرانیان این نفاق و افرایش را یکسو نفیم جنک خانگی را کنار گذاریم و با جان و دل از روی قلب با یکدیگر متحد شویم تا از برکت این اتفاق و اتحاد تحصیل قدرت و قوتی نموده بتوانیم باطل السحر آن معاهده شوم مگر این آتش که شعله آن تمام مملکت ما را فرا گرفته نمی بینید مگر استغاثه و استغاثه ایران را نمی شنوید در کجا است که این آتش شعله ور نیست در قارس نیست در کرمان نیست در آذربایجان نیست در استرآباد و خراسان نیست در مازندران و گیلان نیست همه جا خشک و تر را با هم میسوزانند و از کجا است که استغاثه ایران که میفرماید ای اولاد من مرا کمک نمائید و بفریاد من برسید شنیده نمیشود نمیدانم چرا نمی بینید چرا نمی شنوید چرا در راه چاره اطفا آن آتش نمی کوشید و ایران را که همه چیز ما است احیاناً میکشند هزت ما ایران است شرافت ما ایران است شما را بفضای ایران قسم میدهم بیائید هر و کیلی اهر کجا که هست بهر وسیله و ترتیبی که میتوانید و میدانید اهل مملکت خود را از مخاطره وطن خود بیجا نگاهانید و علاج این درد بیدرمان را که امروز فقط با اتحاد ممکن است حاصل شود بنمائید والا باین طول زمان اغتشاش و انقلاب روزگار ایران و ایرانی از این سیاه تر خواهد شد و فاته سوم این مملکت را باید بغرانید و استقلالی که میشنویم بعضی با علیحضرت همایونی که جان ما ایرانها بقدری تحت و تاج مقدس او باد و همه داده و حضوراً متعهد شده اند همان استقلال بلیست که برای کوربا انگلیس و ژاپون در معاهده نامه خود قرار داده اند چه شد امیر اطور سابق کره ؟ کجا رفت استقلال آن دولت امیر اطوری تمام ترس من از اینست که ملتت تحریک و تفتین نباشیم و افرایش را کنار نگذاریم و یک وقت بیبینیم که تمام درهای چاره بگلی بروی ما بسته شده است معقول مجبور با چشم باز دست گشاده تسلیم کردیم از این میترسم ایران را از زبان فروشیم نه گران بنده قسم که کمترین بهای ایران جانهای پاک ایرانیان است که معنی حب الوطن را دانسته قیمة وطن عزیز را شناخته و معنی شرف و افتخار را در عالم فهمیده باشیم شما تمام چیزها را کنار گذاشته و منشول هستیم که به بینم فلان شخص در بالای منبر چه گفت من و کیل شیرازم از طرف موکلین خود داد فریاد میکنم و یکی دیگر از طرف اشخاصیکه او را کیل کردند فریاد میکنند شما را بگذارید بگذارید اتفاق کنید و اتفاق را کنار بگذارید و نگذارید ایران از دست برود.

اسدالله میرزا - متمم فرمایشات آقای آقا میرزا ابوالحسن خان را بچند مثل عرض میکنم ملت ایران قبول کرده اند پس این مفسدین که

مملکت لهستان را اکثر لایه شنبه و در توازیع شرح آنرا خواننده آید بجهت همین اختلاف و نفاق داخله و انجمنهای زیاد که برضد یکدیگر سکار میکردند در میان سه دولت عظیم روس و یکی آلمان و یکی اطریش تقسیم شد و اسم آن مملکت بآن بزرگی بواسطه اختلاف حکمرانان آن نفوذ خارجی استقلال آنها را برهم زد و همچنین مملکت مصر که مستقل بود بواسطه اختلاف محمد علی پاشا با سلطان عثمانی آمدند او را تعدیه کردند و قشون بجهت عمل نظام مالیات گذاشت تا کنون متصرفند و همچنین مملکت های دیگر از مملکت اسلامی و غیره حال حالیه مراکش را ملاحظه فرمائید که دورادر با هم ضدیت نموده و دو سه نفر هم اروپائی کشته شده دول خارجه دست آویز پیدا نموده با میانیول و فرانسه آمده کردند آنچه کردند حالات خودمان را باید اندکی دقت فرمائید اغتشاش اطراف در اینگریه قنده استرآباد را ملاحظه فرمائید امروز از قرائتیکه شنیدم صد نفر اسیر بردند فکر و معالجه اینکارها را بنمائید.

آقای سید حسن قتی زاده - البته معلوم است که مجلس در پیشرفت امور مملکتی نصف دولت است زیرا که مجلس وضع قوانین میکند و دولت مجری میدارد باین استقلال باید ما خودمان خاک خودمان را حفظ کنیم و امنیت بهمیم و البته هم خواهیم داد همچنین وزاری ما تخلف نخواهند کرد ولی بواسطه بعضی اختلافات فی الجمله تعویق شده و عملاً قریب امنیت در همه جا حاصل خواهد شد اما این که و کلا بکار خود نمیرسند علت این است که تصرف در جزئیات میکنند نه اینکه و کلا هم خود دخالت کنند بلکه این مردم آنها را و امیدارند مثل همین وقایع این دو روزه اگر بواسطه همین حرکیات یک قته و اغتشاش در طهران که پایتخت است بروز کرده بود خیلی اهمیتش بیشتر از استرآباد و جاهای دیگر بود ولی بحمد الله بهمت آقایان حجج اسلام و و کلا روزها اطفا نایره شد یک مطلبی است که چند دفعه گفته ام بازم میگویم سابق اگر در ایران دودسته میشد از حیدری و نعمتی اصلاح میکردند همین دعوائی که در قفقاز بین مسلمانها دارا شده دولت روس بی چشم دیده اصلاح کرد حالا اینکه اهل این مملکت از شاه و حجج اسلام و وزرا و سایر خلایق حتی حضرت حجة الاسلام آقای آخوند ملا محمد کاظم و آقایان دیگر که امروز مرجع تقلید هستند همه مشروطه هستند و غیر مشروطه نداریم ولی یک عده آدمی هر چند مدتی بروز و ظهور کرده اسباب قته فراهم می آورند هر وقت اشرافی از یک طرف بیرون آمد آنها هم بیرون می آیند چیزی که هست این است که در همه ممالک یک قانونی هست که اگر کسی برخلاف آن رفتار کرد او را جلب بدلیه میکنند مثلاً در فرانسه هر کسی برضد جمهوری حرف بزند یا در انگلیس هر کسی برضد مشروطیت حرف بزند یا در روسیه هر کسی برضد امپراطور حرف بزند او مقصر است همین طور که در اینجا هم تا یکسال قبل همینطور بود هر کس از مشروطیت حرف میزد مقصر بود حالا هم باید هر کس برضد مشروطیت حرفی زد او را جلب نمود و بدلیه مجازات داد بوجوب قانونی که مقلدین شیخ و تمام ملت ایران قبول کرده اند پس این مفسدین که

و همه هم تصدیق کرده اند که مجلس باید بکار هائی که وضع قوانین باشد بپردازد و هر گاه یک مصلحتی هم مهم شد باید از وزیر مشول آنکار را خواست و با او گفتگو کرد از اینکه ما هر روزه بنشینیم و خودمان گفتگو کنیم کار هیچجا منتهی نمی شود اگر اندکی ما رعایت وظایف مجلس را کرده بودیم حالا تمام قوانین مرتب شده بود در خصوص اینک گفته سپه دار هم عقیده بنده این است که بیش از این در باب سالار مضمون مجلس وقت خودش را تقصیر نکند و از برای اینکار های جزئی هم مجلس باید یک اداره عالی تشکیل بدهد و خودش جواب این مراسلات را بدهد تا وقت مجلس را تصعب نکند.

رئیس - آن اداره که میگویند بجه ترتیب مقصود شاست ؟

آقای سید حسن قتی زاده - در جاهای دیگر رئیس و دوفر منشی از صبح تا شام نشسته امور مجلس را اداره میکنند یکی هم یک کمیسیون لازم است چنانچه در سه ماه قبل گفته شد که تمام لوازم و تلکرافات که می آید ملاحظه کرده اگر فوری و لازم است بمجلس فرستاده شود بفرستند و الا که بانجمن عریض فرستاده شود جواب بدهند.

رئیس - تمام اینها صحیح است و می دانید که بجه استلازه من گرفتارم و نمی توانم برسم و اینکه تمام این کافدها در در مجلس می آورم بعضی اینست که کسی خیالی نکند خودتان اطلاع دارید که در خیلی از مواضع می گویند که بی اطلاع ما کار درست شده البته لازم است هیئت معین شود که به این تلکرافات و کافدها رسیدگی کرده اگر بمجلس آمدنی است بیاورند در باب سالاران کاری که در سه روز بعد خواهد شد امروز بشود در باب اسرا هم میگویند استرداد آنها ممکن نیست مگر بقوه قاهره

آقای میرزا محمود - آن روز که آتیاک بمجلس آمد گفت که رشید نظام را خواست بر گفت پول حاضر شود من می روم تمام را می آورم.

آقای شیخ حسین - عقیده بنده همانطور که سابق قرار گذاشتند اسرا استرداد شود حالا ضرر ندارد نصر السلطنه از او ضمانت می کند باو بدهند و اسرا را از او بخواهند.

حاج معین التجار - عقیده بنده با آقای شیخ حسین یکی است در حقیقت حکمی که عدلیه کرده است مجری می شود و آن گرفتن پول و سلب کردن شئون است میشود تمام اینها بشود و اهرم مرخص شود سپه دار سیرده شود یک اهمیتی دارد و اگر هم کاری صورت نداد ممکن است او را از نصر السلطنه خولست.

آقای شیخ حسین - اگر مکرر هم عرض کنم حرفی نیست عرض بنده اینست که امروز روز این حرفها نیست بهتر ترتیبی که پیشرفت کار حاصل شود باید قبول کرد.

مجلس ختم شد

مذاکرات روز سه شنبه

۲۸ رمضان المبارک
دارالشورای ملی
خلاصه مذاکرات روز یکشنبه ۲۶ را آقای میرزا ظاهر قرائت کردند.

مملکت لهستان را اکثر لایه شنبه و در توازیع شرح آنرا خواننده آید بجهت همین اختلاف و نفاق داخله و انجمنهای زیاد که برضد یکدیگر سکار میکردند در میان سه دولت عظیم روس و یکی آلمان و یکی اطریش تقسیم شد و اسم آن مملکت بآن بزرگی بواسطه اختلاف حکمرانان آن نفوذ خارجی استقلال آنها را برهم زد و همچنین مملکت مصر که مستقل بود بواسطه اختلاف محمد علی پاشا با سلطان عثمانی آمدند او را تعدیه کردند و قشون بجهت عمل نظام مالیات گذاشت تا کنون متصرفند و همچنین مملکت های دیگر از مملکت اسلامی و غیره حال حالیه مراکش را ملاحظه فرمائید که دورادر با هم ضدیت نموده و دو سه نفر هم اروپائی کشته شده دول خارجه دست آویز پیدا نموده با میانیول و فرانسه آمده کردند آنچه کردند حالات خودمان را باید اندکی دقت فرمائید اغتشاش اطراف در اینگریه قنده استرآباد را ملاحظه فرمائید امروز از قرائتیکه شنیدم صد نفر اسیر بردند فکر و معالجه اینکارها را بنمائید.

آقای سید حسن قتی زاده - البته معلوم است که مجلس در پیشرفت امور مملکتی نصف دولت است زیرا که مجلس وضع قوانین میکند و دولت مجری میدارد باین استقلال باید ما خودمان خاک خودمان را حفظ کنیم و امنیت بهمیم و البته هم خواهیم داد همچنین وزاری ما تخلف نخواهند کرد ولی بواسطه بعضی اختلافات فی الجمله تعویق شده و عملاً قریب امنیت در همه جا حاصل خواهد شد اما این که و کلا بکار خود نمیرسند علت این است که تصرف در جزئیات میکنند نه اینکه و کلا هم خود دخالت کنند بلکه این مردم آنها را و امیدارند مثل همین وقایع این دو روزه اگر بواسطه همین حرکیات یک قته و اغتشاش در طهران که پایتخت است بروز کرده بود خیلی اهمیتش بیشتر از استرآباد و جاهای دیگر بود ولی بحمد الله بهمت آقایان حجج اسلام و و کلا روزها اطفا نایره شد یک مطلبی است که چند دفعه گفته ام بازم میگویم سابق اگر در ایران دودسته میشد از حیدری و نعمتی اصلاح میکردند همین دعوائی که در قفقاز بین مسلمانها دارا شده دولت روس بی چشم دیده اصلاح کرد حالا اینکه اهل این مملکت از شاه و حجج اسلام و وزرا و سایر خلایق حتی حضرت حجة الاسلام آقای آخوند ملا محمد کاظم و آقایان دیگر که امروز مرجع تقلید هستند همه مشروطه هستند و غیر مشروطه نداریم ولی یک عده آدمی هر چند مدتی بروز و ظهور کرده اسباب قته فراهم می آورند هر وقت اشرافی از یک طرف بیرون آمد آنها هم بیرون می آیند چیزی که هست این است که در همه ممالک یک قانونی هست که اگر کسی برخلاف آن رفتار کرد او را جلب بدلیه میکنند مثلاً در فرانسه هر کسی برضد جمهوری حرف بزند یا در انگلیس هر کسی برضد مشروطیت حرف بزند یا در روسیه هر کسی برضد امپراطور حرف بزند او مقصر است همین طور که در اینجا هم تا یکسال قبل همینطور بود هر کس از مشروطیت حرف میزد مقصر بود حالا هم باید هر کس برضد مشروطیت حرفی زد او را جلب نمود و بدلیه مجازات داد بوجوب قانونی که مقلدین شیخ و تمام ملت ایران قبول کرده اند پس این مفسدین که

آقای سید حسن قتی زاده - البته معلوم است که مجلس در پیشرفت امور مملکتی نصف دولت است زیرا که مجلس وضع قوانین میکند و دولت مجری میدارد باین استقلال باید ما خودمان خاک خودمان را حفظ کنیم و امنیت بهمیم و البته هم خواهیم داد همچنین وزاری ما تخلف نخواهند کرد ولی بواسطه بعضی اختلافات فی الجمله تعویق شده و عملاً قریب امنیت در همه جا حاصل خواهد شد اما این که و کلا بکار خود نمیرسند علت این است که تصرف در جزئیات میکنند نه اینکه و کلا هم خود دخالت کنند بلکه این مردم آنها را و امیدارند مثل همین وقایع این دو روزه اگر بواسطه همین حرکیات یک قته و اغتشاش در طهران که پایتخت است بروز کرده بود خیلی اهمیتش بیشتر از استرآباد و جاهای دیگر بود ولی بحمد الله بهمت آقایان حجج اسلام و و کلا روزها اطفا نایره شد یک مطلبی است که چند دفعه گفته ام بازم میگویم سابق اگر در ایران دودسته میشد از حیدری و نعمتی اصلاح میکردند همین دعوائی که در قفقاز بین مسلمانها دارا شده دولت روس بی چشم دیده اصلاح کرد حالا اینکه اهل این مملکت از شاه و حجج اسلام و وزرا و سایر خلایق حتی حضرت حجة الاسلام آقای آخوند ملا محمد کاظم و آقایان دیگر که امروز مرجع تقلید هستند همه مشروطه هستند و غیر مشروطه نداریم ولی یک عده آدمی هر چند مدتی بروز و ظهور کرده اسباب قته فراهم می آورند هر وقت اشرافی از یک طرف بیرون آمد آنها هم بیرون می آیند چیزی که هست این است که در همه ممالک یک قانونی هست که اگر کسی برخلاف آن رفتار کرد او را جلب بدلیه میکنند مثلاً در فرانسه هر کسی برضد جمهوری حرف بزند یا در انگلیس هر کسی برضد مشروطیت حرف بزند یا در روسیه هر کسی برضد امپراطور حرف بزند او مقصر است همین طور که در اینجا هم تا یکسال قبل همینطور بود هر کس از مشروطیت حرف میزد مقصر بود حالا هم باید هر کس برضد مشروطیت حرفی زد او را جلب نمود و بدلیه مجازات داد بوجوب قانونی که مقلدین شیخ و تمام ملت ایران قبول کرده اند پس این مفسدین که

آقای سید حسن قتی زاده - البته معلوم است که مجلس در پیشرفت امور مملکتی نصف دولت است زیرا که مجلس وضع قوانین میکند و دولت مجری میدارد باین استقلال باید ما خودمان خاک خودمان را حفظ کنیم و امنیت بهمیم و البته هم خواهیم داد همچنین وزاری ما تخلف نخواهند کرد ولی بواسطه بعضی اختلافات فی الجمله تعویق شده و عملاً قریب امنیت در همه جا حاصل خواهد شد اما این که و کلا بکار خود نمیرسند علت این است که تصرف در جزئیات میکنند نه اینکه و کلا هم خود دخالت کنند بلکه این مردم آنها را و امیدارند مثل همین وقایع این دو روزه اگر بواسطه همین حرکیات یک قته و اغتشاش در طهران که پایتخت است بروز کرده بود خیلی اهمیتش بیشتر از استرآباد و جاهای دیگر بود ولی بحمد الله بهمت آقایان حجج اسلام و و کلا روزها اطفا نایره شد یک مطلبی است که چند دفعه گفته ام بازم میگویم سابق اگر در ایران دودسته میشد از حیدری و نعمتی اصلاح میکردند همین دعوائی که در قفقاز بین مسلمانها دارا شده دولت روس بی چشم دیده اصلاح کرد حالا اینکه اهل این مملکت از شاه و حجج اسلام و وزرا و سایر خلایق حتی حضرت حجة الاسلام آقای آخوند ملا محمد کاظم و آقایان دیگر که امروز مرجع تقلید هستند همه مشروطه هستند و غیر مشروطه نداریم ولی یک عده آدمی هر چند مدتی بروز و ظهور کرده اسباب قته فراهم می آورند هر وقت اشرافی از یک طرف بیرون آمد آنها هم بیرون می آیند چیزی که هست این است که در همه ممالک یک قانونی هست که اگر کسی برخلاف آن رفتار کرد او را جلب بدلیه میکنند مثلاً در فرانسه هر کسی برضد جمهوری حرف بزند یا در انگلیس هر کسی برضد مشروطیت حرف بزند یا در روسیه هر کسی برضد امپراطور حرف بزند او مقصر است همین طور که در اینجا هم تا یکسال قبل همینطور بود هر کس از مشروطیت حرف میزد مقصر بود حالا هم باید هر کس برضد مشروطیت حرفی زد او را جلب نمود و بدلیه مجازات داد بوجوب قانونی که مقلدین شیخ و تمام ملت ایران قبول کرده اند پس این مفسدین که

آقای سید حسن قتی زاده - البته معلوم است که مجلس در پیشرفت امور مملکتی نصف دولت است زیرا که مجلس وضع قوانین میکند و دولت مجری میدارد باین استقلال باید ما خودمان خاک خودمان را حفظ کنیم و امنیت بهمیم و البته هم خواهیم داد همچنین وزاری ما تخلف نخواهند کرد ولی بواسطه بعضی اختلافات فی الجمله تعویق شده و عملاً قریب امنیت در همه جا حاصل خواهد شد اما این که و کلا بکار خود نمیرسند علت این است که تصرف در جزئیات میکنند نه اینکه و کلا هم خود دخالت کنند بلکه این مردم آنها را و امیدارند مثل همین وقایع این دو روزه اگر بواسطه همین حرکیات یک قته و اغتشاش در طهران که پایتخت است بروز کرده بود خیلی اهمیتش بیشتر از استرآباد و جاهای دیگر بود ولی بحمد الله بهمت آقایان حجج اسلام و و کلا روزها اطفا نایره شد یک مطلبی است که چند دفعه گفته ام بازم میگویم سابق اگر در ایران دودسته میشد از حیدری و نعمتی اصلاح میکردند همین دعوائی که در قفقاز بین مسلمانها دارا شده دولت روس بی چشم دیده اصلاح کرد حالا اینکه اهل این مملکت از شاه و حجج اسلام و وزرا و سایر خلایق حتی حضرت حجة الاسلام آقای آخوند ملا محمد کاظم و آقایان دیگر که امروز مرجع تقلید هستند همه مشروطه هستند و غیر مشروطه نداریم ولی یک عده آدمی هر چند مدتی بروز و ظهور کرده اسباب قته فراهم می آورند هر وقت اشرافی از یک طرف بیرون آمد آنها هم بیرون می آیند چیزی که هست این است که در همه ممالک یک قانونی هست که اگر کسی برخلاف آن رفتار کرد او را جلب بدلیه میکنند مثلاً در فرانسه هر کسی برضد جمهوری حرف بزند یا در انگلیس هر کسی برضد مشروطیت حرف بزند یا در روسیه هر کسی برضد امپراطور حرف بزند او مقصر است همین طور که در اینجا هم تا یکسال قبل همینطور بود هر کس از مشروطیت حرف میزد مقصر بود حالا هم باید هر کس برضد مشروطیت حرفی زد او را جلب نمود و بدلیه مجازات داد بوجوب قانونی که مقلدین شیخ و تمام ملت ایران قبول کرده اند پس این مفسدین که

آقای سید حسن قتی زاده - البته معلوم است که مجلس در پیشرفت امور مملکتی نصف دولت است زیرا که مجلس وضع قوانین میکند و دولت مجری میدارد باین استقلال باید ما خودمان خاک خودمان را حفظ کنیم و امنیت بهمیم و البته هم خواهیم داد همچنین وزاری ما تخلف نخواهند کرد ولی بواسطه بعضی اختلافات فی الجمله تعویق شده و عملاً قریب امنیت در همه جا حاصل خواهد شد اما این که و کلا بکار خود نمیرسند علت این است که تصرف در جزئیات میکنند نه اینکه و کلا هم خود دخالت کنند بلکه این مردم آنها را و امیدارند مثل همین وقایع این دو روزه اگر بواسطه همین حرکیات یک قته و اغتشاش در طهران که پایتخت است بروز کرده بود خیلی اهمیتش بیشتر از استرآباد و جاهای دیگر بود ولی بحمد الله بهمت آقایان حجج اسلام و و کلا روزها اطفا نایره شد یک مطلبی است که چند دفعه گفته ام بازم میگویم سابق اگر در ایران دودسته میشد از حیدری و نعمتی اصلاح میکردند همین دعوائی که در قفقاز بین مسلمانها دارا شده دولت روس بی چشم دیده اصلاح کرد حالا اینکه اهل این مملکت از شاه و حجج اسلام و وزرا و سایر خلایق حتی حضرت حجة الاسلام آقای آخوند ملا محمد کاظم و آقایان دیگر که امروز مرجع تقلید هستند همه مشروطه هستند و غیر مشروطه نداریم ولی یک عده آدمی هر چند مدتی بروز و ظهور کرده اسباب قته فراهم می آورند هر وقت اشرافی از یک طرف بیرون آمد آنها هم بیرون می آیند چیزی که هست این است که در همه ممالک یک قانونی هست که اگر کسی برخلاف آن رفتار کرد او را جلب بدلیه میکنند مثلاً در فرانسه هر کسی برضد جمهوری حرف بزند یا در انگلیس هر کسی برضد مشروطیت حرف بزند یا در روسیه هر کسی برضد امپراطور حرف بزند او مقصر است همین طور که در اینجا هم تا یکسال قبل همینطور بود هر کس از مشروطیت حرف میزد مقصر بود حالا هم باید هر کس برضد مشروطیت حرفی زد او را جلب نمود و بدلیه مجازات داد بوجوب قانونی که مقلدین شیخ و تمام ملت ایران قبول کرده اند پس این مفسدین که

آقای سید حسن قتی زاده - البته معلوم است که مجلس در پیشرفت امور مملکتی نصف دولت است زیرا که مجلس وضع قوانین میکند و دولت مجری میدارد باین استقلال باید ما خودمان خاک خودمان را حفظ کنیم و امنیت بهمیم و البته هم خواهیم داد همچنین وزاری ما تخلف نخواهند کرد ولی بواسطه بعضی اختلافات فی الجمله تعویق شده و عملاً قریب امنیت در همه جا حاصل خواهد شد اما این که و کلا بکار خود نمیرسند علت این است که تصرف در جزئیات میکنند نه اینکه و کلا هم خود دخالت کنند بلکه این مردم آنها را و امیدارند مثل همین وقایع این دو روزه اگر بواسطه همین حرکیات یک قته و اغتشاش در طهران که پایتخت است بروز کرده بود خیلی اهمیتش بیشتر از استرآباد و جاهای دیگر بود ولی بحمد الله بهمت آقایان حجج اسلام و و کلا روزها اطفا نایره شد یک مطلبی است که چند دفعه گفته ام بازم میگویم سابق اگر در ایران دودسته میشد از حیدری و نعمتی اصلاح میکردند همین دعوائی که در قفقاز بین مسلمانها دارا شده دولت روس بی چشم دیده اصلاح کرد حالا اینکه اهل این مملکت از شاه و حجج اسلام و وزرا و سایر خلایق حتی حضرت حجة الاسلام آقای آخوند ملا محمد کاظم و آقایان دیگر که امروز مرجع تقلید هستند همه مشروطه هستند و غیر مشروطه نداریم ولی یک عده آدمی هر چند مدتی بروز و ظهور کرده اسباب قته فراهم می آورند هر وقت اشرافی از یک طرف بیرون آمد آنها هم بیرون می آیند چیزی که هست این است که در همه ممالک یک قانونی هست که اگر کسی برخلاف آن رفتار کرد او را جلب بدلیه میکنند مثلاً در فرانسه هر کسی برضد جمهوری حرف بزند یا در انگلیس هر کسی برضد مشروطیت حرف بزند یا در روسیه هر کسی برضد امپراطور حرف بزند او مقصر است همین طور که در اینجا هم تا یکسال قبل همینطور بود هر کس از مشروطیت حرف میزد مقصر بود حالا هم باید هر کس برضد مشروطیت حرفی زد او را جلب نمود و بدلیه مجازات داد بوجوب قانونی که مقلدین شیخ و تمام ملت ایران قبول کرده اند پس این مفسدین که

آقای سید حسن قتی زاده - البته معلوم است که مجلس در پیشرفت امور مملکتی نصف دولت است زیرا که مجلس وضع قوانین میکند و دولت مجری میدارد باین استقلال باید ما خودمان خاک خودمان را حفظ کنیم و امنیت بهمیم و البته هم خواهیم داد همچنین وزاری ما تخلف نخواهند کرد ولی بواسطه بعضی اختلافات فی الجمله تعویق شده و عملاً قریب امنیت در همه جا حاصل خواهد شد اما این که و کلا بکار خود نمیرسند علت این است که تصرف در جزئیات میکنند نه اینکه و کلا هم خود دخالت کنند بلکه این مردم آنها را و امیدارند مثل همین وقایع این دو روزه اگر بواسطه همین حرکیات یک قته و اغتشاش در طهران که پایتخت است بروز کرده بود خیلی اهمیتش بیشتر از استرآباد و جاهای دیگر بود ولی بحمد الله بهمت آقایان حجج اسلام و و کلا روزها اطفا نایره شد یک مطلبی است که چند دفعه گفته ام بازم میگویم سابق اگر در ایران دودسته میشد از حیدری و نعمتی اصلاح میکردند همین دعوائی که در قفقاز بین مسلمانها دارا شده دولت روس بی چشم دیده اصلاح کرد حالا اینکه اهل این مملکت از شاه و حجج اسلام و وزرا و سایر خلایق حتی حضرت حجة الاسلام آقای آخوند ملا محمد کاظم و آقایان دیگر که امروز مرجع تقلید هستند همه مشروطه هستند و غیر مشروطه نداریم ولی یک عده آدمی هر چند مدتی بروز و ظهور کرده اسباب قته فراهم می آورند هر وقت اشرافی از یک طرف بیرون آمد آنها هم بیرون می آیند چیزی که هست این است که در همه ممالک یک قانونی هست که اگر کسی برخلاف آن رفتار کرد او را جلب بدلیه میکنند مثلاً در فرانسه هر کسی برضد جمهوری حرف بزند یا در انگلیس هر کسی برضد مشروطیت حرف بزند یا در روسیه هر کسی برضد امپراطور حرف بزند او مقصر است همین طور که در اینجا هم تا یکسال قبل همینطور بود هر کس از مشروطیت حرف میزد مقصر بود حالا هم باید هر کس برضد مشروطیت حرفی زد او را جلب نمود و بدلیه مجازات داد بوجوب قانونی که مقلدین شیخ و تمام ملت ایران قبول کرده اند پس این مفسدین که

آقای سید حسن قتی زاده - البته معلوم است که مجلس در پیشرفت امور مملکتی نصف دولت است زیرا که مجلس وضع قوانین میکند و دولت مجری میدارد باین استقلال باید ما خودمان خاک خودمان را حفظ کنیم و امنیت بهمیم و البته هم خواهیم داد همچنین وزاری ما تخلف نخواهند کرد ولی بواسطه بعضی اختلافات فی الجمله تعویق شده و عملاً قریب امنیت در همه جا حاصل خواهد شد اما این که و کلا بکار خود نمیرسند علت این است که تصرف در جزئیات میکنند نه اینکه و کلا هم خود دخالت کنند بلکه این مردم آنها را و امیدارند مثل همین وقایع این دو روزه اگر بواسطه همین حرکیات یک قته و اغتشاش در طهران که پایتخت است بروز کرده بود خیلی اهمیتش بیشتر از استرآباد و جاهای دیگر بود ولی بحمد الله بهمت آقایان حجج اسلام و و کلا روزها اطفا نایره شد یک مطلبی است که چند دفعه گفته ام بازم میگویم سابق اگر در ایران دودسته میشد از حیدری و نعمتی اصلاح میکردند همین دعوائی که در قفقاز بین مسلمانها دارا شده دولت روس بی چشم دیده اصلاح کرد حالا اینکه اهل این مملکت از شاه و حجج اسلام و وزرا و سایر خلایق حتی حضرت حجة الاسلام آقای آخوند ملا محمد کاظم و آقایان دیگر که امروز مرجع تقلید هستند همه مشروطه هستند و غیر مشروطه نداریم ولی یک عده آدمی هر چند مدتی بروز و ظهور کرده اسباب قته فراهم می آورند هر وقت اشرافی از یک طرف بیرون آمد آنها هم بیرون می آیند چیزی که هست این است که در همه ممالک یک قانونی هست که اگر کسی برخلاف آن رفتار کرد او را جلب بدلیه میکنند مثلاً در فرانسه هر کسی برضد جمهوری حرف بزند یا در انگلیس هر کسی برضد مشروطیت حرف بزند یا در روسیه هر کسی برضد امپراطور حرف بزند او مقصر است همین طور که در اینجا هم تا یکسال قبل همینطور بود هر کس از مشروطیت حرف میزد مقصر بود حالا هم باید هر کس برضد مشروطیت حرفی زد او را جلب نمود و بدلیه مجازات داد بوجوب قانونی که مقلدین شیخ و تمام ملت ایران قبول کرده اند پس این مفسدین که

آقای سید حسن قتی زاده - البته معلوم است که مجلس در پیشرفت امور مملکتی نصف دولت است زیرا که مجلس وضع قوانین میکند و دولت مجری میدارد باین استقلال باید ما خودمان خاک خودمان را حفظ کنیم و امنیت بهمیم و البته هم خواهیم داد همچنین وزاری ما تخلف نخواهند کرد ولی بواسطه بعضی اختلافات فی الجمله تعویق شده و عملاً قریب امنیت در همه جا حاصل خواهد شد اما این که و کلا بکار خود نمیرسند علت این است که تصرف در جزئیات میکنند نه اینکه و کلا هم خود دخالت کنند بلکه این مردم آنها را و امیدارند مثل همین وقایع این دو روزه اگر بواسطه همین حرکیات یک قته و اغتشاش در طهران که پایتخت است بروز کرده بود خیلی اهمیتش بیشتر از استرآباد و جاهای دیگر بود ولی بحمد الله بهمت آقایان حجج اسلام و و کلا روزها اطفا نایره شد یک مطلبی است که چند دفعه گفته ام بازم میگویم سابق اگر در ایران دودسته میشد از حیدری و نعمتی اصلاح میکردند همین دعوائی که در قفقاز بین مسلمانها دارا شده دولت روس بی چشم دیده اصلاح کرد حالا اینکه اهل این مملکت از شاه و حجج اسلام و وزرا و سایر خلایق حتی حضرت حجة الاسلام آقای آخوند ملا محمد کاظم و آقایان دیگر که امروز مرجع تقلید هستند همه مشروطه هستند و غیر مشروطه نداریم

و مانع کار قوه مجریه و وکلا میشوند اینها را باید رفع کرد چطور که همین اختلاف این دو روزه اسباب تمویق عمل استر اباد شد و امشب هم وزرا خواهند آمد و همین چند روزه تا مین داد خواهد شد .

حاج میرزا علی آقا - میگویم يك كلام عرض كنم از كلمات قصار حضرت اميرالمؤمنين (ع) است باین مضمون كه شخصی آهو وصیدی پیدا کرد چاقو نداشت كه اود را ذبح كند آن آهو دست و پا زد و زمین را كند چاقوی پیدا شد و بهمان چاقو سر او را بریدند مثل ما مثل آن آهو نباشد كه بدست و پای خود چاقو از برای كشتن خود فراهم كرد ما از يكطرف میگوئیم مجلس باید قانون وضع نماید و داخل جزئیات نشویم ولی میگوئیم از يكطرف میگویند كه هیئت كاینه باید مشغول كار خود باشند و ما داخل كار آنها میشویم از طرفی میگوئیم قوه اجرائیه باید بكار خود بپردازد و از طرف دیگر هزار نوع بد گوئی میکنند و اسباب نفاق میشوند از امروز بیاید هر كس اسباب سوء ظن و نفاق را فراهم آورد و این وطن عزیز را بخواهد بیاید بدهد مثل اینست كه با امام زمان مخالفت کرده است باید متعاقب پشت بیست هم داده متفق شویم و مملكت را حفظ نماییم .

محقق الدوله - جناب تقي زاده آنچه مقصود همه بود بیان كردند و خیلی محل توجه بود آيا تا كی باید ما گرفتار این اشخاص وطن فروش باشیم و هیچ نگوئیم .

حاج سید عبدالحسن شهشهانی - آن روزيكه وزراء و امراء و سردارها و متنفذين مملكت جمع شده اظهار اتحاد و اتفاق كردند خیلی موجب مسرت و امیدواری شد نمیدانم آنها درست رفتار نكردند یا بدبختی این مملكت را فرا گرفته آنطوری كه باید نتیجه گرفته شود نشد در موقعی كه آنها با ما اظهار همراهی كردند و ما هم با آنها نواقص كردیم اگر بيك نفری كه در پیش بعضی كارهای خلاف از او صادر شده مأموریتی داده شد نباید در مجلس بر او ابراء كنیم كه او هم عنبر بیاورد یا اینکه بواسطه يك حرفی كه يك نفر زده نباید تعرض شخصی كه اسباب فتنه و فساد شود بشمايم اگر معنی اتحاد را فهمیده اید پس يك اسباب اتحاد فراهم آورید يك مجلس از آقایان حجاج اسلام بشود این اشخاص كه بهم دیگر افتادند و ممانعت می نمایند بآنها بفهماند كه حفظ بیضه اسلام واجب است .

آقای میرزا سید محمد مجتهد - آقایان چه كنند در همه كارها اول قدم بوده اند با مال و جان همراهی كردند و میکنند حالا هم همه قسم آماده و حاضرند .

حاجی امام جمعه - من میگویم این مجلس كلكره عدالت این مملكت است وقتی كه این چند نفر نظم خود را نتوانند بدهند چطور نظم مملكت را میدهند .

رئیس - باید همه مراقب حفظ نظم باشند صحیح میگویند .

حاج امام جمعه - این مملكت مملكت اسلام است مملكت شمه است من میگویم يكسال است اير آنها جان دادند ملل دادند مشروطه را گرفتند حالا

ديگر نباید ماسر مشروطه دعوا كنيم حال همه مشروطه هستيم حال باید چنگ خانگی را رفع کرد و ديگر کسی حق ندارد و نمیتواند مشروطه را از ما بگیرد خارجه هم نمیتواند من میگویم در مملكت شما امروز هشت ماه است عثمانی تجاوز میکند هیچ بفر این افتاده اید كه دوفوج قشون راه بیندازید حالا این عثمانی است شاید فردا يك دولتی قویتر از يك ستمی حرکت کرد اگر فردا روس خواست كه او هم همین حرکت را بكنند چه خواهید كرد چرا سرباز دوست نمی كنید چرا در فكر قشون نیستید اول بیایید سر مرا بسربازی بگیرد و فكر حفظ مملكت بكنید همه آقایان حاضرند اولاد خودشان را برای حفظ اسلام و مملكت بسربازی بدهند از اینکه دوفجر باهم طرف شده اند چه خواهند شد شما فكر اصلی كار را بكنید این حرفها فایده ندارد .

اسدالله میرزا - تمام فرمایشات حاج امام جمعه صحیح است هیچ منتقیمی ندارد و گویا چنین تصور شده كه چرا و كلا و وزرا كارها را اصلاح نمیكنند این طوری نیست بلكه عرض میكنم همه از مردم هستند كه آنها هم در این مملكت شركتند چرا آنها فكر نمیکنند و در این حال خطر مملكت اندكى دست از فساد نمیكنند این عده معدود كه فتنه جوو شر طلبند اینها هم از ملت هستند قدری از اغراض و هوای نفس بكاهند لاف ملاحظه حال آنچه خودشان را بنمایند .

آقای حسن تقي زاده - تمام این نطقهای مهیج صحیح و بیجا است و باید بیش از اینها در منابر و مساجد و مجامع گفته شود مردم را تنبیه و ایقاف کرد ولی من میگویم كه دولت ایران عاجز نیست امروزه از برای تنظیمات و حفظ حدود و ثغور خود قشون باید آماده و تهیه كند استعداد آنها هم بيشوید داراست دولت خارجی هم حق ندارد كه در داخله این مملكت مداخله نماید ولی باید این متنفذين و محرکین را جلو گیری كرد دولت هم در مقام نظم بر می آید .

رئیس - صحیح است همینطور است كه می فرمائید باید جداً از دولت خواست و اینکه جناب حاجی امام جمعه فرمودند صحیح است باید فكر سرباز و قشون كرد يك فوج منظم مقابل ده فوج بی نظم است از فردا انشاء الله فكر همین كار را میكنيم و مشغول ترتیب افواج می شويم يك كمی سبونی می كنيم برای این كار .

آقای میرزا ابوالحسن خان - باید سرباز را مطابق قانون اساسی گرفت .

حاج امام جمعه - مقصود من اینست همین طور كه مردانه كار میكنید در این باب هم جداً اقدام كنید يكسال است در این مجلس ابتدا گفتگوئی از قشون نشده است حالا كه باید اقدام بشود يك مدير و معلمی از خارجه از دول بیطرف بیاورید كه منظم نماید (گفته شد كه معلم هست)

رئیس - يك مسئله ديگر كه باید رفع شود آن پول است .

وكيل الرعايا - اگر درست ملاحظه نماید اكثر از روی نقشه مارتار کرده و ترقی کرده اند و آن نقشه اسلام است به پیش در بدو اسلام چه كردند ما اکنون از آن نقشه دور اقتضایم و از بابت قشون این آخرین دواي ما است من يك نفر اولاد دارم حاضر

در هر میدانسی كه می گویند دست او را گرفته بسپارم .

آقای شیخ حسین - گفته شد كه چند نفر اینها را مشغول کرده اند تكلیف من این است كه بگویم این گفتگوها از بابت مستبده و مشروطه نیست بلكه مثل آنها همان مثل درویش است مقصود همه اینها بر كردن پای منبر است واعظ باید از قرآن یا احادیث و آثار ائمه یا از نهج البلاغه گفتگو نماید نه آنكه اعتراض بكسی داشته باشد تمام اینها از روی غرض است .

نسان الحكماء - سابقه مجلس فرانسه منعقد شد رئیس الوزراء اول تطبيق كرد در مجلس این بود كه يك كاری بكنید بر لزوم مملكت خود بیفزائید در صورتيكه مالیهات دولت فرانسه دوازده هزار كرور بود با این حال اول حرفشان تزیید مالیه و ثروت مملكت بود همچنين ناپليون گفت از برای ترتیب و تنظیم كارها سه چیز لازم است اول پول دوم پول سوم پول اگر قشون می خواهید فكر پول نمائید .

وكيل التجار - آنچه در بودجه ما بود كه بافواج می دادیم خوب است حالا عجالة همان افواجی را كه پولشان را می گرفتند حاضر نمایند هر جا كه خواسته باشیم بفرستیم ديگر اینکه ترتیبی در كار بایست داد اینکه امروز يكی بگويد من این كار را میكنم فردا نكنند نمیشود باید مجازات در بین باشد تا بیم دامید در كار نباشد كار پیشرفت ندارد .

آقای میرزا ابوالحسن خان - بیم و امید بقشون است .

حاج سید نصر الله - تمام این مطالب صحیح است و بی پول هم هیچكاری پیشرفت نمیكنند ولی تحصیل پول هم موقوف است با اتفاق و اتحاد و مساهستیم و حرفهای ما از مصدر عقل نازل نمیشود بلكه از روی هواست و تا اتفاق نباشد پول تحصیل نخواهد شد و توافق نباشد مجازات در كار نخواهد بود امروز شما يك كاینه تشكيل كرديد و كلا و قیبه انتخاب کرده اید اگر هر روزه بواسطه زبان یا قله بلعاط آنكه كاری سابقاً کرده بر او اعتراض كنند ديگر بچه امید مشغول كار شوند باید امروز بقلم و زبان ما پشت این وزرا باشیم تا كار بكنند تا اینطور نباشد مملكت امنت حاصل نخواهد كرد باید این اخلاق خود را تغییر بدهیم بلی من بهد هر كس كار خلاف كرد باید نوشت و گفت و باده ثابت كرد اما نه اینطور بد گفتن بس است تا كی ما این عدلیه است برای شخص معترض اینهمه بد از يكديگر گفتیم بس است امروز همه ما باید باین كاینه همراه باشیم ما اگر انكار مثل ناصر الملك شخصی را كه مدتها در فرنگستان بوده و از علمای نامی محسوب است بیروی نكنيم پس چه بكنيم .

آقای میرزا فضلعلی آقا - امروز آقا میرزا ابوالحسن خان همرا متبه كرد و باید اذمان را متوجه كرد باینكه رفع این اغتشاشات داخلی شووكلای ولایات هم خود را بكنارند باینكه ولایات خود را با اتحاد و اتفاق دعوت كنند و رفع اختلاف از آنها بنمایند این فقره را باید خیلی ملاحظه كرد ديگر

اینكه این هیئت تركل با وزراء يك نوع اتحاد و اتفاق كنند و وزرا هم امر را كه رجال مملكت مستنم محافظت كنند و بحرانی نرنجاند طهران هم مركز دولت وهم مجلس دارالشورای ملی است چرا اینجا تاحال افواجی آماده نكرده اند و اردوئی تشكيل ندادند اینمطلب را خوب است وزرا اقدام كنند چند فوجی بخواهند و اردوئی تشكيل بدهند همین اردو تشكيل دادن خیلی اهمیت دارد .

حاج امام جمعه - آن مطلبی كه اول بنده عرض كردم دو قسم است همه میدانید كه قشون چريك امروزه ببرد نمی خورد اینكه بعضی گفتند در بدو اسلام مردم بیل جمع میشدند و بجهاد میرفتند صحیح است ولی امروزه باین توپ و اسلحه جدید باید قشون منظم باشد بیهوای نیستود ديگر اینکه ما سابق يكصورت قشونی داشتیم گویا حالا هم داشته باشیم پول هم كه میدهیم عده آنها هشتاد هزار است خوب است وزیر جنگ را بخواهیم كه لااقل این قشون را ترتیب داده حاضر نماید اگر پول كفايت نمیكنند عده را بكنندری كم كند مقصود این است این عده كه پول بگیرند آنها را حاضر و آماده نمایند برای اینکه غیر از این باشد نظام داخلی هم برهم خواهد خورد و همسایه هم چشم طمع نخواهد پوشید .

آقای سید مهدی - این مجلس را يك وقتي یکی از آقایان و كلاميكفت بمنزله مشیری است كه صدای آن تمام جاها میرسد همه می دانند كه در این تهران پنجاه شصت انجمن است كه تماماً در راه مشروطیت قدم میزنند ولی در بین این انجمن ها ده دوازده نفر هستند كه مقصدند و چشم و گوش آنها مثل موش باشرنی است و باعث فساد میشوند خوب است تمام آقایان و اهالی انجمن ها ملتفت این نكته شده نگذارند این قبیل مقصدین باعث فتنه و فساد و اختلال نظم داخله شوند .

آقای سید حسن تقي زاده - بنده این حرفها را برای رضای خدا میگویم کسی نرنجد آنچه از این حرفها زده شود خیلی خوب است ولی باید بیش از اینها در مجامع و بالای منابر و در انجمن ها گفته شود تا مردم بیدار شوند اما در پارلمان های جاهای ديگر يك كار حاضر آماده کرده همیشه برای وكلا حاضر است و آن وضع قانون است پس ما هم باید مادامی كه اینجا نشسته ایم وضع قوانین نماییم باینك چیزی بوزرا پیشنهاد كنیم ولی اینجا بكنس است تا يك وقتی كه وزارتخانه های ما مرتب نبوده اگر بكار های ديگر می برداختیم يك مطلبی بود ولی امروز ما باید وضع قانون نماییم اگر تا كتون قوانین را وضع کرده بودیم خیلی كارها پیشرفت کرده بود ملاحظه فرمائید این قانون وزارت داخله چند ماه است كه تمام شده ولی بواسطه دومانه آن مانده است و گفته شد كه ایندومانده بماند و باقی بصره برسد اگر بصره رسیده بود و منتشر شده بود و حكومت استر اباد بمعال كردنی رفته بود این فتنه و اغتشاش برپا نمی شد و همچنین قانون انتخابات را تمویق انداخته اید و هر روز میگوئیم فلان روزنامه فلان چیز را نوشته در حقیقت در بعضی جاها روزنامه اسباب فساد است پس این قانون مطبوعات را بدهید تارفع این اشكال بشود بنده عقیده خودم را میگویم كه در این مجلس باید وضع قوانین بشود تا انتظام مملكت داده شود .

آقای میرزا ابوالحسن خان - قوانین مثل

خشت روی هم گذاشتن فائده ندارد باید اول مملكت را منظم كرد آنوقت قوانین را مرتب نمود بعضی خوانند كتاب و گفتن فائده ندارد این مملكت فرانسه نیست و پارلمان ما پارلمان انگلیس نیست كه كارها از روی ترتیب باشد اول باید فكر نظم كرد و الا این قوانین چه فائده دارد قانون باید اجرا شود اول پول لازم است بعد از آن قشون و نظم ولایات را و كلای ولایات باید متحد اقدام كنند باین قانون اساسی فقط نمیشود مملكت را اصلاح كرد .

آقای سید حسن تقي زاده - بنده عرض میكنم كه صحیح است مملكت آتش گرفته ولی چه باید كرد همه يك مطلب را میگوئیم فقط نطق و هیجان فائده ندارد در مقام عمل باید برآمد ولی می گویم همه میگوئیم پول لازم است آیا ترتیب پیدا كردن پول چیست باید آنرا روی كافتد آورد و ارائه كرد و بهمان ترتیب پیش آمد این نطقها جوامع الكلم است ولی مال مجلس نیست هر چیزی مقامی دارد مانند انجمن ولایاتی دست كردیم آنجا من شد اگر قانون وزارت داخله تمام میشد حالا خیلی پیش میرفتیم همینطور قانون مطبوعات مجلس وظیفه اش این است كه وضع قوانین كند و بدهد و اجرايش را بخواهد .

مبشر السلطان - شرح این مذاكرات كه گفته شد تمام لازم بود اما يك مسئله كه خاطر مرا بنایت مشوش داشته همان تلگراف زوار از میان دشت است كه تلگراف کرده اند ما در كاروانسرا محصور هستیم همان تلگراف كه آمد گفتند كه نصر السلطانه از كالسكه زمین خورده حالا هم كه حضرت عالی فرمودید تمارض است پس خوب است همانطور كه آنروز شاهزاده همین الدوله تلگراف نموده بود كه باجان و مال حاضر مأمور شود باسوار هزاره برود رفع تركمانرا نموده و این بیچاره زدار را خلاص نماید .

حاج سید نصر الله - بنده يك مرضی دارم نظامنامه وزارت داخله تمام است مگر يك ماده آن حال اگر صلاح می دانید آن يك ماده مسكوت عنه مانده باقی بصره برسد فرستاده شود (اكثر گفتند كه این يك ماده بماند)

رئیس - آنچه آن ماده مسكوت عنه بماند و باقی بصره فرستاده شود (گفتند بلی)

رئیس - مسئله دیگری است چون اكثر اوقات از طرف مجلس از وزارت جنگ توضیحات خواسته میشود اینك یا كتی است كه وزارت جنگ از آقای نایب السلطانه از بابت آن دوست و شصت هزار تومان حقوق قشون كه داده شده بود توضیحات خواسته است و فرستاده است اما كافتد هیچ خواننده نشده پس فرستاد این آن را كت است حال تكلیف چیست؟ (گفتند مذاكره این مطلب باشد برای مجلس مخصوص)

آقای سید حسن تقي زاده من يك جوابی دارم اگر اعلیحضرت این قانون اساسی راصحه نمیكردند و پس میفرستادند چه میكردید خود اعلیحضرت این قانون مملكت را صعه فرموده و قبول کرده اند اینکه صوی سلطنت است

مذاكرات روز پنجشنبه
سليخ شهر رمضان المبارك
دارالشورای ملی

مقبل لشكر - نوشتجات و مكاتیب زیاد از خارج و داخل میرسد بی ترتیبی و بی نظمی دفتر هم معلوم است بنده چنین مسبوق بودم كه ریاست دفتر با جناب صدیق حضرت است از ایشان علت این بی ترتیبی را استفسار میكنم میگویند آقای میرزا اسمعیل خان دخالت در كارهای دفتر دارد و بعضی جهات است كه ترتیب و نظم آن از میان رفته از آقا میرزا اسمعیل خان جویا میشود میگویند ریاست دفتر با صدیق حضرت است از ایشان باید استفسار شود بهرحال باید باظهار طرفین رسیدگی كرد و ترتیب صحیحی در این كار داد .

صدیق حضرت - بهتر این است كه از برای رسیدگی بعمل دفتر يك كمیسیون معین فرمائید تا مشخص شود .

رئیس - عقیده بنده هم همین است كه در كلیه كارها بااست رسیدگی كرد این مسئله دفتر هم از مطالب مهمه است .

آقای سید حسین - خلاصه مذاكرات روز پیش خواننده نشد خوب است قرائت شود كه از مطالب پیش مستحضر شده در همان زمینه تقاضای پیش گفتگو شود مجلس باید بر دزدان بانتظام كلیه امور مملكت مسئله دفتر سهل مطلبی است .

رئیس - امر دفتر خیلی مهم است اگر دفتر دارای ترتیبی صحیح نباشد كلیه كارهای ما بی ترتیب خواهند بود عجالة كمیسیون برای رسیدگی بدفتر معین شود .

حاج سید نصر الله - چون انجمن هرايش بصیر است بترتیب دفتر خوب است همان اشخاص معین شوند كه با سوابق اطلاعات خود رسیدگی نمایند و به مجلس ارائه بدهند ديگر اینکه بواسطه تراكم كارها و ارجاع جزئیات به مجلس مجلس ازادای وظایف مهمه خود بازمانده چنانچه می بینم ولایات اغلب دو دسته شده فارس يك دسته حامی قوامند و يك دسته طرفدار نصر الملك و از این رو مجلس اغلب اوقاتش را مصروف رتق وفتق این گونه امور جزئی می نماید حالا كه كاینه وزرا صحیح است خوب است كارها باینكه بكنند رجوع شود تا مجلس فارغ گردد ديگر این كه ببقیده بنده لازم است كه حكام ولایات بقدر شش ماه استبداد سابق رفتار نمایند مجازات و سیاست سخت بدهند تا اندك خوبی در قلوب جای گرفته امنت حاصل شود و تا این طور رفتار نشود امن نخواهد شد .

مقبل لشكر - با این عرایض مردم چه باید كرد آيا جواب باید داده شود یا خیر؟

حاجی سید نصر الله - بایست اصلانی منتشر شود كه این عرایض و تشكیكات یا راجع بوزارت خانها است بالا ایچه قانونی عمومی است عرایض باید بدو بوزارتخانه ها رجوع شود اگر رسیدگی نشد به مجلس اظهار دارند و الا باین تراكم هرايش و تلگرافات مجلس از كار خود باز خواهد ماند و اراجیح عمومی البته راجع به مجلس است .

رئیس - اینکه گفته شد صحیح است و فی الواقع خیلی اسباب زحمت و تعلیل كارهای مجلس

شده است و چندی قبل هم چنین اعلانی شده است اما این که تلگراف بولایات بشود که رجوع به مجلس نکنند خیلی خوب است ولی سالارزد است عرایض را هم نباید در حواشی آنها یادداشت نموده بوزارت خانه ها رجوع شود که جواب بدهند يك اعلان عمومی هم باید بشود که از این تاریخ بیهوده عرایض باید رجوع بوزارت خانه ها شود .

مقبول لشکر - عرض بنده این است که این تلگرافات و عرایض که به مجلس میرسد ناچار مجلس باید جواب بدهد و با این بی ترتیبی دفتر ممکن نخواهد شد خوب است ترتیب صحیحی امروز در این کار بدهید و این مطلب را تمام کنید .

رئیس - باید دفتر منظم شود و اینکه امروز خلاصه مذاکرات روز قبل خوانده نشد بعلت همین بی ترتیبی دفتر بود .

احسن الدوله - مدتی است صحبت میشود که اعضای کمیسیون ها باید ماه به ماه عوض شوند الان هشت ماه است که در کمیسیون عرایض هستیم حالا خوب است اشخاصی داوطلبانه حاضر شده و قبول این خدمت را بپذیرند بنده از امروز از عضویت کمیسیون عرایض استعفا میخواهم .

وکیل التجار - اولاً بهیچوجه جوابی مستقیماً از کمیسیون عرایض بکسی داده نشده و ثانیاً این اجزاء همان اجزائی که مجلس معین کرد نیستند بجهت اینکه بعضی از آنها استعفا دادند و سایرین بجای آنها آمدند پس باید تجدیداً انتخاب کمیسیون عرایض شود .

سیدالحکما - بنده هم سیزده ماه است که در کمیسیون عرایض هستم و حالا دیگر استعفا میدهم .

(در تعیین وقت انعقاد مجلس علمی صحبت شد بعضی گفتند طرف صبح منعقد شود و برخی بر آن شدند که عصر شروع گردد)

آقاشیخ حسین - اولاً تعیین وقت انعقاد پارلیس مجلس است ثانیاً بی غرضانه میگوئیم اگر طرف صبح باشد بهتر است .

آقاسید حسن ققی زاده - اینکه بعضی می گویند صبح و برخی عصر هر یک ملاحظه حال خود را میکنند که در آنوقت حاضر شوند ۱۰ يك عده هم هستند که در همه وقت میتوانند حاضر شوند و بتجربه رسیده است که تمام این آقایان نمیتوانند تمام روز را در این جا حاضر شده خدمت نمایند ناچار بایست نصف روز را در اینجا حاضر شوند و نصف دیگر را بکارهای خود بپردازند و باز بتجربه رسیده است که اگر صبح در اینجا حاضر شدند نصف دیگر روز را نمیتواند بکار خود بپردازد اما همینکه صبح را بکار خود بپردازند در کمال فراغت حال عصر میتوانند حاضر شوند پس بهتر این است که عصر منعقد شود تا رعایت حال همه مشرمان باشد .

رئیس - رای گرفته شود که تا اول بهار طرف عصر باشد یا صبح شاید آن وقت باز تغییر داده شود .

آقاشیخ حسین - حاجت برای گرفتن نیست حق رئیس است .

رئیس - این حق را من به مجلس واگذار کردم .

آقامیرزا ابوالحسن خان - عقیده بنده این

است که طرف صبح باشد بهتر است علت این که اگر طرف صبح باشد هر گاه کاری پیدا شد میتوانیم تا عصر باشیم اما اگر عصر باشد بطول بیانجامد شب میماند و از برای پیاده ها آنوقت سخت خواهد بود .

حاجی امین الضرب - با وجود این مطالب اگر صبح باشد حکم کاری می شود طرف عصر باشد بهتر است .

وکیل الرعایا - تقریباً يك سال است تجربه کردیم اگر طرف صبح باشد جمع نمیشوند گذشته صبح اسلام هم صبح تدریس دارند نمیتوانند حاضر شوند و تمام قوانین در مجلس متوقف است بر حضور ایشان در عصر هم تجربه شده که ساعت بنروب حاضر نمی شوند خوب است طوری شود که دیگر از سه ساعت بفرودمانده تلفت نکنند .

لسان الحکما - این جهدی که آقایان میفرمایند خوب است این جهد را در حاضر شدن بوقت بفرمایند متلا می گویند صبح باشد ولی ناظر حاضر نمیشوند همچنین عصر (در این موقع و رقه رای منتشر ویا کثرت آرا انعقاد مجلس بطرف عصر در ساعت سه معین شد)

میشرف السلطان - از فرادی که یکی از اهالی کردستان اظهار میکرد اهالی آنجا کمال جد و جهد را در فرستادن وکلای خود دارند مأمور مثل جناب فقه الملک حاکمی که عالم بمواقف و رموز عصر است انتظار داشتیم که ایشان همراهی فرموده باشند که وکلای خود را بیاورند .

آقای شیخ حسین - حالا که ساعت حضور معین شد خوب است یک قانونی هم معین بشود که اگر در آن ساعت حاضر نشوند چه شود .

رئیس - من يك خجالت دارم تا آن خجالت رفع نشود حکم سخت نمی توانم بکنم انشاءالله بعد از رفع شدن آن خجالت معین خواهد شد .

اسدالله میرزا - پرورز چند مطلب مذاکره شد محض این که یاد آور خاطر وکلای عظام شوم عرض میکنم یکی در باب تعیین کمیسیونها بود که بایست معین شود دیگر در باب کفالتی بود که از بابت حقوق قشونی از طرف وزارت جنگ بعضی والا آقای نایب السلطنه نوشته شده بود آن پاکت را حضرت والا فرستاده گرفتند یا نه حالا اگر جناب رئیس در خاطر دارند بفرمایند .

رئیس - اما در باب کافت شاهزاده نایب السلطنه فقه السلطنه رفتند بعضی مذاکرات بیان آمده بود خیلی عذر خواسته بودند که کافت بن نرسیده است یعنی این مطلب از تسامح نو کرها بوده است کافت را خواستند بپردازند تا جواب بدهند در خصوص تعیین کمیسیونهاهم اینجاست کمیسیون معین شده است اسم بعضی اشخاص نوشته شده بخوانند ببینند چه طور است (اسامی اشخاص که معین شده بودند برای کمیسیون وزارت امور خارجه قرائت شد از این قرار (شاهزاده اسدالله میرزا) (مستشارالدوله) (حاجی امین الضرب) (صدریق حضرت) (معق الدوله) (آقا سید حسن ققی زاده) (آقامیرزا ابوالحسن خان) .

رئیس - چون این کمیسیونها خیلی اهمیت دارد و زرا هم در این باب تا کفایت دارند خوبست زودتر تشکیل شود وقت مجلس هم مصرف امور مهمه گردد .

آقاسید حسن ققی زاده - این عقیده بنده از قدیم است که کمیسیون باید تشکیل شود و کارهای جزئی مجلس را کم کند خصوصاً کمیسیون وزارت داخله که فی الحقیقه این مجلس در این مدت کمیسیون وزارت داخله شده بود و از اغلب کارهای خود باز مانده بود اگر در این يك ساله این

کمیسیون تشکیل شده بود هیچ از این محظورات در بین نبود و تمام رفع شده بود حالا هم تشکیل شود و وزیر داخله هم هر وقت فرصت کردند بیایند بآن کمیسیون دیگر اینکه لازم است عده آنها بیشتر از سایر کمیسیونها باشد و ازوکلای ولایات هم در آنجا باشند و همچنین انتخاب اعضای کمیسیون عرایض و کمیسیون مالی باید تجدید شود و این سه کمیسیون لازم است و از تمام اینها لازم تر آن کمیسیونی است که عرض شد رسیدگی بلوا و عرایض نموده هر چه لازم است به مجلس بیاورند بفرستند با رعایت الامم قالا هم و هر چه باید بوزارتخانهها فرستاده شود بفرستند اینها خیلی لازم است هر چه زودتر باید تشکیل شود .

میشرف السلطان - ققی زاده فرمودند ازوکلای ولایات در کمیسیون داخله باشند از وکلای کردستان کی باشد ؟

رئیس - چه باید کرد باید آنها را اکیدا خواست تا حاضر شوند .

میشرف السلطان - از فرادی که یکی از اهالی کردستان اظهار میکرد اهالی آنجا کمال جد و جهد را در فرستادن وکلای خود دارند مأمور مثل جناب فقه الملک حاکمی که عالم بمواقف و رموز عصر است انتظار داشتیم که ایشان همراهی فرموده باشند که وکلای خود را بیاورند .

سید الحکما - اینکه بنده عرض کردم اعضای کمیسیون دوازده نفر باشد از برای اینست که همیشه عده کافی حضور بهم رسانند زیرا که اغلب وقتیکه شش نفر می شوند سه نفر آنها حاضر نمی شوند این است که کار پیشرفت نمیکند چنانچه کمیسیون مالی شش نفر بود و همین ملاحظه عده را دوازده نفر کردند و اینکه آقای ققی زاده گفتند

که تمام ارباب اطلاع را بایست در يك جا جمع کرد صحیح است .

آقامیرزا ابوالحسن خان - باین ترتیب که آقای ققی زاده گفتند عده اعضای کمیسیون ها ۶ نفر باشد خوبست ولی کمیسیون داخله اگر دوازده نفر بیاورند بهتر است .

وکیل التجار - هر کاری که در کمیسیون تصحیح گردد باید بتصویب مجلس هم برسد نه اینکه فقط گفته شود که در کمیسیون اینطور گفته شده است و در این مسئله نکته ایست که عرض شد .

رئیس - معلوم است کمیسیون از طرف مجلس است بدون تصویب مجلس کار را تمام نخواهد کرد .

اسدالله میرزا - کمیسیون برای اجازه دادن در کاری نیست وزراء محتاج اجازه نیستند هر طور مصلحت بدانند باید کار را تمام کنند بلی در بعضی مواردیکه باید به مجلس پیشنهاد شود اول بکمیسیون رجوع میکنند و پس از تأمل و فوروری از کمیسیون به مجلس میآید .

آقاسید حسن ققی زاده - این مطلب که وکیل التجار گفتند خیلی نکته بازیکسی است کمیسیون فقط برای مشاوره و مذاکره است نه اینکه بکمر تپه و زرار هم تصور کنند که وقتی این کمیسیون تشکیل شد مسئولیت از آنها ساقط میشود در آنجا فقط مذاکره و مشاوره میشود والا هر وقت حاکم بنا شد بجای بفرستند وزیر داخله بایست بفرستند و صحت و نفاذ در عهده اوست .

آقا سید مهدی - سابق بر این گفتگری دفتر بود خوب است آن انجمن معین شود که رسیدگی نمایند .

رئیس - انجمن عرایض هست عده هم بر آنها افزوده شود تا رسیدگی کنند .

آقاسید حسین - نتیجه خواندن مذاکرات روز قبل همین است که مطالب معلوم شده داخل در مطالب مترقیه نشوند مطلب دیگر که اهمیت دارد این است که مذاکرات مجلس بکروز قبل معین شود و کلا فوروری نموده و داخل مطالب مترقیه نشوند حالا این چند کمیسیون داخله و خارجه و عرایض معین شوند (گفته شد که تعیین آنها با رئیس است) .

وکیل التجار - عرض این بود که رئیس معین کنند تا هر کسی که در میان آنها محل حرف است با اکثریت آرا انتخاب شوند .

حاج امام جمعه - چون بهر کاری که از روی ترتیب صحیح انجام شد نتیجه کافی گرفته می شود پس حالا خوب است از برای هر يك از این کمیسیونها دوازده نفر را که مناسب میدانند نوشته شود و آقایان وکلای میان آن دوازده نفر شش نفر انتخاب کنند اگر غیر از این باشد گمان بنده این است که انتخاب صحیح نشود دیگر اینکه نمی دانم شما ها هم روزنامه مجلس را میخوانید یا خیر بنده وقتی می خوانم می بینم در میان بگرفته مطالبی بکمر تپه یک حرف بی ربطی زده شده حالا بفرمایند که این ولی این روزنامه پانصدی بلاد عالم فرمود خوب است

قندری در این باب دقت کنیم که حرفهای بی ربط زده نشود .

رئیس - تعیین اعضای کمیسیونها میماند از برای شنبه همین قدر مسبق باشد که چند کمیسیون بایست انتخاب شود (مدلیه) (خارجیه) (داخله) (مالیه) (عرایض) (مشاوره) ولی مالی خوب است حالا بهمان ترتیب سابق بماند تا کارشان تمام شود .

حسنعلی خان - یک ترتیبی در خارجه برای انتخاب کمیسیونها داده اند که اگر مأمور همانطور رفتار نمایند هیچ محتاج باین مذاکرات نیستیم آن ترتیب این است که کلیه وکلایا بدهد که اعضا از برای کمیسیونها لازم دارند قسمت میکنند و هر قسمتی از میان خودشان يك نفر را انتخاب کرده در اول مابعدتر مجلس معرفی میکنند که ما این شخص را معین کرده ایم این است که هرگز معطلی ندارند .

رئیس - انشاء الله در آتی بهیچطور رفتار خواهد شد .

آقامیرزا عمام - پرورز مذاکره در باب انتخاب باقی مانده از کلا شد و قرار بود که امروز سه شنبه انتخاب شوند .

رئیس - بلی وقت و مجال بدست نیامده امروز هم گذشته است .

آقاسید باقر - شهرتی در خاج داده شده که افطار به شهر سیام را مجلس قطع کرده است معلوم کرده قطع نکرده است گفته شود تا معلوم گردد .

رئیس - این کار هیچ ربطی به مجلس ندارد افطار به از عطیات شاهانه است مجلس يك مواجبی از برای سلطنت معین کرده باقی تمام با خود سلطان است همچنین از بابت بیوات از قبیل فراشخانه و آبدار خانه و صندوقخانه و غیره ابتدا این مطالب ربطی به مجلس ندارد (و کلا صوما) گفتند همین طور است و ما هرگز رضای نخواهیم شد بقطع اینگونه خیرات) .

آقامیرزا سید محمد مجتهد - اول بایست دانست که ایران مانده است یا نمانده است آنوقت این گفتگوها بشود عرض این است تا بیرون بگویند در استقلال ایران باید با جان و مال حاضر شد و ما هم از اول منظور حاضر بوده و هستیم که با جان و مال در استقلال ایران بکوشیم .

رئیس - در حقیقه اگر چهار نفر مثل وجود مبارک داشتیم بیش از این ها کارها پیشرفت کرده بود امیدواریم انشاء الله از توجهات حضرت حجة و حضرت حجة الاسلام وسایر حجج کمال استقلال و ترقی را حاصل نمایم .

آقاسید حسن ققی زاده - آقایان حجج که جای خرد دارند الحق انجمن اتعاده طلب هم در اطفاء نایره این قننه خیلی زحمت کشیدند رسماً نهایت تشکر از این زحمات ایشان دارم (گفته شد گویا آقا سید علی میخواست در خانه خود چادر بزند) .

رئیس - از چادر زدن یا نزدن در خانه آقا سید علی نباید گفتگو کرد و اهمیت داد چند نفر برای دفع این فتنه فرستاده شده است اگر اطفاء پذیرفت قهراً الا آن وقت دولت و ملت تکلیف دیگری دارند .

آقامیرزا محمود خوساری - تلگرافی از استرآباد برای وکلای استرآباد آمده که يك

اندازه از اسرار وحشی که ترکمان غارت کرده بود مسترد شده و در حقیقت این تلگراف شده است تلگراف از استرآباد قرائت شده مشر بر اینکه روز بیست و سوم دوازده ترکمان سواره نزدیک شهر آمده صدای تفک گوش هارا کر ساختند و قریه را آتش زده کریم آبادی زنکی معله ها با آنها طرف شده آنها را نیم فرسنگ عقب نشانند فخر الملک هفده زن را استرداد کرد و این نشد مگر از تدبیر همت انجمن و علماء انشاءالله حکومت جللیه هم بهد از ورود اقدامات خواهد نمود و مقصرین را به جزایات میرساند که تشفی قلوب حاصل شود .

آقاسید حسن ققی زاده - پرورز اینچادر خصوص سرباز داوطلبانه گفتگو شد گفته شد که لازم است چون اذهان مردم متوجه باین مطلب است و هیچانی دارند زودتر باید از روی ترتیب صحیح اداره برای این کار تشکیل شده گرفته شود سرباز های قدیم هم که از میان رفته یا بجا هستند باید در کار آورده جدا اقدام شود .

آقامیرزا ابوالحسن خان - این ترتیب از قوانین اساسی است که باید ایرانی از سن هجده داخل نظام شود و باید از روی همان قانون سرباز گرفته شود .

محقق الدوله - باید از سن بیست و يك داخل نظام شوند .

آقاشیخ حسین - در باب قشون و سرباز گرفتن قبل از تشریف فرمائی حضرت رئیس از اکثر ولایات این خواهش شده بود ولی آنروز نظر بعضی ملاحظات اجازه داده نشده اما حالا که بجهت الله هیئت دولت و ملت یکی است اجازه داده شود و شرعاً هم لازم است که همه علم جهاد بیاموزند و رئیس - بلی باید این مسئله را بدانند که این قانون در همه جاهت و نباید این قشون که گرفته میشود موهم بعضی مطالب باشد که مجلس عاجز است یا اینکه بر ضد دولت است دولت و ملت یکی است و این قشون را باید از روی ترتیب صحیح گرفت و مقدمه باید نشست و گفتگو کرد و ترتیب صحیحی داد مطلب دیگر فردا عید فطرت است و عید بزگی است آیا لازم است که هیئتی حضور همایونی بروند یا خیر ؟

آقاسید حسن ققی زاده - همه جا معمول است که اعلیحضرت به مجلس تشریف میبرند در این مدت یکسال لا اقل چند مرتبه بایست به مجلس تشریف آورده باشند و اعلیحضرت قرار بود در هفدهم شعبان تشریف بیاورند به مجلس ولی تشریف نیاوردند .

رئیس - اعلیحضرت از تشریف فرمائی به مجلس مضایقه ندارد و قرار هم بود تشریف بیاورند ولی چون اطاق مجلس تمام نبود تاخیر افتاد گمان میکنم در این مواقع از رئیس مجلس بیکمده دعوت میکنند ولی جانی را هم معین میکنند که در آنجا در موقع سلام بایستند .

رئیس - عرض يك عرض تبریکی است که عرض شود و در حقیقت دعوت هم فرموده اند وزیر اوقم برای همین مطلب آمده بودند (رقم دعوت قرائت شد) .

وکیل الرعایا - اعلیحضرت باید بتکلیف رعیت پروری خود اهتمام فرمایند ولی يك تکلیف است بر اعلیحضرت که اگر آن تکلیف ادا شود آن وقت معلوم میشود که آیا ما هم بتکلیف رعیتی

باید در کار آورده جدا اقدام شود .

باید در کار آورده جدا اقدام شود .

باید در کار آورده جدا اقدام شود .

باید در کار آورده جدا اقدام شود .

باید در کار آورده جدا اقدام شود .

باید در کار آورده جدا اقدام شود .

باید در کار آورده جدا اقدام شود .

باید در کار آورده جدا اقدام شود .

باید در کار آورده جدا اقدام شود .

خودمان رفتار میکنیم یا نه از اعلیحضرت فقط همین است که تشریف بیاورند بجلس و از ما هزار تکلیف است .

رئیس - در تشریف آوردن اعلیحضرت هیچ حرفی نیست تشریف هم خواهند آورد آخر چه شد يك هيئت بايست بحضور همایونی بروند یاخیر (گفتند باری)

رئیس - پس من خودم تعیین میکنم و اطلاع میدهم .

(مجلس ختم شد)

مذاکرات روز شنبه ۳ شوال المکرم دارالشورای ملی

خلاصه مذاکرات روز پنجشنبه سلخ رمضان را آقای میرزا طاهر قرائت کردند .

رئیس - امروز قرار بود که بودجه مملکتی در مجلس خوانده شود و در حقیقت تمام شده است لایحه که باید خلاصه آن نوشته شود که دو سابق بوده و حالیه چیست تمام نشده است انشاءالله فردا تمام شده قرائت خواهد شد و اسباب مسرت خواهد گردید اینک لایحه ایست قرائت میشود .

آقای میرزا افضلعلی آقا - این لایحه درجه خصوص است .

رئیس - در خصوص انتخاب کیسیون ها

آقای میرزا افضلعلی آقا - هر روزی بکطورى گفته میشود اینست که تکلیف معلوم نمیشود که چگونه باید انتخاب نمود .

رئیس حالا انتخاب شد قرائت میشود .

آقای سید حسن کاشانی - يك مختصر عرضی دارم این مجلس از برای انتظام مملکتی دایر شده است آنچه می بینم ناخال کاری صورت داده نشده صنایع و مکاسب توسعه نیافته تجارت و فلاحت رواجی نگرفته فرمودید که بودجه مملکت بمجلس خواهد آمد بسیار خوب است ولی در اینکار چندان تفاوتی بدست نیاوردیم بر دخل مملکت بفرودیم منتها از خرج کاسته ایم قائده در ترقی مملکت دیده نشده .

رئیس - میفرمایید کاری نشده است فقط خرج و دخل مساوی شده است خیلی اجل تعجب است بعلت اینکه قریب شش هفت کردور کسر را مساوی کرده ایم کم کاری نیست .

آقای سید حسن کاشانی - باید کاری کرد که تجارت و ثروت از دیار یابد .

رئیس - انشاءالله بعد ها همین طور خواهد شد . آقای سید حسن - در پیشرفت کار باید همه انزور که سایرین رفتار کردند ما نیز باید رفتار کنیم اما اینطور مامیتوانیم پیشرفت حاصل کنیم ؟

رئیس - این اول قدمی است که ما برداشته ایم انشاءالله پس از فراغت از تعلقات ابتدائیه همه قسم ترقی خواهیم کرد .

آقای شیخ حسین - امروز تکلیف مشخص شود که قانون خوانده میشود یاخیر ؟

رئیس - این صورت نطقی است که اعلیحضرت همایونی دیروز بیان فرمودند بریسه روز از بابت تشریف بحضور همایونی اجمالا مذاکره بمیان آمد و قرار شد يك هيئت معدودی بحضور اعلی حضرت

تشریف حاصل نمایند ولی بر حسب اطلاعیکه بدست آمد رای همایونی بر این تعلق گرفته بود که همگی تشریف حاصل نمایند این شده که بعضی وصول این خبر فراش فرستاده شد و با این که قریب نیمی ساعت هم از وقت تأخیر شد زیاد از بیجا نفر حضور بهم رسانیدند و گویا علت هم بیبهری تشریف فراش بمنزل و کلا بوده این است که حالا آن نطق همایونی قرائت میشود (از طرف اشخاصی که بواسطه عدم استحضار و اطلاع تشریف حاصل نکرده بودند اظهار تأسف شد معلوم است در مواعیت مهمه تا قبل از وقت بفاصله یکروز خبر داده نشود اجماع تام تمام نمیشود دستخط همایون اعلی قرائت شد) خطاب همایونی

هر چند در اینصورت تصادم انقلابات و اصلاح مفاسدی که بالعالمیه در نقاط مختلفه مملکت روی داد تا يك اندازه اوقات مجلس شورای کبرای ملی ما را مشغول داشته و بطوری که مکتون خاطر خظیر همایون و انتظار ما بر آمده است . مجلس بوظایف مقرر خود که موضوع قوانین است نائل نگردد بدهد ولی باز قدر زحمت و مساعی جلیل و کلا در نظر صنایع از ملو کانه یتهان نیست و اگر آنان در خدمت بدولت و ملت ملاحظه خاطر اهام مظهر خواهند بود و عرض از احضار تمام و کلا امروز این بود که حضوراً هم تأکیدات آید به آنها بشود که انشاءالله تعالی بقض الهی بعد از این با موافقت و مساعدت دوقوه که قوه مقننه و قوه مجریه باشد در پیشرفت اساس مشروطیت و وضع و اجرای قوانین با نهایت اتفاق و اتحاد از هر گونه مجاهدت تصور ننمایند و خود را مسئول خداوند و پادشاه و ملت خود دانسته بوظایف مقرر خود عمل کنند و موجبات ترقی دولت و آسایش ملت را کودیمه الهی هستند و ما آنها را در حکم اولاد خود می دانیم فراهم سازند و ما نیز بنفس نفیس با تمام قوی همه وقت با مقاصد حسنه آنها همراه و در حفظ حدود و حقوق دولت و ملت از هیچگونه مساعدت دریغ نخواهیم فرمود و اقدامات واقیه وزراء و مجلس را زائد اعلی سابق در هر مورد مطابق با نظام نامه و قانون اساسی که امضاء فرموده ایم منتظریم و از خداوند برای خود و شما و ملت خودمان توفیق ترقی و تکمیل سعادت را مستثنا داریم شوال سنه ۱۳۲۵ (السلطان محمد علی شاه قاجار)

(همگی اظهار امتنان و تشکر کردند)

رئیس - جناب آقای حاجی امام جمعه هم در جواب نطقی که لازم بود اظهار کردند .

حاج میرزا علی آقا - در باب استر اباد خبر خوشی آمده بود .

رئیس - بلی تلگرافی آمده بود قرائت شد .

حاج میرزا علی آقا - پس خوب است اظهار امتنانی از انجمن و علماء آنجا و اشخاصیکه در این موقع همراهی کرده اند بشود و از فراری هم گفته شد يك هریضه سابقاً از آنر کمانها عرض شده بود چون جواب آنها داده نشد اسباب باس آنها شده است .

رئیس - همچو کافلدی نیامده است با اگر آمده است بنده ندیده ام (تلگرافی از طرف انجمن معلی بچنورد قرائت شد مشعر بر اینکه ایل بهوت و کر کلان منتقاً بنای چپاول را گذاشته حکومت محل از برای تأمین آنجا رفته و یک هزار سوار قریه دورا غارت نموده اند بایست هر چه زودتر امنیت داده شود که اشکالات فوق العاده فراهم نیاید .)

حاجی سید باقر - از قرار کافلدی که دیروز پس عین الدوله از او ارائه داد نوشته بود که

من حاضر هستم که با تمام قوای خود بروم استر اباد را امن کرده از آنجا هم بروم سرحد ارومی جلو گیری نمایم در این صورت که این شخص این طور حاضر است چرا جواب بایشان نمیدهید .

رئیس التجار - شاهزاده عین الدوله از شخص خود که قوه ندارند هر چه هم باید از قوای ایشان به بینیم در این مدت سه سال در طهران دیدیم .

رئیس - اینکه شاهزاده عین الدوله تلگرافی کرده بودند تلگرافی بود رسمی مامم در جواب اظهار امتنانی کرده ایم و اینکه ایشان بروند باستر آباد و تبریز این رای با وزارت داخله است نه بامجلس و آنکه گفته شد جواب داده شود البته اظهار امتنان و تشکر خواهد شد و ایشان هم همانطور که سایرین همراهی کردند خواهند فرمود در خصوص استر آباد هم یا باید نصر السلطنه برود یا نرود هر کدام باشد با وزارت داخله است از مراتب کفایت شاهزاده عین الدوله من کاملاً مسبوق هستم البته در موقعیکه وجود ایشان لازم شده اطلاع داده میشود .

آقای حاجی امام جمعه - این مطلبی که حاج میرزا علی آقا اظهار داشتند این است که عرض میکنم در چندین قبل بر حسب اظهار یکی از اهالی استر آباد تر کمانان عریضه بمجلس عرض کرده بودند و جواب بآنها داده نشده این است که ما بوس شده اند و حال آنکه امروز لازم است که خیلی از آنها ترغیب و تحریص شود که اقدامات و اشتامات کافیه بکنند دیگر اینست که نمیتوانند امروزه در این مواقع دست بهم داده جلو گیری نمایند یاخیره املاً امروز باید حکومت خراسان با حکومت استر آباد دست بهم داده جلو گیری کنند و قوای خود را بهم برسانند .

رئیس - این خوب رایی است باید بوزیر داخله اخطار شود که اقدام نمایند .

آقای میرزا ابوالحسن خان - این فرمایشات تمام صحیح است ولی باید با بودن وکیل خراسان و جناب حاج امام جمعه وزارت داخله خواسته شود و سؤال و جواب شود از اینطور گفتگو بانشوشتن رفته کاری صورت داده نمیشود .

آقای حاج امام جمعه - سابقاً در اینجا قرار شده بود که همه روزه از وزرا یا معاونین آنها يك كدام حاضر باشند که هر گاه اینگونه مطالب بهمان بیاید مختل نمازند و جواب داده شود و البته این طور بدون حضور آنها قایده ندارد .

آقای شیخ حسین - مطابق نظام نامه داخله مجلس باید هر مطلبی را که يك وکیل میخواهد عنوان کند یا هر لایحه را که عنوان نماید باید یا زنده نفر از وکلا دیگر با او همراهی باشند تا مطرح شود که ترتیب مجلس بهم نخورد و نتیجه گرفته شود .

آقای سید حسین - این که لازم باشد یا زنده نفر با او متفق باشند این در صورتی است که آن مطلب روی کاغذ بیاید اما اگر صرف مذاکرات باشد یکی بخواهد از يك جایی اظهاری بکند محتاج با اتفاقه ا نفر نیست .

اسدالله میرزا - این که میگویند تر کمانان هریضه کرده اند و جواب داده نشده باید از جناب صنیع الدوله رئیس سابق استفسار کرد که این مطلب صحیح است یاخیر .

رئیس - چنین مکتوبی دیده نشده دیگر این که در خصوص وکلای ایلات گفتگو شده که باید از هر ایلی يك وکیل خواهست این مطلب بسیار صحیح است و خیلی مطلب مهمی است .

آقای میرزا محمود ساین - گفته شد که تعلق آزاد است و هر کس هر مطلبی از جایی میتواند اظهار کند بنده عرض میکنم که قانون وزارت داخله را فراموش کرده ایم در آنجا نوشته که عریاض و تشکیات باید بوزارت خانهها باشد نه بمجلس .

آقای میرزا ابوالحسن خان - متلاهر گاه استر آباد تزلزل غارت شد با جایی دیگر گفته شده میتواند وکیل آنجا اظهار کند این مطلب محتاج به همراهی یا زنده نفر نیست .

آقای میرزا افضلعلی آقا - باید همه او را وزیر اعانتد تاهر صحتی که میشود آنها مسبوق بوده جواب بدهند والا اسباب مطلق مجلس است .

رئیس - اینکه معاونین وزراء هر روزه در مجلس حاضر شوند مشکل است بلی ممکن است که در هر موقع وجود آنها لازم است بتوسط تلفن اطلاع داده شود تا در مجلس بفاصله نیم ساعت حاضر شوند .

آقای سید حسن تقی زاده - کمان بنده این است که تا بدین حد در انتظام داخله مجلس صحت داشتن لازم نیست يك نظامنامه داریم اعضای رئیس بر خود حتم کرده اند که آن مواد را با ضامنه مواد دیگری مجری دارند حالا این که بیرونها که تشکیل شود از برای همین است که رفع این نواقص را بکنند و در باب آن مطلب که يك وکیل بخواهد اظهار کند در آنجا نوشته شده که آن وکیل بان انجمن اظهار میکند تاهر وزیری که در مذاکره این مطلب لازم باشد احضار نمایند اما در باب استر اباد وغیره ما با اتفاق و تشویق و زبان میتوانیم مبالغی بر قوای خود بیفزاییم برای اشخاصیکه در استر اباد مانع تر کمانان شده اند و همچنین در سایر جاها عقیده بنده این است که خیلی باید نسبت بآنها اظهار امتنان و مهر بانی کرد اما در باب معاونین وزراء ما از این کابینه جدید امیدواری نداشتیم و داریم همان روز اول که تشریف آوردند بنده عرض کردم و حالا هم جناب صنیع الدوله وزیر علوم و قوای عامه تشریف دارند که هر يك معاونی انتخاب بکنند که اغلب در مجلس باشد و هر گاه کار مهمی هم اتفاق بیفتد خود و زار هم حاضر شوند و در حقیقه این ترتیب موجب مزید اطلاع مجلس وهم وزرا خواهد بود این معاونین هم باید اشخاصی باشند که طرف وثوق باشند و با اندازه مقبولیت عامه داشته باشند که اگر يك وزیر مزول شد و وزیر دیگری بجای او آمد معاون وزارت خانه تغییر نکنند و بجای خود باقی بمانند آنوقت وزارت خانهها همیشه بجای خود باقی است هر مطلبی که خواستیم سؤال کنیم بدون اینکه کسی بگوید استحضار داریم یا ندارم جواب گفته میشود و نیز از وزارت علوم سؤال مینمایم که مجلس وزراء همه روزه دائر است یا نه ؟

حاجی شیخ غلام حسین - عریضه تر کمانان را چندین قبل دادند بنده هم از آن اقدام ولی افتشاشات استر اباد بجهت جواب ندادن به تر کمانان نیست علت دیگر در کار است .

وسیل الرعايا - بمقیده بنده يك ضرر عمده که بایران وارد آمده است از این جهت است که هر کس هر خدمتی که نمود از انتظار معو شده و حال آنکه هر کس هر خدمتی که نمود باید منتها نتیجه را از او کرد که اسباب تشویق او بشود مسئله دیگر در خصوص تبه دولت ایران در مملکت عثمانیه هیچ رعایت و سرپرستی از آنها نمیشود حالا کابین طور است خوب است از آنها اینکه میروند جلو گیری شود از هیئت کابینه هم استعدا میشود که يك توجهی در حال آنها مبذول دارند .

رئیس - البته نهایت رعایت در حق آنها خواهد شد و همین طور است که گفته شد تا اکنون حقوق آنها محفوظ نبوده است و علت آن همین اغتشاش و بی ترتیبی داخله ما بوده است همین قدر داخله ما منظم شد حقوق آنها محفوظ خواهد بود اما در باب نرفتن زرار فعلاً نمیشود همچو حکمی بشود مگر اینکه حجج اسلام در این باب چیزی بفرمایند .

مستشار الدوله - در خصوص نرفتن زرار چه در مجلس علنی و چه در مجلس سری بنده عرض کرده ام

آقایان حجج اسلام هم گویا عریاض بنده را رد نکرده اند ولی بواسطه یاره مواعیت تأخیر افتاده حالا که رای اکثر اینطور است و آقایان حجج اسلام هم حضور دارند فکری در این باب بشود (در این موقع رئیس الوزراء با وزیر امور خارجه بمجلس تشریف آوردند) .

آقای سید حسن تقی زاده - بنده هم از قراریکه اطلاع حاصل کرده ام و مخصوصاً در روزنامه جبل العتین - کلکته بعضی تلگرافات را دیده چنین معلوم میشود که حجج اسلام عتبات عالیات خیلی در این باب ساهی هستند که از دولت و مجلس بخواهند که جلو گیری شود .

رئیس - چون وزیر امور خارجه حضور دارند خوب است در اینباب از ایشان استفسار شود .

وزیر امور خارجه - در اینباب جواب قوری نمیتوانم بنهم باید اطراف کار را ملاحظه کرد بعد از مشاوره جواب عرض کنم .

رئیس - يك مطلبی که لازم است اظهار کنم بریزوز در باب نرفتن سیه دار باستر اباد بنده عرض کردم از قول کسی که از طرف بعضی از سفرا باو بیغام داده شده بود که ایشان نرفتن و این مطلب نسبت بسفیر دولت بهیه روس بود ولی این شهرت و این مطلب بی اصل بود این است که خاطر نشان وکلای عظام مینمایم که مسبوق باشند این مطلب دروغ بوده است .

آقای سید حسن تقی زاده - بلی این مطلب شهرت گرفته بود اگر بی اصل است خوب بود سفیر دولت بهیه روس دو کلمه بوزیر امور خارجه بنویسند که این دروغ است .

وزیر امور خارجه - سفیر در اینخصوص حضوراً بمن گفتند که این مطلب بی اصل است و چنین بیگامی داده نشده است خوب است رفع اشتباه شود .

حاج میرزا علی آقا - ما باید وجود خود را از لوث سوءظن و افراض خالی کنیم نه اینکه بهر خیالی بهر کسی نسبتی بدهیم بوزرا باید بگوئیم از علماء ملت نمایم دولت خود را تعقیف نمایم ما باید دولت خود را تعقیف نمایم او باشد بنماید .

قوت دولت قوت ماست قدرت دولت قدرت ماست نه این که در باره هر يك سوه ظنی بهم رسانیده تیشه بریشه خود بزنیم اینست که مملکت مانا خوشی عمومی پیدا کرده است و آن سوه ظن است که هر يك پیدا کرده ایم و با این ترتیب هیچ کار ما پیشرفت نخواهد کرد و بعضی مندرجات جرایده هم مبتنی بر همین سوه ظن است از این به بعد ما باید سوءظن را مبدل بعسن ظن نمایم .

رئیس الوزراء - بلی امروز از جمله چیزها نيکه اهم مقاصد ماست رعایت حفظ روابط بین دول است امروز تمام اقتدارات دول بواسطه رعایت ارتباطات آنها با یکدیگر است اینست که ما باید خیلی دقت کنیم که تا بتوانیم روابط خودمان را با دول همجوار زیاد محکم نمایم نه اینکه برخلاف آن اظهار و ایرازی کنیم در این موضوع و وزیر امور خارجه خواهند بیان فرمود .

وزیر امور خارجه - نزاکت بین الملل از چیزهایی است که در همه جا معمول است و دول همجوار راهمه طور محترم میدانند بعضی اوقات ملاحظه میشود که در یاره از روزنامهجات یاره عنوانات میشود که احتمال می رود اسباب رنجش گردد همچنین در مجلس مکرر خواستیم که خواهش کنیم از طرف مجلس در این باب مراقبتی شود میدانید که مجلس واضح قوانین است و اجرای آن باوقه مجریه است پس همیشه باید رعایت شرایط اجراء ملحوظ گردد .

آقای میرزا ابوالحسن خان - مطالبی را که جناب رئیس الوزراء و جناب وزیر امور خارجه بیان فرمودند تمام صحیح است مجلس هم بر همین عقیده است ولی خوب است این نزاکت بین الملل را توضیح کنند و حدی از برای آن معین نمایند بمقیده بنده اگر يك وکیل وکلای در باب معاهده دولت روس و انگلیس عقیده اش بر این باشد که این معاهده مضریع مملکت است و تقسیم آنست اگر اظهار نکند ادای تکلیف خود را نکرده است و در هر پارلمان این گونه مذاکرات می شود وکیل هم باید در این گونه موارد تقیاید خود را بگوید .

وزیر امور خارجه - مقصود آن مسئله معاهده و اینگونه مطالب نبود آن معاهده را خود وزارت امور خارجه بمجلس پیش نهاد نمود و در آن باب البته هر وکیل تقیاید خود را اظهار می نماید .

بلکه مقصود اینست که اگر در خارج چیزی شنیدند بدون تحقیق در مجلس مطرح نکنند در این باب از وزارت امور خارجه توضیح بخواهند اگر صحت دارد آنوقت مطرح کنند مثلاً از قرائیکه شنیدیم در مجلس گفته شده بود که يك سفیری مرساله تهدید آمیزی بکابینه وزراء نوشته است باید این گونه مطالب را توضیح بخواهند و بدون توضیح و تحقیق مطرح نمران ندهند که تولید اشکال از برای وزراء نشود .

مستشار الدوله - مطالب دونوع است یکی راجع به بلیتیک دول هر کس حق دارد که نقییش نماید و اظهار رای کند تاچه رسد وکیل ملت و هیچ کس حق ندارد که ایرادی بان وکیل نماید ولی بعضی مطالب راجع بشخصیات است مثل سفیر وغیره در این صورت نباید بی تحقیق تعرض شود بعلت اینکه شخص سفیر محترم است و نماینده دولت معظم خود است هیچ کس حق ندارد بدون تحقیق اظهاری که مخالف بلیتیک شخصی او باشد بنماید .

اسدالله مهرزا - وکیل حق دارد که اگر چیزی را شنیده باشد سؤال نماید و این دلیل نیست که ملاحظه نژاکت بین الدول نشده است و حق ایرادی بر وکیل نیست .

آقای سید حسن تقی زاده - رعایت نژاکت بین الدول صحیح است و گمان میکنم این مسئله هم بعدی دارای اهمیت است که باید تشریح خود در واپسین الدول درجات پست و بلندی دارد که اعلی درجه بلندی آن بعدی است که منتفی میشود بکنفرانس صلح عمومی و درجه پست آن که روابط قطع میشود و اعلان جنگ داده میشود و هر یک از درجات پست و بلندی اندازه دارد اگر از یک دولتی یا یک سفیری بعضی چیزها شنیده شود یک غلیان و جوشی در مردم پیدا میشود که نمیتوان جلوگیری از آن غلیان و جوشش نمود که سؤال بشود این مطالب قطع روابط را نیکند اما کمینمایند و باید این سؤال بشود که وزراء چه اقدام کرده اند و تا از طرف دول متحابه چیزی احساس نشده کمال متاسفان و روابط محفوظ است ملاحظه مختصر مسامحت و همراهی از دولتهای شوق و شرف و اظهار امتنان و تشکر مینمایند پس این سؤالات دلالت بر قطع متاسفان عدم حفظ نژاکت بین الملل نمیشود مابعضی از احساسات نمیتوانیم غلیان و هیجان عمومی خود را جلو گیری نماییم مثلا اگر یک معلم و اجبری نسبت بوزیر امور خارجه یا یک پیغام یا سؤلوک نماید در ما یک جوش و خروش ابدان میشود و لابد از هیئت وزراء سؤال خواهیم نمود که در این باب چه اقدامی کرده اید .

وزیر امور خارجه - روزیکه قانون اساسی بصره رسید مجلس یک تکلیفی دارد و هیئت وزراء یک تکلیفی چیزی که راجع بمجلس است مجلس باید اقدام کند و همچنین هیئت وزراء باید کاری را که لازم میدانند پیش نهاد مجلس نمایند اما در باب امور خارجه چون خیلی مهم است صحیح است که مجلس باید نظارت در وزارتخانهها داشته باشد ولی باید وزیر امور خارجه خیلی دقت کرده توضیحات بدهد شما وزیر امور خارجه دارید باید اورا طرف اطمینان خود قرار بدهید اگر اطمینان از او سلب شد باید استعفاى او را بخواهید و الا باید اطمینان باو داشته باشید که هر چیزی را او در هر موقع صلاح بداند افشا نماید مقصود من این است که به پیشکات خارجه خیلی دقت بشود و اینطور که فرمودید حسابات ملی خیلی خوب است اما خودتان میدانید که همین حسابات ملی هم یک وقتی تولید خیلی اشکالات میکند و باید به منظور که معمول است نژاکت بین الدول ملاحظه شود .

رئیس الوزرا - آنچه که آقای تقی زاده گفتند اولش بولتیک زنگال بود و آخرش مطلب شخصی شد مقصود ما من این نبود که مجلس در روابط بین الدول حرف نزند مقصود ما این است که نژاکت بین الملل همانطور که معمول است مراعات شود و خیلی خوشوقت هستیم که مجلس اظهارات ما را در مجلس علنی تصدیق کرد خوب است عکس این مجلس بشما ملت بیفتد حتی بر روزنامه نویسا اثر کند که مراعات این نکته را نموده و همدیگر را در این باب دعوت کند چنانچه در خارجه دیده ایم هر گاه يك مطلبی راجع بخارجه اتفاق بیفتد مثل اینکه تمام اینها با هم مشاوره کرده اند و همه يك زبان در آن باب شروع میکنند .

صدیق حضرت - در باب روزنامه افسوس

میخوریم که روزنامه های ماروزنامهجات خارجه را نمی بینند و از مسلک آنها مستحضر نیستند ولی قرار است که مملکت سه قسم روزنامه داشته باشد یک روزنامه رسمی و یکی نیم رسمی و یکی هم معمولی در روزنامه رسمی اگر نسبت بدولت یا سفیر مملکتی یک چیزی نوشته شود البته حق لاه و مؤاخذه دارند اما در سایر روزنامهجات حق شکایت ندارند ولی اگر مخالف قانون انطباعات چیزی نوشته حق دارند که از وزارت علوم بخواهند که آن را بخواهند .

وزیر امور خارجه - شما میدانید که در هر مطالبی نمیشود دعا که خواست خیلی از مطالب شرفی و پولتیک است که بایست رعایت شود و خوب است اظهارات خود را تجدید بنماییم که باید در هر حال رعایت نژاکت بین الدول بشود .

وزیر علوم - اینکه گفته شد که وزراء اونین خودشان را انتخاب کنند تا حال فرصت نشده و اینکه سؤال شد که مجلس و وزارت معنای این را نمیتوانم بگویم که در این چند روز اغلب اوقات وزراء صرف انجام کارها بوده است .

عرض دیگر داشتم و آن این بود که اگر هم وکیل اختیار شغلی کرد بایست از وکالت خود استعفا بدهد من میخواهم وکالت خودم را برقرار بدانم و اگر این طور باشد حاضر کم از وزارت استعفا بدهم رئیس این مطلب از قانون خارج است ولی چون شما برای مجلس خیلی زحمت کشیدید میتوان این یکی را استثنا کنند .

آقای سید حسن تقی زاده - شما آن وکالت عامه را حالا هم دارید چون بموجب قانون اساسی جمع بین این دو شغل ممنوع است هر وقت شما از وزارت دست کشیدید معلوم شد ما را انتخاب خواهد کرد و از این بعد امیدواریم که طوری بشود که وزراء از وکالت انضا شوند .

حاج سید عبدالحمین شهبهانی - در باب استر آباد چه اقدامی کرده اند ؟

وزیر داخله - عشون مازندران مامور شده اند و عشون شاه رود بسطام هم مامور شده سوار ترسانی هم مامور شده است سیه دار هم امروز رفته است و خبر های خوش هم میرسد آن ترتیب ترکمان ها بهم خورده است چنین معلوم میشود که این تلگراف از سابق است .

وکیل الرعایا - در چند ماه قبل گفتگوی تلگرافخانه شده بود هزار تومان هم اضافه میدادند و هیچ معلومی هم نقدتر از این نیست و علاوه اخلاقات ولایات مهمتر از این است که ترتیبی در تلگرافخانه داده شود و در آن کثرت اولی هم که يك قدری اعتماد بآن قرارنامه بود آنهم معلوم شد که بواسطه بعضی ملاحظات میشود رد کرد .

رئیس الوزرا - این مسئله یک قدری راجع بوزیر مالیه است بیش از آنکه دوباره رجوع بخدمت کنم يك صحبتی شد دیگر بعد از آن داخل کار بودم که بدانم چه شده است ولی شنیدم که در این چند روز باز مطرح شده و راجع شد بکسیوسون مالیه که تحقیقات شده اطراف آن را درست ملاحظه نمایند آنوقت جواب داده خواهد شد .

رئیس - بلی مسئله تلگرافخانه خیلی مهم است باید دو چیز در او ملاحظه شود رابطه مخصوص وجهه مالیه که با وزارت مالیه است و دیگر این که مخزن اسرار دولت و ملت است این شخص که نود

هزار تومان اضافه میدهند اگر چه آدم درستی است ولی نیدانم چه مناسبتی این کار بانجمن ها دارد که از اکثر انجمن ها کافل توسط در این خصوص میرسد کار را باید از راهش داخل شد اگر چه این مبلغ هم خیلی پول است و مجلس بجهت تکثیر مالیه مملکت حاضر است اما باید در این خصوص وزارت مالیه اطراف آن را دقت کرده تصویب نماید .

حاجی سید باقر - اجازه سه گذشته خالصه پاک است ؟

رئیس الوزرا - سه گذشته اجازه اجاره نبود امانی با اقبال الدوله بود .

رئیس التجار - با من است مقصود چیست ؟

رئیس الوزرا - این تقی که کاشته با کیانی است ولی سال پیش امانی بوده اقبال الدوله صورتی داده اند کیانی از روی همان صورت قبول کرده اند که خودشان مال سال گذشته را بدهند .

حاجی سید باقر - پس شنیدم که آدهای آنها را راه نداده اند (گفته شد که این مطلب شنیده نشد) .

حاج سید ناصر الله - آن نقش و طرحی که برای مجلس در نظر گرفته بودید خوبست زودتر اقدام شود که استعفاک اساس مجلس بسته بآنست و انما مجلس امروز که صورتی از آن است از این بیانات وزرا و جناب تقی زاده خیلی موجب بصیرت و اطلاع شده مفید بود و انما بهتر از افکار عامه سه تبادل شود چیزی نداریم و باید همان ترتیب را تقویت کنیم و بهتر از هندستی و اتحاد چیزی نیست مدیران جرائد هم قدری ملاحظه این مسئله را کنند و نسبت با آقایان و سایرین چیزی ننویسند .

احسن الدوله - هر چه در مجلس گفتگو میشود مکررات است نتیجه گرفته نمیشود .

رئیس - چرا نتیجه گرفته نمیشود ؟

احسن الدوله - اینقدر صحبت که از تلگراف خانه و خالصه شد آخر معلوم نشد از دوازده هزار تومان استصوابی شش هزار تومان که باقیال الدوله بخریده شد و شش هزار تومان بکیانی این همه دو قدریاد آخر چه شد .

رئیس التجار - از بابت خالصه جات مکر چه نتیجه میخواهید بگیریم ؟

آقای میرزا حسین طبیب - روزنامهجات بایست قدری دقت شود .

رئیس این مطالب راجع بجناب صنیع الدوله وزیر علوم است

وزیر علوم - بلی روزنامه های مملکت ما غیر از اینکه مطالبی بنویسند باعث تقاضا شود دیگر چیزی نیست من نسکوم بطور بنویسند ولی خوب است روزنامهجات کوچک و بزرگ قرنک را دیده بهمان طرز و مسلک بنویسند عجلاله بنده بر حسب تکلیف روز نامه روح القدس را توقیف کردم بجهت اینکه صراحة طرف شده است با اعلیحضرت و شخص شاه در تمام ممالک مقدس است و گذشته از توقیف این شخص باید در تحت استنطاق در آید .

رئیس - از فراری که شنیده ام در باره وکلا هم بعضی چیزها بنویسند من صراحة میگویم که این وکلا طرف اطمینان سی کرور جمعیت هستند از این مذاکرات هیچ فایده نیست بر فرض حالا

و هر کسی با آنها بدبگویند مثل این است که بتمام مملکت بد گفته باشد از حالا بوزیر علوم میگویم و پرست میکنم که اگر من بعد کسی بیکی از وکلا بد گفت فوراً باید روزنامه او توقیف شود و استنطاق شود اگر خیانت از کسی دیدند صراحة بگویند و اثبات کنند تا آن شخص معلوم بشود کیست .

وزیر علوم - باید در این موارد طرف معین باشد خوب است راجع باین مطالب مجلس يك نفر را معین نماید که او طرف باشد و معاکمه بخواهد در سایر جاها هم قرار معین است .

رئیس - خود وزیر علوم طرف است رسیدگی نماید و تمام وکلا بلکه تمام ملت طرفند .

آقای شیخ حسین - این اوقات هر کسی می خواهد بیکی فحش بدهد میگوید مستبد حالا ببینید حیل المتین میبوسد که استبداد را از ارك دولتی بر داشته و در عمارت بهارستان آورده اند اگر بقیه من باشد میگویم این روزنامه نویس را باید تبعید کرد ؟

رئیس - این روزنامهجات چیست که مینویسند جز بد گوئی مثل اینکه وزیر داخله را سر ایزر می نویسند روزنامه باید افکار را توسعه بدهد مرا میگویند معارف پرور و در این باب حسن ظنی به من دارند تاکنون هیچ نگفتم هر چه ملاحظه کردم نهی شود ساکت ماند .

آقای میرزا سیدعلیقینی - عرب بکدفع دارد يك رفع کاری باید کرد که کار بندشود این روزنامه نویسا اغلب چیزهایی که مینویسند اغلب هم تصحیر ایشان نیست يك عده هستند که این الفاظ را می کنند باید آنها را از سر رفع کرد .

آقای میرزا ابوالحسن خان - روزنامه اگر بر ضد دین و دولت چیزی نوشت باید مجازات بشود ولی اگر بر ضد وکلا چیزی نوشت باید با اثبات برساند در حق خود بنده نوشتند که من وکیل نیستم اگر خواستم باید معاکمه شود و اثبات نماید اگر اثبات نکرد باید مجازات شود و الا بنده رضای نیستم با هم اینکه به بنده بد نوشته توقیف شود .

آقای میرزا فضلعلی آقا - اگر اینطور است که هر روزه يك حکمی بکنند و فردا بواسطه حکم خلاف آنرا بدهند چه فائده دارد .

آقای حاجی امام جمعه - يك روایتی است که معنی او را حالا نفهیدم و آن این است که روز قیامت مرگ را می آورند میانه بهشت و دوزخ سر می برند حالا يك سال است که بالمره مجازات در این مملکت موقوف شده است مثل اینکه سر بریدند او را من میخواهم بدانم چیزی مقدس داریم یا نه البته داریم و آن دین است بعد از آن اعلیحضرت و من بارها گفتم که بعضی روز نامه نویس ها نسبت با اعلیحضرت و دیگران بعضی چیزها نوشته اند آنهم کار را البته روز نامه باید در مملکت باشد آزاد هم باشد نباید بالمره توقیف شود ولی باید مجازات داده شود و مجازات هم باید معین باشد که اگر کسی نسبت بدین چیزی نوشته است مجازاتش چیست مجازات او توقیف نیست چیز دیگر است و همچنین اگر نسبت با اعلیحضرت و یا شخصی دیگر و یا بکلاید نوشت باید مجازات هر يك معین شود و اگر معین نشود از این مذاکرات هیچ فایده نیست بر فرض حالا

توقیف شد فردا من خودم توسط خواهم کرده

آقای سید حسن تقی زاده - من يك حسابی کرده ام و در همین چند روزه لایحه هم در این خصوص تقدیم مجلس خواهم نمود که کار مجلس در این دوست روز چه بوده است اکثر اوقات خود را بمکررات صرف کرده است و دو چیز خیلی اسباب گرفتاری مجلس شده است که در هر سه روز يكبار مذاکره میشود یکی عمل نان و گوشت و دیگر روزنامه ولی وقتیکه مجلس بتکلیف خود عمل کرد و وضع قوانین نمود دیگر ترتیب حکم را نباید بدهد اگر هر کاری راجع بوزیر مسئول بشود بهتر است اسباب آن فراهم می آید

آنهم در صورتیست که وزراء خود را مسئول بدانند و بدانند که مجلس نهایت مراقبت را در اعمال آنها دارد و این مسئله روزنامهها هم مثل سایر کار های مملکتی است اگر کسی توهین بدین یا با اعلیحضرت نموده باید مجازات شود فرق نمیکند اگر يك کسی در کرچه بیکی بی احترامی کرد نباید مجلس حکم آنرا بنماید . روزنامه هم همین طور است باید وزیر علوم اقدام نموده مجازات بدهند و ما نباید از ایشان سؤال نماییم که چه کرده اند اینکه ما ترتیب حکم را معین نماییم مثلا اگر يك ولایتی اغتشاش باشد باید وزیر داخله اقدام نماید و ما از او توضیحات بخواهیم اگر خود مجلس کسی را برای امنیت ولایت معین کند یا صلاح به بودن یکی نماید باز مسئله شفاعت است اما وقتیکه امورات راجع بضرود وزیر شد دیگر این ترتیبات نیست در مسئله روز نامه هم اگر چیزی دیدیم برخلاف قانون نوشته شد بمجلس ارائه شده از آنجا بوزیر علوم رجوع میشود که پس از تحقیقات و معاکمه مجازات بدهد نه اینکه هر روزه اینجا مذاکره شود .

آقای سید مهدی - تمام فرمایشات آقای تقی زاده صحیح است الا اینکه يك مورد را کوچک شردند که اگر بدین یا با اعلیحضرت توهین کنند مثل کسیکه در کرچه بیکی فحش بدهد یا توهین کند بنده میگویم اگر کسی بدین یا با اعلیحضرت توهین کند و یا بيك سوره قرآن توهین کند باید او را کوچک نشمارد چنانچه که بيك کلمه نسبت بروابط دول خارجه وزیر امور خارجه آنطور فرمودند که باید حفظ روابط نمود هنوز این مقام اهمیت خیلی زیاد است در این چند روزه آقایان بقدر زحمت کشیدند تا این گفته ها را خوبانند باید روز نامه نویسا هم جلوی قلم خود را بگیرند .

آقای سید حسن تقی زاده - مطلب دو تا است من کوچک نشر مردم میگویم بزرگ است اما تکلیف وزیر است که اقدام نماید .

حاجی میرزا علی آقا - وزارت عنایتی است که از طرف ملت بشخص وزیر داده شده است هر چه بنظر او رسید صحیح است تا مددی فساد آن را ثابت نماید نه اینکه او سحت عمل خود را ثابت کند که با این دلیل این کار را کردم مثلا وزیر علوم اگر من که روز نامه نویسا هستم مرا مجازاتی داد او نباید اثبات سحت عمل خود کند زیرا که او مادامیکه بر سر این فعل است نظر او معتبر است باید رفتار شود تا آنطرف خطای او را ثابت نماید

آقای میرزا سیدعلیقینی - قرار چنین است که هر کس حرفی در مجلس زد یکی هم در مقابل او حرفی

میزید بنده عرض می نمایم که خود روزنامه نویسا خیلی خوب هستند آنها هم برادر ما هستند باید مراعات حقوق آنها بشود اما میگویم که یک عده در این مملکت هستند که طالب هرج و مرج هستند این کارها بتصرف آنهاست و لوائح نوشته بر روزنامهها می دهند که شاید خود مدیر روزنامه ها هم ملتفت نشوند .

آقای حاج امام جمعه - اینها یک گفته شد همه را تصدیق می نمایم الا در يك کلمه که گفتند وزیر را باید مسئول دانست این مطلب صحیح است ولی حالیه که قانون انطباعات نیست وزیر چه بکنند بقول قرمانفرما باید بقوه دماغ خود کار کنند فلان روزنامه را توقیف کند یا نکند این نمیشود مگر اینکه برای خود دشمن زیاد کند پس همین امشب بطوریکه عرض کردم مجازات رامعین نمایند که اگر کسی بر ضد دین چیزی نوشته مجازات آن چیست توقیف نیست در وقت نوشتن قانون اساسی در ماده راجعه بانطباعات خیلی زحمت کشیده ایم که غیر از کتب ضلال و کتب مذهبی که باید ملاحظه شود باقی آزاد است این هم که معمول نیست پس از آن چیزی که بر ضد دین نوشته و منتشر شد مجازات هم داده شود فایده ندارد زیرا که او اثر خود را میکند پس بر حسب قانون اساسی روزنامه نویسا آنچه مرتبط بدین است نباید بنویسند خوبست که وزارت علوم يك معاهده از روزنامه نویس ها بگیرد که از این بعد باید آنرا خصوص مطالب مذهبی چیزی ننویسند یکی از مدیران جرائد با من این معاهده را نموده نمیدانم بعهده خود وفا میکند یا نه ؟

آقای شیخ حسین - این روزنامه نویس کمی نویسند استبداد از ارك دولتی بعمارت بهارستان نزول کرد مجازات او چیست ؟

حاج سید عبدالحمین شهبهانی - اینکه آقای وزیر امور خارجه فرمودند که ملاحظه نژاکت بین الدول بشود آن روزنامه هابر خلاف آن مطلب است که فرمودند .

وکیل الرعایا - قانون اساسی نایک اندازدر این مورد کابست و بر حسب آن از روزنامه ها جلو گیری شود که نوشته شده است متدرجات جراید بر ضد دین و دولت نباید باشند حالا ببینید که اینها کدام دضر و برضد است .

آقای میرزا ابوالحسن خان - نتیجه این شد که وزیر معارف معتقد است که هر طرز میدانند مجازات و توقیف بشاید .

آقای میرزا محمود - وزیر معارف در وقت رجوع انطباعات در مجلس بسامعه گذرانند بنده میگویم رجوع بکله وزیر معارف کردن این تا تمام است خوبست مجلس زحمت بکشند این دو ورق را تمام کرده بصره رسانند بدهد تا دمل شود .

آقای سید جعفر - نسبت بدین مجازاتش در شرایط معلوم است که قتل است تشبیه کردن نسبت بدین بد گوئی بشخص معترم این خلاف انصاف است دیگر آنکه رجوع بوزیر علوم در صورت نبودن قانون جز اینکه برای ایشان دشمن زیاد شود چیز دیگر نیست باید مجازات از روی قانون باشد .

رئیس صحیح است باید از روی قانون باشد

بحر العلوم - در بابت روز نامه بواسطه اهمیتش باید جد کرد که این دوروزه قانون انطباعات تمام شود تا دیگر اسباب معطلی مجلس نشوند اما بجهت روزنامهها که حالا باعث فساد شدند یکی دو تا است

معاذت خوب است آنها توفیق شوند تا قانون انتظارات بیرون بیاید والا اگر برای وزیر معارف حواله شود باز اسباب زحمت است .

اسدالله میرزا - اینکه گفته میشود روزنامه توفیق شود این یک نوع استبداد است باید تا کید کرد که قانون انتظارات تمام شود و مجازات جاری گردد اما اینکه تمام تقصیرات و مسئولیت را به عهد وزارت معارف گذاشتن قبل از اتمام قانون انتظارات این هم خارج از انصاف است حالا این روزنامه روح القدس را که توفیق کرده اند باید همه برای به بند که چون نسبت با علیحضرت سوء ادب کرده است و حال آن که در همه جا شخص علیحضرت مقدس است توفیق شده است و باید مدیر آن در تحت استعفاء درآید .

آقاسید حسین - مسئله فارس با آن اهمیت شنیدم که علاوه الدوله میگوید من نیروم سب چیست اگر مائمی دارند اظهار کرده رفع کنند اگر مقصود میخوانند ایجاد نمایند چرا نبرود .

وزیر داخله - صحبتی شد و رفع کردید در صورتیکه بنامش بروند هر گاه معاذیری دارند رفع بشود دیگر حق ندارند که نروند .

آقاسید حسین - در باب انتخاب کمیسیونها و رفع اسامی که نوشته شده خوب است رای گرفته شود .

رئیس - حالا دیگر وقت نیست بماند برای فردا .

حاجی محمد ابراهیم - آخر در خصوص روزنامه چه شد ؟

رئیس - قرار شد که خود وزیر علوم اقداماتی بنمایند تا قانون انتظارات تمام شود .

حاج سید باقر - حالا چه باید کرد تا آن وقت باز همان طور که میخواستند بنویسند .

رئیس - من شخصی هستم معارف دوست و همه هم میدانند این مدارس که می بینید میدانند که من چقدر همراهی کردم حالا فرصت ندارم وقتیکه فرصت پیدا کنم همه قسم با وزیر علوم در خصوص مدارس و معارف همراهی خواهم کرد در غیر اینست که کسی در حق من گمان بدیندیرفرضانه میگویم که این روزنامه نویسی باید میکنند و از مسلک روزنامه نویسی خارج هستند و امروز معارض تمام حجة میگویم که روزنامهها ایشان را توفیق نکنند اما از این بعد آنها باید دیگر عبارات ذواتشان نسبت بدین در روزنامه ننویسند و بر ضد دولت چیزی ننویسند والا اگر این دقچه چیزی نوشتند من با تمام قوای مجلس حاضریم که با آنها ضدیت کنم و کسی هم این گمان را نکند که من بکسی غرضی دارم یا معارف دوست نیستم امروز آثار دین ما با اندازه در ضعف است که نباید عبارات ذواتشان این نوشته شود باید دین را تقویت کرد که بواسطه آن قوت بگیریم هر کس در اروپا رفت و سیاحت کرد میدانند آنها بیکه دین ندارند هیچ چیز ندارند و مذهب ما الحمد لله مقدس است که مانع از ترقی نیست بلکه مقوی و مدد ترقی است روزهای یکشنبه در اروپا تمامی مواظبت و مراقبت رسومات دینی خود هستند و دست از همه شغل میکشند پس حفظ دین در همه جا هست و اول مرحله زندگانی است و علت و سبب بقای ملت و قومیت دین است این دقچه هم شواهد میگویم که بهدیران جراید صفت گیری نشود امید است

که شامبول کرده آنها همه قبول کنند و آبروی مرا پیش ملت حفظ نمایند و مشغول وظایف روزنامه نویسی خود شوند از فلسفه بنویسند از تجارت و صناعات و فلاح و فیزولوژی و غیر ذلك بنویسند مطلب برای روز نامه نوشتن زیاد است منحصر به بد گوئی نیست .

(مجلس ختم شد)

مذاکرات روز یکشنبه سی و شوال المکرم

دار شورای ملی

خلاصه مذاکرات روز شنبه ۲ را آقا میرزا طاهر قرائت کردند

(جناب وثوق الدوله راپورت انجمن ماله را که در این مدت با زحمات زیاد جمع و خرج را تسویه کرده و محل شش کرور کسر را بر کرده قرائت کردند .

محقق الدوله - ماها تمام تشکریم از زحمات کمیسیون ماله

(همه اظهار تشکر کردند)

وزیر مالدیه - شرحی که از طرف کمیسیون ماله داده شده فی الحقیقه هر چه من ملاحظه کردم بالاتر و بهتر از این نمیشود این مدت شب و روز را زحمت کشیده نهایت وطن پرستی را بخرج دادند خیلی هم باید اظهار تشکر و امتنان از آنها نمود اما تفصیل کتابچه را ایشان مفصلا گفتند من بطور خلاصه عرض میکنم از سی و چهار سال قبل مالیات هیچ میزان صحیحی نداشته چنانچه کراراً در خصوص تعدیل علمی عرض کرده ام که مالیاتی از روی تعدیل علمی نباشد هیچ فایده ندارد خرج هم همینطور بوده هیچ بنای صحیحی نداشته باین ترتیب که عرض کردم

و شالوده ریخته شده همه عالم می دانند که ما بعد از این می توانیم ترقی کنیم تمام چشمه های ثروت ما زیر خاک است در این مدت مائمی دانستیم چه کنیم و بودجه مملکت مفشوش بود معادن ما تمام زیر خاک بوده و خاک ما از برای زراعت بهتر از هر خاک است و بواسطه مسامحه و سهل انگاری اینطور شده و حالا همه می دانند که این اول قدمی است که ما در راه ترقی برداشته ایم و باین وتیره بهمت وطن پرستان ترقیات عالییه خواهیم نمود این جرح و تعدیل هلاج فوری بود که شد

آقاسید عبدالله - با اینکه این تعدیل در کمیسیون شده آیا طوری هست که همه ملتفت باشند که تعرض به حقوق اهل حقوق نشده چنانچه بعضی شهرتها داده شده بود اگر اینطور است بسیار خوب است .

(گفته شد بلی همینطور است)

مؤتمن الممالک - قریب دو هزار از قلم های درشت بیشتر کسر و منظور نشده است .

حاج سید نصر الله - از حقوق ضما چیزی کسر نشده است بلکه قریب یک کرور که در نظر گرفته اند برای مخارج اتفاقی و اهل استعناق است که در حین لزوم ملاحظه شود .

رئیس - یکی از آن قلم های درشت قدری کسر شده است ولی از ارباب استعناق چیزی کسر نشده است بلکه کمال دقت و ملاحظه شده است

حاج سید نصر الله - همان طور که عرض شد کمال ملاحظه شده است .

آقاسید عبدالله - الحمد لله بسیار خوب شده است کمال رضایت از آقایان حاصل است خداوند جزای خیر بدهد .

وزیر مالدیه - اینکه فرمودید رعایت ارباب استعناق شده است بانه من مطلع بودم که رعایت و ملاحظه اشخاصیکه محتاج باین حقوق هستند شده است و عرض کردم که این اصلاح فوری است ولی وقتیکه اصلاح صحیح و معیاری شود این عایدی که پانزده کرور باشد چیزی نیست همچو نظر میاید که بنده میگویم مالیات باید تعدیل شود ولی اینطور نیست و غیر ممکن است که بر مالیات تعدیل شود بلکه بنده میگویم همین مالیاتی که حالیه هست در بعضی اجزای تعدیل شده و زیاد میگیرند مالیات باید از روی آبرو خاك و گشت و زرغ رو بهم باشد نسبت به منافع ملکی و عایدات آن مالیات گرفته شود آنوقت عایدی مملکت چند برابر شده و همه هم بییل رضایت میدهند .

آقاسید عبدالله - در بند و تاسیس مجلس از زمان مشیر الدوله همیشه مقصود ما این بود که یک ترتیب صحیحی در مالیات داده شود و عشر گرفته شود مثل زکوة در این صورت بکسی هم ضرر نخواهد رسید و چنده مقابله حالیه هم خواهد شد .

وزیر مالدیه - مقصود بنده هم همین است .

آقاسید عبدالله - مقصود این است که بهمان قانون اسلامی برای حفظ حدود و ثغور و منافع عامه مثل زکوة عشر بدهند در این باب زحمت را بر خود هموار نموده یک ملاحظه در کلیه مملکت بکنند کهم اضافه از حالا خواهد شد و هم بییل خواهند داد حالا بنده اینم در این خصوص اقدامی خواهید کرد یا خیر ؟

وزیر مالدیه - مقاصد ما همین است همه افراد داریم که مملکت ما خراب است و مالیات ما هم همینطور ماله ما نباید اینقدر باشد باید در صدد اصلاح برآیم و چشمه های ثروت خودمان را باز کنیم و مالیات راهمین طور که فرمودید از روی عدالت بگیریم و در این خصوص همه باید خوشنود شوند که مالیات از روی عدالت گرفته میشود و مملکت هم آباد میشود و از باب خرج هم بعداً بدین ترتیب که همیشه وجهی موجود خواهد بود که در هر مورد مجلس تصویب کند بصرف برسد .

مشیر الدوله - در خصوص کسر حقوق حالا که حضرت حجة الاسلام تشریف دارند میخواهم یک عرضی بکنم با این شش کرور کسر اگر تسویه نمیشد حال دیگر هفت کرور میشد و در شش ماه دیگر محتاج بودیم یک قرض جدید که موجب خرابی مملکت شود و مجبور بودیم که یا بر دخل بیفزاییم یا از خرج کسر کنیم تا اصلاح شود . بدیهی است که در جمع تنها آنطوری که جناب وزیر مالدیه فرمودند با حال حالیه مملکت نمیشد باین زودی زیاد کنیم ناچار باید در هر دو اصلاح میشد لذا در جمع سه قتره اصلاح کردیم و آن جمع تفاوت عمل بر مالیات و مقوفی تصمیرات و تفاوت میزبسی سیستان بود اما در خرج آنچه راجع به حقوق قشون بود چون حالا نمیشد کادرا رسیدگی شود ناچار از اشخاصی که هیچ در جزو قشون نبودند کسر شد و در باب سایر ارباب حقوق عمده نظر کمیسیون بر این بود که اشخاص بزرگ که استطاعت دارند اندکی همراهی و کمک

نوده از جزئی حقوق خود صرف نظر نمایند کسر شد از قبیل شاهزادگان و وزرا و با این حال هم باز استعناق صاحب حقوق و رعایت قنمت خدمت هم شده و بهمه جهت از حقوق کلیه هم سه هزار تومان و کسری کم شده و این مبلغ در مقابل دوست هزار نفر ارباب حقوق فی الحقیقه خیلی کم است .

وکیل التجار - بدو تشکر خودم را با بعضی کمیسیون تجدید می نمایم خصوصاً جناب وثوق الدوله و انتظار اعضای کمیسیون را متوجه میکنم در باب تسعیر که تخمیناً ملاحظه کرده اند گویا کم ملاحظه شده است قتره دیگر عمل تذکره است آنچه در راپورت بود در حقیقت از یک محل بود و حال آنکه در خارج از تجارت مقیمین تقریباً پنج تومان و از عمده ما دو تومان می گیرند اینها باید ملاحظه شود قریب یک کرور از تبهه ایران در خارج هستند سابق هم عرض کردم نمی دانم چطور شده که این ملاحظه نشده است .

وثوق الدوله - آنچه را که کمیسیون نوشته خیلی ملاحظه کرده است در باب تسعیر امسال کمتر ملاحظه شده بواسطه این است که امسال جشن فراوان است و قیمت جنس تفاوت کرده در باب تذکره هم اعضای کمیسیون ملتفت بشوند و باید تحقیق شود و در بودجه بیاید .

آقاسید حسن قلی زاده - در مسئله تذکره بموجب اطلاعاتی که خودم دارم نمی توانم تأیید قول وکیل التجار را بکنم ولی باید همه بدانند اینکه در کمیسیون منظور شده است بر حسب صورتی است که از طرف وزارت امور خارجه داده شده است و باید خیلی بیش از این باشد این شصت و هفتاد هزار تومان چیزی نیست اگر بطور صحیح ضبط شود اضعاف آنچه قلم داده اند خواهد شد چیزی که هست ترتیب صحیحی در بین نیست مثلاً در اسلامبول میگویند چند هزار هستند اما از پنجهزار زیادتر تذکره نمیگیرند بعضی از قلم می افتد یا اینکه مقیم نیستند با این حال باز هم باید بیش از اینها باشد .

وزیر مالدیه - چون سلامتی این اول بودجه است که مجلس آمده است لازم است بعضی نکات توضیح شود و اینکه بعضی چیزها کمتر جمع شده همه جا معمول است که یک اندازه جمع را کمتر برآورد می نمایند و خرج را زیادتر می نویسند که در آخر سال اسباب زحمت نشود در خصوص جنس بعضی جاهای است که بر گشت شده البته تفاوت برگشت منظور خواهد شد ولی در بعضی جاها هم که سابقاً جنس تسعیر شده بواسطه این بود که آنچه اجنس کم بوده یا نبوده باید ملاحظه این ها هم بشود اما در باب تذکره همین طور است که گفته شد بنده هم یک اندازه اطلاع دارم و آن هم یکی از کار های کلی و چشمه های ثروت ما است که انشاء الله باید در تحت قاعده کلی درآید ما هم در صدد اصلاح بودیم با وزیر امور خارجه مذاکره شد که این قدر خیلی کم است و قرار شد که اول مرکز اصلاح شده بعد جا های دیگر اصلاح شود .

آقاسید محمد جعفر - تسعیر در بعضی جاها است که اگر بآن میزانی که تسعیر شده است برگردانند تمام آن آب و خاک بآن قیمت نمی آرد

آقاسید حسن قلی زاده - باید رای گرفت در بودجه مملکتی .

آقامیرزا ابوالحسن خان - اول باید رای گرفت در مخارج سلطنتی .

آقای حاج امام جمعه - اول در باب تذکره چون ما تعداد نفوس نداریم خیلی اشتباه میشود دو جا است که تبه ایران در آنجا خیلی هستند یکی اسلامبول و یکی قفقاز و ولی مقیمین کم هستند اکثر میروند و باز عودت میکنند آنجا هائی که خیلی اقامت میکنند سه نقطه است یکی عراق عرب و یکی قفقاز و یکی اسلامبول در عراق که تذکره معمول نیست رو بهم رفته عقیده بنده این است که مقیمین دوست هزار بشود این مثلا میزان اشخاصی است که اقامت دارند ولی عابرین فقط در راه آذربایجان لااقل سالی دوست هزار نفر میشود از نفری هم دو تومان گرفته شود خیلی میشود و این برآورد که شده خیلی کم است در اینکه گفتند رای گرفته شود بدیهی است که عمده کار مجلس همین است جناب وثوق الدوله این اصلاح را دو سه کم کرده یکی آنچه اضافه شده در این حرفی نیست و یکی هم آنچه کسر شده از باب مخارج سلطنتی آنچه محل حرف نیست زیرا که اگر زیاد نباشد کم هم نیست اما در باب سایر ارباب حقوق اگر چه در این رای من تنها هستم ولی میگویم تا یکی یکی معلوم نشود نمی توانم رای بدهم سابقاً هم گفتیم اگر راپورت را روز بروز می آوردند گرفته میشد بهتر بود و چون حالا هم وقت گذشته است اگر میخواهیم یکی یکی را ملاحظه نموده رای بگیریم طول خواهد کشید تواید اشکال میشود پس امسال همین قدر بطور کلی رای گرفته شود فقط برای ایشان ولی در سال آتی باید یکی یکی بجلس آمده رای گرفته شود .

آقامیرزا ابوالحسن خان - اگر اعتراض بر کمیسیون ماله باشد باید اعضای کمیسیون جواب بدهند و در این بین کسی صحبت نکند .

وثوق الدوله - فرمایش آقای حاج امام جمعه خیلی صحیح است الان هم ارائه دادن تمام بودجه هیچ معذوری ندارد الا آنکه وقت گذشته و اما اینکه فرمودید رای برای امسال باشد مسلم است این رای امسال است و از برای سنوات آتی یکی یکی بجلس خواهد آمد .

آقای حاج امام جمعه - اینکه آقای وثوق الدوله فرمودند صحیح است الان اینکه مقصود این است ما حقوق مردم را هر ساله جرح و تعدیل نمی کنیم اینکه میگوئیم یکی یکی بجلس بیاید و رای گرفته شود برای این است که همیشگی باشد .

آقاسید حسن قلی زاده - بموجب قانون اساسی بودجه هر سال باید جرح و تعدیل شود و رای گرفته شود آنچه همیشگی است قانون است بودجه هر سال جرح و تعدیل میشود .

آقای امام جمعه - گویا شما در گذشته من سهو کردید من نگفتم که بودجه هر سال بجلس نیاید مقصود من این است که اگر مثلاً شخصی صد تومان حقوق دارد امسال که پنجاه تومان شد هر ساله تغییر نمی کند اگر مطرح شود فقط برای این است که این شخص استعناق دارد یا غیر عبارت دیگر مثلاً کلیه این دو کرور کسر شده باید قلم بزم معلوم شود تا رای داده شود و البته بودجه ماله سال سال باید

بجلس آمده تحت نظر بیاید .

حاج میرزا علی آقا - از وصایای امیر المومنین (ع) است که انظر الی امانات ولا تنظر الی من قال استعدا است که عرایضم را گوش بدهند غرض از آوردن بودجه بجلس بنظر من سه چیز است یکی اینکه تسویه خرج و دخل را اعضای کمیسیون بنظر مجلس رسانیده رای بگیرند یکی دیگر این که راه پیدا کردن دخل و کم کردن خرج را ارائه دهند دیگر اینکه ارباب حقوق از اهل حضرت گرفته تا ادنی رعیت به بیست و منتهی شوند و بعرف مردم گوش فدهند که قطع حقوق شده و بدانند این مالیات که گرفته میشود مثل این که میفرمایند منزل زکوة عشر بگیرند اگر ما امروزه بقای این مملکت را بگیرن این مالیات بدانیم و بخواهیم مالیات را بعنوان زکوة بگیریم زکوة گرفتن باید بشروط زکوة باشد یکی از شروط زکوة حلال حول است در صورتیکه مملکت دارای امنیت باشد کسی تقصیر را نمیکند از تا حول شود و زکوة بر او تعلق بگیرد بصرف تجارت و کسب میرساند یا بیسانک میدهد تا مطلق زکوة نشود یکی از چیزهایی که زکوة باو تعلق میگیرد انعام ثلثه است و شرطش اینست که صائمه باشد در مملکت اما این شرط در اغلب بلاد نیست صاحب گوسفند و گاو و شتر میگوید که من سه ماه چهار ماه علوه دادم و زکوة تعلق نگرفت پس از اینجا هم نمیتوانیم مالیات اخذ کنیم اما آنکسانیکه صاحب غلاتند اگر از آنها زکوة گرفته شود آنها هم خواهند گفت که زکوة بر ما واجب نشده بجهت این که ارباب ملک میگویند من ملک خودم را اجاره دادم یک پولی گرفتم بر من زکوة نیست آنها که مستاجر و رعیتند میگویند از بابها از ما مخارج فلان و فلان گرفته اند از ما مخارج فلان بشود ما بانه از آنکه زکوة بدهیم غله گرفتیم باین که میگویند زکوة را دادم نمیشود باو گزنت که بیا ثابت کنن توداده غرض این است که اگر اسم زکوة را در مالیات بگذاریم و بخواهیم بآن مالیات حفظ حدود و ثغور نموده مملکت را نگهداری کنیم نمیشود پس اگر باشد حفظ مملکت محتاج بدان مالیات باشد خواه باسم زکوة که دهنده آنرا از اسباب زکوة حساب کند یا غیر آن باید پولی بدهند و همه باید بدانند که از باب مقدمه واجب است که هر کس از مالیات خود در سال یک چیزی بدهد حال اگر علماء بفرمایند همان را از باب زکوة حساب کنند والا این پول را باید بدهند زکوة و سایر وجوه را هم باید بجلس ادا کنند اگر غیر از این باشد مالیات بعنوان زکوة خواسته باشید بکسر باید آب یا کسی روی دست حفظ مملکت ریخت غرض اینست این صحبت هائی که در اینجا میشود بهمه جای عالم می رسد و در قانون اساسی نوشته شده که این مجلس قانون مخالف شرع وضع نمیکند پس با ارباب حقوق از مالیات بنا بفرموده حجة الاسلام که اسمش را مثل زکوة گذاشتند زکوة بمنزله چرک و روغ است در مال که اخراج آن باعث تطهیر مال است و چرک و روغ را شخص صیروغنی نباید بغورد حق فقر و مساکین است چنانچه مقرض شده و بر آنها حرام است نباید بگیرند .

آقای سید عبدالله - من نگفتم که زکوة داده باشند مقصود من این است که مثل زکوة عشر بدهند و این ترتیب از برای همه صلاح است و از روی رغبت هم داده میشود .

آقای سید عبدالله - من نگفتم که زکوة عشر بدهند و این ترتیب از برای همه صلاح است و از روی رغبت هم داده میشود .